

KMC

KOORDINAČNO-METODICKÉ CENTRUM
PRE PREVENCIU NÁSILIA NA ŽENÁCH

RODOVO

PODMIENENÉ A DOMÁCE NÁSILIE

*Informácie a odporúčania pre pracovníčky a pracovníkov
Referátov poradensko-psychologických služieb*

2017

„Domov musí byť bezpečné miesto pre všetkých“

Inštitút pre výskum práce a rodiny
Institute for Labour and Family Research

RODOVO PODMIENENÉ A DOMÁCE NÁSILIE

Informácie a odporúčania pre pracovníčky a pracovníkov Referátov poradensko-psychologických služieb

Zostavila:

PhDr. Hana Smitková, PhD.

Podkapitola 2.4 bola prevzatá z publikácie KICZKOVÁ, SZAPUOVÁ (eds.): Rodové štúdiá: Súčasné diskusie, problémy a perspektívy, Univerzita Komenského, Bratislava, 2011.

Podkapitola 7 je prevzatá a prepracovaná z WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň 2012.

Prílohu I, J, K zostavil Ing. Mgr. Andrej Kuruc

Vydavateľ: Inštitút pre výskum práce a rodiny

Rok vydania: 2017

Rozsah: 63 strán

Text neprešiel jazykovou korektúrou.

Publikácia bola financovaná z Grantov EHP a Nórska a spolufinancovaná zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky v rámci projektu Koordinančno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie v rámci programu SK09: Domáce a rodovo podmienené násilie

„Domov musí byť bezpečné miesto pre všetkých“

www.norwaygrants.org

OBSAH

OBSAH	2
Úvod	3
1 Rod, psychologické poradenstvo a násilie na ženách	5
1.1 Rod a pohlavie	6
1.2 Rodové stereotypy, rodové role	7
1.3 Rod a jazyk	9
1.4 Vnímanie klientov a klientok (mužov a žien) psychológmi a psychologičkami v poradenstve a terapii	11
2 Násilie na ženách.....	14
2.1 Druhy násilia s ohľadom na vek:	15
2.2 Formy násilia, identifikácia násilia	16
2.3 Dôsledky násilia	17
3 Cyklus násilia, špirála násilia	22
3.1 Takzvaný „Syndróm týranej ženy“ (Battered woman syndrome, BWS)	24
4 Dôvody prečo ženy zostávajú s násilným partnerom	26
4.1 Emocionálne dôvody, pre ktoré zostáva žena s násilným partnerom	26
5 Varovné signály pre odborníkov/čky v pomáhajúcich profesiách	27
6 Komunikácia so ženami zažívajúcimi násilie v partnerskom vzťahu	28
6.1 Pravidlá komunikácie pri identifikácii násilia na žene	28
6.2 Ako nekomunikovať s klientkou	29
7 Odhad rizika (nebezpečenstva) násilia.....	30
7.1 Podmienky odhadu nebezpečenstva	31
7.2 Rizikové faktory	32
7.3 Inštitucionálne rámce pre odhad nebezpečenstva a manažment bezpečia	38
7.4 Dotazníky odhadu rizika	39
7.5 Príklady dotazníkov	42
Prílohy	45

Úvod

Materiál je určený predovšetkým pre pracovníčky a pracovníkov Referátov poradensko - psychologických služieb, ktoré/í poskytujú psychologickú podporu a pomoc klientom a klientkam, ktorí/é prichádzajú, či sú často poslaní/é inými úradmi, inštitúciami s množstvom rôznorodých problémov. Ako si uvedomujeme, majú súčasne v systéme ÚPSVaR a MPSVaR neľahkú pozíciu, ktoré, ako ich riadiace inštitúcie, výrazne ovplyvňujú ich fungovanie.

Časť ich klientely tvoria ženy, ktoré zažívajú vo svojich partnerských vzťahoch násilie s dopadmi na ich psychické, fyzické zdravie, ich ekonomickú a sociálnu situáciu, pričom prítomnosť detí v situáciách násilia v intímnych vzťahoch, robí deti rovnako svedkami i obeťami.

Cieľom príručky je napomôcť v práci s klientkami a týmito problémami. Prináša teoretické poznatky vzťahujúce sa k témam násilia v partnerských vzťahoch, ale jej dôležitou súčasťou sú praktické informácie, odporúčenia napomáhajúce rozvíjaniu špecifických spôsobilostí pre prácu s ženami so skúsenosťami s rodovo podmieneným násilím. Zámerom je, aby prispela nielen k scitlivovaniu psychológov a psychologičiek v témach súvisiacich s násilím v partnerských vzťahoch, ale i zlepšeniu komunikačných spôsobilostí, uľahčiť vedenie rozhovorov, poskytnúť návody ako odhadovať riziká či bezpečie konkrétnej klientky a jej detí a iné.

Považujeme za nevyhnutné, aby pracovníci/čky RPPS nezostávali v riešení tém súvisiacich s rodovo podmieneným násilím svojich klientok samotní/é. Je dôležitá nielen interná – teamová spolupráca, ale aj súčinnosť inštitúcií, ktorých sa problematika rovnako týka a mali by byť za ňu spoluzodpovedné. Je potrebné, aby boli vytvorené podmienky pomoci a podpory na úrovni MPSVaR, ÚPSVaR sprehľadnením inštitúcií a organizácií, s ktorými môžu pri riešení problémov spolupracovať; je žiaduce vypracovať právne podklady týkajúce sa tejto problematiky a možností či limitov pomoci a podpory RPPS; vypracovať štandardy pomoci, kompetencií jednotlivých úrovní pomoci a podpory v RPPS či na úrovni spolupráce s ÚPSVaR a MPSVaR, VÚC, políciou, bezpečnými ženskými domami a i.

Rovnako sú potrebné stratégie, smernice a fungujúce postupy týchto inštitúcií na riešenie problémov násilia v rodine a ich zdieľanie s ostatnými spolupracujúcimi (bližšie o multiinštitucionálnej spolupráci v publikácii Predchádzanie a znižovanie násilia na ženách s osobitným dôrazom na multiinštitucionálnu spoluprácu. Príručka k tréningu, vydalo KMC, 2017).

Keďže vieme, že okolo 95 % obetí tohto násilia v partnerských vzťahoch sú ženy, v tomto texte budeme hovoriť o ženách, ktoré majú súčasných alebo bývalých partnerov či manželov, ktorí ich týrajú. Súčasne si uvedomujeme, že aj muži bývajú vo vzťahoch s tyrankami, no naše texty sú zamerané na rodovo-podmienené násilie.

Rada by som do úvodu pridala pár výsledkov z prieskumu Eurobarometra (2016), ktorého výsledky „prieskumu o násilí páchanom na ženách ukazujú, že na Slovensku žije veľa žien, ktoré zažili alebo zažívajú násilie. Podľa najnovších výsledkov Eurobarometra je však zrejmé, že postoj verejnosti k násiliu je veľmi benevolentný. Viac ako 20 rokov odvtedy, ako sa na Slovensku začalo násilie na ženách postupne tematizovať, si značná časť verejnosti myslí, že ženy zažívajúce násilie prehávajú alebo si vymýšľajú. Nízke je aj povedomie o službách, ktoré sú pre ženy dostupné na rôznych miestach Slovenska.¹

- 63% oslovených si myslí, že domáce násilie na ženách je (pomerne alebo veľmi) rozšírené;
- iba 67% oslovených uviedlo, že domáce násilie páchané na ženách je neprijateľné a vždy by malo byť trestné;
- 21% oslovených mužov a 12% žien si myslí, že sexuálny styk bez súhlasu sa dá ospravedlniť, ak obeť nosí odhaľujúce, provokatívne alebo zvodné oblečenie;

¹ Zdroj: <http://www.aspekt.sk/content/aspektin/zeny-zazivaju-nasilie-verejnost-im-stale-neveri>

- 17% mužov a 12% žien tvrdí, že sexuálny styk bez súhlasu sa dá ospravedlniť, ak je obeť opitá alebo užíla drogy;
- 16% mužov a 12% žien si myslí, že sexuálny styk bez súhlasu sa dá ospravedlniť, ak obeť ide dobrovoľne s páchatelom domov napríklad po večierku alebo schôdzke;
- 17% mužov a 10% žien si myslí, že sexuálny styk bez súhlasu sa dá ospravedlniť, ak obeť nepovedala jasné nie alebo sa fyzicky nebránila;
- 26% opýtaných uvádza, že ženy si často vymýšľajú alebo zveličujú tvrdenia o zneužívaní alebo znásilnení;
- 34% ľudí tvrdí, že násilie proti ženám je často vyprovokované obeťou;
- 25% ľudí si myslí, že domáce násilie je súkromná záležitosť a mala by sa riešiť v rámci rodiny;
- nízke je aj povedomie o službách pre ženy zažívajúce násilie - 54% oslovených nepozná žiadne služby podpory (62% mužov a 46% žien);
- 19% oslovených uvádza, že nútenie partnerky alebo partnera k sexuálnemu styku je nesprávne, ale nemalo by byť protizákonné; 72 % si myslí, že je to nesprávne a buď už je, alebo by malo byť protizákonné;
- 23% opýtaných uvádza, že zasielanie neželaných sexuálne explicitných e-mailov alebo správ je nesprávne, ale nemalo by byť trestné;
- s tým môže súvisieť aj to, že ženy o svojich skúsenostiach s násilím mlčia – iba 14% oslovených pozná ženu, ktorá zažila domáce násilie v okruhu rodiny a priateľov, 24% v okolí alebo susedstve a 10% v práci alebo škole.“

PhDr. Hana Smitková, PhD., 2017

1 Rod, psychologické poradenstvo a násilie na ženách²

Situácia žien v spoločnosti sa nevyhnutne odráža aj v témach, s ktorými sa stretávajú odborníci a odborníčky pracujúci v oblasti psychologického poradenstva. Znevýhodnené postavenie žien sa odráža na trhu práce (horizontálna a vertikálna segregácia žien; sklený strop a i.); pokiaľ sú matkami alebo nimi plánujú byť, mávajú častejšie problém sa zamestnať alebo si zamestnanie udržať; mávajú v priemere nižšie príjmy ako muži (slovenské štatistiky uvádzajú každoročne plat žien na tej istej pozícii nižší oproti mužskému cca o 20%), vynakladajú viac času na neplatenú prácu (práca v domácnosti, starostlivosť o deti, blízkych chorých). Dievčatá a ženy častejšie sexuálne obťažujú v školskom prostredí, v práci, na verejnosti. Frekventovanejšie sú obeťami únosov, znásilnení či iných foriem násilia – pri zoznamovaní sa, stretávaní s partnerom (randenie), v dlhodobých partnerských vzťahoch. Toto všetko je zdokumentovanou realitou ženského života a násilie či zneužívanie vo všetkých podobách a ich traumatické dôsledky môžu mať veľký vplyv na duševné zdravie žien a dievčat. Problémy, s ktorými prichádzajú ženy za psychológmi a psychologičkami, sú mnohokrát aj preto odlišné od tých, s ktorými prichádzajú muži. Je dôležité vnímať špecifiká problémov žien, a preto byť na ne pripravená/ý a rozvíjať povedomie o okolnostiach ich vzniku. Psychologická prax vyžaduje citlivosť a odborné znalosti, aby služby, ktoré poskytuje, zohľadňovali situáciu konkrétnej jednotlivce ženy, komunitu, do ktorej patrí, vek, spoločensko-kultúrne rozdiely a iné aspekty.

² S ohľadom na zdroj, z ktorého v texte čerpáme, používame niekedy termín domáce násilie.

Téma **rodu** (z anglického gender) a jeho vzťahu, či súvislosti s psychologickým poradenstvom je podstatne staršia, než by sa dalo očakávať vzhľadom na to, ako sa v našom kontexte ešte stále iba zriedkavo berie do úvahy v práci s klientom/kou. Rovnako ojedinеле býva systematickou súčasťou vzdelávania či jeho rozširovania. Iba výnimočne sa pomenováva a reflektuje ako *aktívna súčasť* alebo *premenná* v psychologickom poradenstve a vzťahu, navyše sa mylne spravidla dáva do súvislosti iba s témami, problémami žien. Najčastejšie sa táto téma veľmi zjednodušene interpretuje v zmysle – ak sú poradkyňou/com - klientkou/klientom ľudia odlišného rodu/pohlavia prízvukuje sa očakávanie potenciálneho erotického vzťahu. U niektorých zase pretrváva presvedčenie, že ženy sú lepšie psychologičky než muži, lebo sú citlivejšie, láskavejšie, vedia lepšie iných chápať a muži psychológovia sú menej empatickí a viac zameraní na rýchle riešenia.

Ako však hovoria Gjuričová, Kubička (2009, str.62) o terapii, ale isto to platí aj v psychologickom poradenstve: „Terapia otvára rôzne predstavy a rôzne očakávania ako na strane klientov, tak na strane terapeutov. Ako terapeuti a terapeutky nielen niečo o rode vyslovujeme, ale sme tiež prítomní telesne, stelesňujeme rod a taktiež o rode komunikujeme. Nejde teda len o to, čo terapeuti o rode hovoria, ale aj to, čo robia alebo nerobia ako prítomné ženy alebo muži v terapeutickú pozíciu voči mužom a ženám ..., aký rodový model sami prezentujú a akým spôsobom situáciu reflektujú v terapeutickom rozhovore.“

1.1 Rod a pohlavie

V psychológii rovnako ako v spoločnosti dlho pretrvávalo (u niektorých doteraz) zjednodušujúce vnímanie a posudzovanie mužov a žien na základe tých biologických črt, ktoré sa podieľajú na určovaní pohlavia.

Pohlavie tu definujeme ako súbor biologických znakov, ktoré identifikujeme ako ženské alebo mužské. Sú to tie najzreteľnejšie atribúty – druhotné pohlavné znaky, genitálie či menej badateľné - hormonálna, chromozomálna výbava a pod.

Avšak aj tu prichádzame k tomu, že nie je možné všetkých ľudí jednoznačne zaradiť medzi mužov alebo ženy. **Intersexuálni ľudia** (ešte do 20. storočia ich nazývali hermafroditi) sa rodia s takou anatóniou pohlavných alebo reprodukčných orgánov, chromozomálnej alebo gonádovej variability, že jednoznačne nespádajú do obvyklej predstavy buď mužského alebo ženského tela. Obvykle sa uvádza, že ich v populácii je do 1,7 % a sú to ľudia napr. s Klinefelterovým, Turnerovým syndrómom a inými somatickými variáciami.

Rovnako je potrebné zohľadňovať špecifiká **transrodových ľudí** – sú to „ľudia, ktorých rodová identita sa nezhoduje s rodom, ktorý im bol pripísaný pri narodení (alebo s biologickým pohlavím, ktoré získali pri narodení), ako aj tí ľudia, ktorí si želajú svoju rodovú identitu prejavovať rozdielne od rodu, ktorý im bol pripísaný pri narodení. Zahŕňa tých ľudí, ktorí cítia, preferujú alebo si vyberajú oblečenie, doplnky, kozmetiku alebo úpravy tela, teda prezentujú seba odlišne od očakávaní spojených s rodovou rolou, ktorá im bola pripísaná pri narodení (Východiskový materiál, 2014). „ V súčasnosti napr. v DSM V už nie sú uvádzaní/é pod diagnózou „porucha rodovej identity“ ale „rodová dysfória“ a potvrdzuje sa tým jednoznačné odborné smerovanie k odpatologizovaniu transrodových ľudí a táto zmena by mala prispieť aj k zmierneniu ich spoločenskej i osobnej stigmatizácie.

Práve na základe biologických odlišností mužov a žien ľudia často usudzujú a veria, že muži a ženy sú „prirodzene“ protikladní a na základe tejto protikladnosti sa dopĺňajú. Uvádzajú ich tak ako binárne, navzájom sa vylučujúce (polaritné) kategórie či skupiny spojené s predstavou univerzálnej a nemennej mužskosti a ženskosti. Tieto presvedčenia (označujú sa ako biologicko esencialistické) však vedú k tomu, že sa predpokladá, že napr. všetky ženy/muži sú rovnaké/í a to práve na základe biologickej odlišnosti týchto dvoch skupín. Tieto presvedčenia sa v každodennej realite opätovne reproduktujú a napr. vo vzťahu k práci tak majú podobu stereotypov, ktoré hovoria, že: „keďže ženy sú emocionálne, nemali by byť šéfkami“, či „muži by nemali byť učiteľmi v materskej škole, lebo by to

s malými deťmi nevedeli" alebo zo slovenských prísloví vo vzťahu k násiliu – *Keď ženu zbiješ, akoby si roľu pohnojil. Žena je ako drevená nádoba; ak ju nepobiješ, rozsuší sa.*

Rod je konštruktom, ktorý sa v odbornom kontexte psychologického poradenstva začal využívať už v 80. rokoch a znamenal zásadnú zmenu v pohľade na ženy a mužov. Poukazuje na to, ako rozdielne je vnímaná, prežívaná a vytváraná ženská a mužská identita v súvislosti s kultúrou, spoločnosťou, konkrétnym historickým obdobím.

Rod patrí k dôležitým znakom našej identity - často už pred našim narodením majú rodičia očakávania súvisiace s rodom („keď to bude chlapec, chcem ho viesť k hokeju“), v osobnej komunikácii vieme skoro vždy rozpoznať, či hovoríme s mužom či ženou a pod.. Pre prácu v poradenstve je však podstatné ako obsah „ženskosti“ či „mužskosti“ napĺňa, vníma konkrétny jedinec a to aj na strane psychológa/čky, tak na strane klienta/ky. Naši klienti/ky rovnako ako my, väčšinou vyrastajú a sú/sme ovplyvňovaní rovnakou spoločnosťou – mimo iné očakávaniami, požiadavkami, ktoré kladie aj v súvislosti s rodom. Tento proces sa nazýva **rodová socializácia** a učíme sa v ňom, ako byť „správnu“ ženou či mužom. Realizuje sa avšak v danom čase, v konkrétnej kultúre – stačí si pripomenúť, že kedysi sa od žien očakávalo napr. „tri K“ – *Kirche, Küche, Kinder* - *kostol, kuchyňa, deti*; či zo slovenských porekadiel - *Stará dievka ako krosná v dome zavadzia; Z jalovice bude krava, a zo ženy stará baba; Vadia sa strigy o list, ženy o svoje pletky; Žena, ak nemá čo robiť, nech pára a znovu šije; Ženy majú deväťdesiatdeväť lŕí a ešte plné vrece.*

Spomínané ukážky sú príkladom toho, ako sa rodové očakávania odrážajú v jazyku, ktorý používame, rečou, komunikáciou sa znovu šíria, resp. potvrdzujú. Vplývajú na nás rôzne socializačné faktory – rodina, škola, vrstovníci, médiá (reklamy, knihy, učebnice..) a iné.

Súčasne si treba uvedomiť, že spoločnosť na nás reaguje a sme vnímaní/é aj s ohľadom na iné spoločenské kategórie - ako sú sociálne postavenie, etnikum, vek, ekonomický status, sexuálna orientácia a i.

1.2 Rodové stereotypy, rodové role

Predstavy o mužoch a ženách v spoločnosti majú často podobu **rodových stereotypov**, ktoré pozostávajú z všeobecne akceptovaných presvedčení o vlastnostiach, charakteristikách, aktivitách, ktoré by mali byť/sú priradené pre ženy a mužov (napr. ženy sú slabé, emocionálne, starajú sa o domácnosť, klebetia; muži sú dominantní, silní, finanční živitelia, racionálni a pod.). Stereotypy obvykle ponúkajú dichotómny a zároveň polarizujúci prístup a uvažovanie, t.j. ľudí jednoducho rozdelia do dvoch skupín, ktoré popisujú ako celkom odlišné a navyše ich akoby stavajú proti sebe (využívajúc tak Descartov prístup – rozum verzus cit, domácnosť verzus verejná sféra, aktivita vs pasivita a pod). Sú často rigidné, zveličujú rozdiely a obsahujú v sebe postoje k tomu, akí sú, alebo akí by mali byť všetci muži a všetky ženy, t. j. definujú ich tzv. rodové role.

Rodové role mužov a žien sú tak sociálne konštrukcie, skupiny očakávaní, ktoré určujú spôsoby, akými by sa mali správať v rôznych situáciách. Ľudia, ktorí často spájajú určitý model správania iba s mužom alebo iba so ženou, prehliadajú individuálnu jedinečnosť a veria, že nejaké správanie je nevyhnutne asociované s jedným a nie s druhým pohlavím – napr. iba žena sa vie postarať o dieťa, lebo ho porodila (Kuruc, Smitková, 2011). Spolu s rodovými stereotypmi potvrdzujú **hierarchické** usporiadanie, kedy charakteristikám, vlastnostiam, ktoré sú pripisované mužom (rozum, dominancia, práca vo verejnej sfére, sila a i.) je pripisovaná väčšia dôležitosť a hodnota než tým, ktoré sú pripisované ženám (emocionalita, pasivita, práca v domácnosti a i.), čo môže bezprostredne ovplyvňovať každodenný život.

Rodovo rolová socializácia (alebo presnejšie konštrukcia, vytváranie rodu v každodenných interakciách) s ideológiou, ktorú v sebe nesie, vytvára na mužov a ženy bez ohľadu na to, či s nimi súhlasia alebo nie, či podľa nich žijú, tzv. **rodovo rolový tlak** (Pleck, 1995; podľa: Mansfield, Addis,

Mahalik, 2003). Ten sa vyskytuje, ak sa mužom a ženám nedarí, aby fungovali, žili podľa očakávaní a noriem ich tradičnej rodovej role. Keď sa nepodriadia týmto štandardom, môže to mať negatívne dôsledky na to, ako ich vnímajú a hodnotia pre nich dôležití ľudia z ich okolia, čo sa v konečnom dôsledku premieta do ich sebaúcty a sebahodnotenia. Pleck hovorí (1981, in: Brannon, 1996), že ideológie rodových rolí sú mnohonásobné a protirečia si, pokusy vyhovieť im sú nielen nemožné, ale tiež psychologicky nezdravé a sú zdrojom problémov pre individuálnych mužov a ženy a ich okolie (podrobnejšie Smitková, Kuruc, 2012a).

Na rodové stereotypy často nadväzujú ďalšie spojitosti a to *heteronormativita* (podobne napr. Predchádzanie a znižovanie násilia na ženách 2016), kedy sa akoby samozrejme a to na základe presvedčenia, že ženy a muži sa dopĺňajú (sú komplementárni), očakáva, že sú heterosexuálni. Heterosexuálna vzťahová orientácia je tak považovaná za normu a akékoľvek iné varianty partnerských - romantických vzťahov, či sexuálnych orientácií sú považované za nemorálne, choré, „proti prírode“ a pod.

Ďalším príkladom často nereflektovaného postoja je **sexizmus**, keď je jeden z rodov posudzovaný ako menej hodnotný, či človek patriaci k istému rodu (častejšie žena) je diskriminovaný alebo ho/ju znevažujú na základe príslušnosti k tomuto rodu. Príkladov sexizmu je mnoho – ak napr. považujeme mužov za neschopných vychovávať dieťa, a preto mu ho ani nezveria do starostlivosti; ak ženy nemôžu vykonávať nejaké povolanie, pretože pri výbere na nejakú pozíciu zamestnávateľa uprednostnia mužských záujemcov (napr. pilotka a i.). Ďalej v reklamách zobrazovanie žien ako sexuálnych objektov, pričom toto znázornenie nijako nesúvisí s ponúkaným produktom (viac napr. na stránke sexistickykix.sk), či ponižujúce, často prepojené s násilím a s dvojzmyselnými sloganmi s dôrazom na sexuálny podtext a i.

Sexizmus sa popisuje vo dvoch základných formách – *hostilný* (nepriateľský), ktorý „predstavuje to, čo obyčajne spájame s predsudkami a postojmi vnímajúcimi ženy ako menejcenné, ako podriadenú skupinu najmä vo vzťahu k moci v spoločnosti (Smitková, Kuruc, 2012a, 23).“. Prejavuje sa voči ženám tak, že ich ešte stále označuje za menej inteligentné ako sú muži (nedávno sme sa dočítali názor psychológa, že na 2. stupni ZŠ by malo učiť viac mužov, aby deti učili logicky myslieť, pretože to ženy-učiteľky nedokážu), je ďalej namierený voči ženám, ktoré sú vo vedúcich pozíciách („zaberajú mužom miesta“, „kariéristky“), či volia si iný spôsob života ako založiť si rodinu („staré dievky, ktoré nikto nechce“) a pod.

„*Benevolentný* sexizmus je zameraný na oceňovanie ľudí v tradičných pozíciách. Zahŕňa ochranné postoje voči ženám, úctu k ich rolám manželiek, matiek a idealizáciu žien ako romantických objektov lásky, ale je vlastne formou, ktorá podporuje dominanciu mužov. Ambivalencia v tomto modeli (model ambivaletného sexizmu Susan T. Fiskeovej, P. Glicka – pozn. zostavovateľky) spočíva v tom, že na jednej strane ide o postoje, ktoré ženy znevažujú v určitých rolách, napr. keď sa slobodne rozhodujú o sexuálnych vzťahoch, tak sú nazývané „ľahkými“, na druhej strane sú to postoje, ktoré ženy vedia napr. keď sa obetujú starostlivosti o rodinu a prijímajú mužovu podporu. V prípade, ak niekto udržiava takéto sexistické postoje a je v kontakte so ženou, ktorá sa intenzívne venuje práci, ale stará sa aj o domácnosť, tak zažíva konflikt s tým, ako si ženy „zaškatulkovať“.. (Smitková, Kuruc, 2012a, 23-24).“

Ukážkou *benevolentného* (láskavého) *sexizmu* je napr. položka z dotazníka Glick, Fiske (1996) - Každá žena potrebuje muža, ktorého zbožňuje. Ženy by mali byť mužmi hýčkané a ochraňované; *hostilný sexizmus* - Ženy chcú získať moc tým, že sa snažia riadiť mužov. Keď ženy prehrajú nad mužmi v spravodlivej súťaži, obyčajne sa sťažujú na diskrimináciu voči ženám. Ženy nedokážu plnohodnotne existovať bez mužov.

V rámci výskumu Kuruca, Smitkovej (2011) bola venovaná pozornosť aj sexistickým postojom poradcov/poradkýň. I keď viac respondentov/tiek „vyjadrilo vo väčšine položiek nesexistický postoj vo

vzťahu k ženám, existovala skupina okolo 20% respondentov/tiek so silnými sexistickými postojmi, ktoré sú pre priebeh terapie veľmi škodlivé vzhľadom k tomu, že posudzujú ženy ako menej hodnotné. Vo väčšej miere sa vyskytoval súhlas najmä so stereotypnými postojmi, ktoré ako keby riadia vzťahy medzi ženami a mužmi a sú v spoločnosti prijímané....Pod vplyvom sexistických postojov a rodových stereotypov môže dochádzať aj k nerovnakému zaobchádzaniu so ženami, alebo mužmi resp. k ich diskriminácii v rôznych situáciách (Kuruc, Smitková, 2014, str. 283-284).“ Tými situáciami myslíme samozrejme aj psychologické poradenstvo.

Takto sa prejavil hostilný sexizmus tentokrát voči mužom v tomto výskume - najväčší súhlas vyslovili respondenti/-tky s položkami „Muži budú vždy bojovať o to, aby mali väčšiu kontrolu v spoločnosti než ženy.“, „Väčšina mužov naoko zastáva myšlienku rovnosti žien, ale v skutočnosti nevedia zvládnuť, keď je im žena rovná.“ a s postojom, že „Dokonca aj muži, ktorí tvrdia, že sú senzitívni na práva žien, chcú v skutočnosti tradičný vzťah so ženou, ktorá vykonáva väčšinu domácich prác a stará sa o deti“. Predpokladáme, že tieto výsledky mohli súvisieť s odozvou, nespokojnosťou podriadenej skupiny nad dominantnou, ktorá prejavuje svoju moc v rôznych osobných či spoločenských situáciách (väčšina zúčastnených vo výskume boli ženy, čo iste mohlo výsledky ovplyvniť).

Ako hovoria autorky a autor v tréningovej príručke zameranej na Predchádzanie a znižovanie násilia na ženách (2016, str. 8) s rodovým stereotypom muža ako hlavy rodiny (dominantné postavenie a teda väčšia moc v rodine) a ženy ako udržiavateľky tepla domova (submisívne postavenie) „je veľmi úzko prepojené **rodovo podmienené násilie**. Spoločný menovateľ rôznej typológie páchatel'ov rodovo podmieneného násilia je vzorec patriarchálneho správania.

Súčasťou tohto vzorca je snaha ochraňovať, ktorou často začínajú vzťahy, kde sa neskôr vyskytuje fenomén rodovo podmieneného násilia. Lichotivo vyzerajúca potreba ochraňovať sa stupňuje do potreby kontrolovať a izolovať. Je náročné identifikovať tento varovný signál. Patriarchálny vzorec sa demonštruje tiež v túžbe byť autoritou, byť silný. V tomto kontexte sa autorita spája so schopnosťou vynucovať si svoju vôľu. V kombinácii s tým, že v našej spoločnosti je agresivita pomerne tolerovaná, hlavne pokiaľ ide u mužov a tiež s vysokou mierou tolerancie fyzických trestov pri výchove (argument, ktorý páchatelia rodovo podmieneného násilia často používajú je práve snaha o prevýchovu či príučka) sa tak vytvára živná pôda pre rodovo podmienené násilie vo vzťahoch“.

1.3 Rod a jazyk

V jazyku, ktorý neustále používame, sa odráža vnímanie žien a mužov, ich nerovnocenné postavenie v spoločnosti, rodové stereotypy okrem vyššie menovaných mnohými spôsobmi. Kolikrát sme už počuli, že „ženy do politiky nepatria“, „muži neplačú“ „nebuď baba, buď chlap“, „žene treba ukázať, kde je jej miesto“ a iné. V neposlednom rade jazyk môže byť nástrojom na zneviditeľnenie žien v akomkoľvek kontexte aj používaním generického maskulína – čiže označovaním osôb mužským tvarom podstatných mien. V bankách volajú ženy „klientami“, hovorí sa o „štrajku učiteľov“, Slovenská psychologická spoločnosť je „združenie psychológov“ a iné.³

Veľká časť psychologických intervencií prebieha v jazyku, ktorý odráža postoje na oboch stranách a to aj keď nie sú vždy vypovedané. Čo si myslíme a čo vyslovujeme o svojich klientkach/toch je dôležitou súčasťou spoločnej práce.

3 Táto téma je už mimo obsah a rozsah tejto publikácie, odporúčame publikáciu Analýzu významu a možnosti používania rodovo vyváženého jazyka, 2014)

Zábrodská (2009) sa vo výskume so študentami/kami sociálnych a humanitných vied zamerala na **rodové diskurzy** – systémy tvrdení a praktík, ktoré vzájomne odlišným spôsobom konštituujú význam ženskosti a mužskosti a prenikajú sociálne priestory vrátane verejných inštitúcií, odborných textov a sveta každodennosti (Zábrodská, 2009). V rozhovoroch sa objavilo viacero postojov k mužom a ženám, ktoré sa prekrývajú s našimi zisteniami a iné, ktoré ich rozširujú a obohacujú (neuvádzame všetky):

- **diskurz rodového esencionalizmu** je systém tvrdení a praktík, ktorý predpokladá existenciu obvykle ťažko definovateľnej prirodzenosti človeka, ktorá je rodovo diferencovaná; ženskosť/ mužskosť je reprezentovaná ako podstata, ktorá je daná a existuje ako súčasť povahy sveta. Tento diskurz operuje s ideami prirodzenosti, nemennosti a cennosti rozdielov medzi mužmi a ženami a tvrdí, že snahy o zmenu tejto prirodzenosti sú nemožné, odporujúce skutočnej povahe sveta; súlad s touto prirodzenosťou je podmienkou duševného zdravia a osobného rozvoja. Rozdielne vlastnosti mužov a žien, rozdielne sféry pôsobnosti sú popisované ako prirodzený a trvalý stav a keďže sú komplementárne, ženským subjektom sú otvorené odlišné práva, povinnosti, túžby než mužom;
- **diskurz inakosti** - systém tvrdení a praktík operujúci s termínom inakosti „druhého“ v zmysle rozhodnej odlišnosti, nepoznatelnosti; v prípade rodovej binarity je tým druhým žena, na jej inakosť sa díva z pohľadu normality, pritom normou je mužský subjekt. Často sa spája s nemožnosťou uchopiť ženu, jej (ženskú) tajomnosť, objekt fascinácie. Túžba normatívneho sveta poznať ženský svet je neukojiteľná, lebo ten druhý reprezentuje odlišnosť, ktorá nemôže byť poznaná a „žena-ako-tá-druhá“ si uchováva kúzlo a môže byť tak uctievaná, vyzdvihovaná (čo je aspektom benevolentného sexizmu);
- **diskurz individualizmu** – sú vedomosti a praktiky, ktoré hovoria o jedinečnosti každého človeka a jeho práve realizovať svoju jedinečnosť bez ohľadu napr. aj na rod; tento diskurz hovorí o autonómii jedinca, jeho individualite, ktorého sloboda voľby nesmie byť obmedzovaná ničím iným len jeho zámermi a schopnosťami. Je zakotvený v liberálno-humanistickej paradigme, kde jedinec predstavuje na spoločnosti nezávislú, vedomú a racionálnu jednotku. Diskurz individualizmu slúži ako prostriedok legitimizácie rodovo nerovných aktov alebo podmienok ich vzniku a to práve odkazmi na zdanlivú slobodu a nezávislosť subjektu, ktorý akty vykonáva. Vysvetľovanie, popisovanie aktov ako výsledkov slobodného rozhodnutia a individuálnych túžob tak predstavuje účinný spôsob, ako ich vyňať z oblasti možnej kritiky a zmeny;
- **biologizujúci diskurz** - telesnosť (biologické charakteristiky) je prirodzenosťou, ktorá stojí mimo potrebu nejakého výkladu a kritiky, pričom tento diskurz využíva aj na výklad psychických, sociálnych, ekonomických rozdielov medzi mužmi a ženami – často schopnosť ženského tela priviesť na svet dieťa (a teda neschopnosť mužského tela) legitimizuje odlišný ekonomický status žien, odlišné práva a povinnosti mužov a žien
- **diskurz heterosexuality** – samotná téma rodu sa preskúmava v kontexte heteronormativity, akoby neexistovali vzťah medzi mužmi-mužmi a ženami-ženami – teda pokiaľ účastníci/čky výskumu hovorili o rode, bolo to vždy v kontexte heterosexuálnych vzťahov, akoby iné neexistovali. Ako o prirodzenej sa hovorí o sexuálnej príťažlivosti iba medzi mužmi a ženami, ženy sú popisované ako sexuálne objekty, pričom tento pohľad je prezentovaný ako legitímny akt „v rámci robenia mužskosti a utvrdzovania mužskej solidarity (Zábrodská, 2009, str. 166).“

Rod, jazyk a vyjadrenia psychologičiek/gov

Mnohé vystúpenia našich kolegov a kolegyň v médiách či odborné práce potvrdzujú vyššie spomínané formy diskurzov, nereflektované stereotypné až sexistické názory a tomu zodpovedajúci jazyk - napr. „Spoločnosť sa snaží prostredníctvom sňatku potlačiť mužskou promiskuitu. Muži na tento obchod prístupujú s tým, že získajú křížence medzi starostlivou matkou a verným osobným sluhou. Není ďaleko od pravdy tvrdenie, že sex je cena, ktorou ženy platí za manželstvá. A manželstvá je cena, ktorou muži platí za sex (Radim Uzel, 2016).“ Ženy z toho tvrdenia vychádzajú ponižujúco ako „verný osobný sluha“, ďalej „správni“ muži potrebujú stále sex a aby ho mali kedykoľvek k dispozícii, žená sa. Ženy

v jeho interpretácii sex absolútne nebaví, ale „vydržia ho“, aby si udržali manžela a „sexom platia“ manželovi za to, že s nimi ostáva. Súčasne autor naznačuje, keďže muži potrebujú „matku“, sú zrejme neschopní sa o seba postarať. Manželský vzťah je podľa neho pre mužov „obchodom“, čím devaluje a spochybňuje schopnosť mužov milovať.

Môžeme si ďalej pripomenúť iné vyjadrenia, ktorými psychológovia/čky potvrdzujú zodpovednosť žien za výchovu detí a teda aj zodpovednosť matiek za to, ak dieťa má problémy; matky (prípadne aj otcovia) bývajú ešte stále obviňované za to, že ich dieťa je gej – „matka bola prísna a otec slabý“ a iné príklady.

Iní súhlasia s tým, že „Ženy sú z Venuše a muži z Marsu“, ktoré opäť dokazujú a to svojou odbornou autoritou a expertnosťou (tak bývame verejnosťou často vnímaní), že muži a ženy spolu v zásade nemôžu dobre vychádzať, pretože sú absolútne odlišní. Sexuológ Bartl napr. hovorí (2015, str. 5): „...Muži majú, samozrejme od prírody vedúce postavenie nielen v matematike, ale aj v kreativite, agresivite, súťaživosti...Ženy oproti tomu jednoznačne vedú v sociálnom cítení a opatrovaní. Niektoré sa proti tejto role, samozrejme búria. Klesajúca pôrodnosť je možno žatvou tohto protestu.“ Autor s istotou potvrdzuje mužskú mentálnu prevahu, ženskú „prirodzenú“ vlastnosť a schopnosti starať sa o iných (tým ju robí pre ženy povinnou) a robí ženy pravdepodobne (ako on hovorí „možno“) zodpovedné za „klesajúcu pôrodnosť“.

Na stránke iného kolegu sa dozvieme, že medzi „ženské zlozvyky vedúce ku konfliktom“ patrí – „maniacky upratuje domácnosť stále dokola; svoju pozornosť venuje iba dieťaťu; je žiarlivá a kontroluje každý môj krok; o všetkom rozhoduje sama...“ O mužských zlozvykoch hovorí, „nikdy nepovie, čo cíti; otáča sa za každou sukňou; neznáša nakupovanie...“. Aký jazyk využíva tento psychológ, aké sú jeho presvedčenia a teda aj očakávania od prichádzajúcich klientov/tiek? Ďalej stereotypne popisuje rozdiely medzi neverou muža a ženy, akoby existovali rovnaké reakcie na tieto situácie u všetkých mužov a žien, pričom ako inak uvádza, že „ženská nevera je pre vzťah zhubnejšia“, čím mužskú neveru a jej možný dopad zľahčuje, za to ženu robí oveľa viac zodpovednou za potenciálne dôsledky toho istého správania, atď.

Na odbornejšej úrovni sa napr. Gjuríčová, Kubička (2009) vyjadrujú v oblasti rodinnej terapie s výhradami k prístupu Chvály a Trapkovej (tí rovnako publikujú a trénujú v oblasti rodinnej terapie), ktorí vnímajú mužov a ženy ako protikladné princípy jing-jang, či ich nazývajú dvomi subkultúrami a pod. Kriticky sa k publikáciám našich kolegyň a kolegov podporujúcich zastarané a sexistické vnímanie mužov a žien vyjadruje z českých autorov aj Z. Vybíral, u nás napr. Bosá, Minarovičová (2005) k obdobným prácam J. Prevendárovej, H. Rozinajovej, I. Štúra a i..

Ostré reakcie žien (ale žiadnu odozvu od psychologických organizácií) vyvolalo práve v súvislosti s témou násilia na ženách vystúpenie K. Kleinmana (reprodukované v Denník N, 2015), ktorý vyhlásil: „Priliehavé oblečenie vyložene provokuje násilné správanie alebo proste správanie mužov už tým, že zvýrazňuje niektoré časti tela, ktoré považujeme za sexuálne signály.“ Na otázku redaktorky Lenky Petrželovej, či si teda ženy za znásilnenie skutočne môžu v niektorých prípadoch aj samy, odpovedá: „Dá sa povedať, že áno.“ Tento psychológ svojim tvrdením podporil mýtus, že žena si za znásilnenie môže sama, lebo sa nevhodne oblieka a tým muža k znásilneniu vyprovokuje. Akoby obracal logiku v smere, že páchateľ je obeťou ženy, ktorá sa provokatívne oblieka a on sa nemohol ubrániť tejto provokácii.

1.4 Vnímanie klientov a klientok (mužov a žien) psychológmi a psychologičkami v poradenstve a terapii

I my, ako psychológovia a psychologičky sme súčasťou toho istého spoločenského priestoru a pôsobia na nás tie isté spoločenské faktory a vplyvy, ako sme už spomínali (tým netvrdíme, že sme len pasívni prijímatelia/ky, ktorí nemôžu robiť iné rozhodnutia, než ako sú nám ponúkané, predostielané).

Navyše samotný odbor psychológie prispel k odlišnému nazeraniu na mužov a ženy a to nielen v psychologickom poradenstve/psychoterapii a ktoré ostávajú dodnes na Slovensku nereflektované.

Podľa nás medzi tri významné zdroje rodovej predpojatosti môžeme zaradiť tieto:

1. *vývinové a osobnostné teórie*, ako aj definície duševného zdravia (napr. Freudova teória psychosexuálneho vývinu; diagnostické kategórie pripisované ženám; už spomínané vnímanie charakteristík, vlastností pripisovaných mužom ako zdravá norma pre dospelú osobu a i.).

Viacerí autori/ky (napr. Eriksen, Kress, 2008, Renzetti, Curran, 2003), upozorňujú na to, že existuje dvojité štandard duševného zdravia. Omnoho častejšie sú psychiatrické diagnózy pripisované odborníkmi a odborničkami ženám – teda ženy sú nimi častejšie vnímané/liečené ako psychicky narušené a to aj v prípadoch, že prichádzajú so somatickými problémami; že duševné poruchy odrážajú socializáciu a tak sú ženy posudzované ako histriónske, závislé, hraničné, muži ako agresívni, paranoidní, antisociálni a pod.

2. *výskumy, na ktorých sú založené rôzne teórie a predpoklady o mužoch a ženách* - v minulosti boli často výskumy uskutočňované s mužmi – vysokoškólakmi a ich výsledky boli zovšeobecňované alebo boli normy stanovené s ohľadom na túto časť populácie; diskutabilné škály feminity a maskulinity v dotazníkových metódach či diagnostických prostriedkoch potvrdzujúce rodové stereotypy a iné,

3. *psychoterapeutický vzťah a proces* - pri ich skúmaní sa potvrdili mnohé predpojatosti až sexistické postoje voči mužom a ženám na strane psychológov/čiek a iné (bližšie Kuruc, Smitková, 2014).

Niektoré výskumné zistenia

Z výskumu, ktorí sme robili so zameraním na **rodové stereotypy u psychológov/čiek, psychoterapeutov/tiek** a odpovedalo nám 101 kolegov/gýň (detailnejšie Kuruc, Smitková, 2011, Smitková, Kuruc, 2012 b), pripisujú naši respondenti/ky ženám a mužom vlastnosti

(od tých najstereotypnejšie vnímaných),

- **muži** sú považovaní za finančných živelov, iniciatívni v sexe, logickí a dominantní, aktívni, nezávislí, sebaistí, bezstarostní, drsní a

- **ženy** sú podľa nich - emocionálne, jemné, intuitívne a úzkostné, starajúce sa o deti, výrečné, uzavreté, závislé a i.

V rámci zisťovania rodových stereotypov sémantickým diferenciálom terapeuti/-tky považovali **ženy/klientky** najmä za: úzkostné, emocionálne, neisté, závislé, sťažujúce sa, intuitívne, starajúce sa o domácnosť, submisívne, otvorené, jemné a skôr slabé.

Keď porovnávame nami zistené medziskupinové rozdiely so stereotypnými charakteristikami potvrdenými výskumami Williamsa, et al (1999) a i., je zjavné, že **ženy/klientky sú vnímané ešte intenzívnejšie rodovo stereotypne než kategória žien**.

Naši respondenti/-tky klientkam prisúdili vlastnosti, ktoré predstavujú stereotypný obraz ženy (úzkostné, emocionálne, neisté, závislé, sťažujúce sa, intuitívne, starajúce sa o domácnosť, submisívne, jemné, slabé) a súčasne majú skôr negatívne diskurzívne charakteristiky.

Uvedený obraz môže skrývať viacero pascí pre psychológov/čky pri práci:

- do popredia sa dostala úzkostnosť žien/klientok ako charakteristika, s ktorou najviac vstupujú do terapie. Fakt, že za úzkostné sa ženy považujú aj vo všeobecnosti, môže spôsobiť to, že psychológovia/čky môžu túto charakteristiku u žien považovať za normu a môžu ju v procese terapie podhodnocovať a nebudú jej venovať pozornosť;
- preceňovanie emocionality a otvorenosti žien/klientok môže viesť psychológov/čky k predpokladu, že ženy sa „samozrejme“ ľahšie delia o emócie a ľahšie ich prejavujú, hoci to tak v skutočnosti nemusí byť. Psychológovia/čky tak nemusia rátať s tým, že do poradenstva/terapie prichádzajú ženy, ktoré emócie prejavujú menej či zažívajú prázdnotu (často tak hneď získajú nálepku, že sú divné, chladné, mužské);
- ak psychológovia/čky kladú vysoký dôraz na neistotu, slabosti žien/klientok, vytvára to dojem, že ich psychológovia/čky považujú za menej kompetentné riešiť svoje problémy;
- skôr nepriaznivým výsledkom je, že ženy/klientky sú psychológmi/čkami posudzované ako sťažujúce sa, čo môže navodzovať dojem, že v terapii sa nesnažia riešiť svoje problémy, ale len sa chcú „vystažovať“. Toto v sebe opäť môže skrývať predpoklad, že ženy sú vlastne pasívne, neschopné veci riešiť a len sa prišli „vyrozprávať“;
- vysoké percento vnímania žien/klientok ako starajúcich sa o domácnosť a deti môže súvisieť so spoločenskou realitou, na druhej strane. ak ženy/klientky zlyhávajú v tejto klasickej rodovej role, môžu byť považované za „dysfunkčné“, čo sa týka vzťahov: ale práve s takýmto problémom môžu vstupovať do poradenstva (ak ich vnímame ako zodpovedné za vzťahy, môže to ich problémy len prehľbovať);
- vnímanie žien ako závislých a submisívnych môže viesť k zneužívaniu moci zo strany psychológov/čiek v terapii (prevzaté z Kuruc, Smitková, 2011).

Je zaujímavé, že psychologičky/govia nevnímali klientky ako silné a odvážne, keď prichádzajú do poradenstva/terapie riešiť problémy, ktoré nakoniec nemuseli byť iba ich vlastnými (osobnými) – mohli to byť problémy celej rodiny, partnerského vzťahu či vznikli vplyvom fungovania spoločnosti, ekonomiky a pod. a ony prišli, aby sa s nimi pokúsili niečo spraviť.

Psychológovia/čky by mali tiež myslieť na to, že muži v menšej miere vyhľadávajú pomoc v porovnaní so ženami pri takých problémoch ako sú depresie, závislosti, fyzické problémy a stresujúce životné udalosti. V minulosti sa nízke číslo vyhľadávania pomoci mužmi so životnými problémami považovalo za normatívne. Ak muži vyhľadávali poradenstvo v menšej miere ako ženy, oženách sa predpokladalo, že nadužívajú tieto služby, zatiaľ čo muži ich využívajú v správnom množstve (Norcross, Prochaska, 1999). Tak sa na základe rodových rozdielov v hľadaní pomoci konštruovali ženy ako slabé a hypochondrické a muži ako silné pohlavie, rod. V skutočnosti však muži potrebujú viac pomoci, ako dostávajú, resp. hľadajú -napr. depresia u mužov je poddiagnostikovaná, ak nie vyššia ako u žien.

V rámci zisťovania rodových stereotypov sémantickým diferenciálom respondenti/ky uvádzali najviac, že **muži/klienti sú úzkostní, neistí, uzavretí, kontrolujúci sa, logickí a finanční živitelia**. Úplne v rozpore s vnímaním toho, ako respondenti/-tky percipujú mužov vo všeobecnosti, je percipovanie mužov/klientov vstupujúcich do poradenstva. Tento rozdiel je podstatne významnejší ako vo vnímaní žien a žien/klientok. Možno je to aj tým, že v odpovediach sa zobrazuje stereotypné vnímanie klienta/klientky, ktorí prichádzajú do terapie a zdá sa, že tento stereotyp je viac v súlade so stereotypným vnímaním žien ako mužov. Do popredia vystúpili charakteristiky, ktoré sú podľa výskumov viac stereotypne asociované so ženami, a to najmä, že klienti sú úzkostní, kde oproti mužom vo všeobecnosti bol nárast o 73% (odpovedalo tak 80,3%) a neistí, kde bol nárast o 70% (odpovedalo tak 73,4%). Úzkostnosť a neistota je častým symptómom klientov/klientok prichádzajúcich do terapie. Oproti klientkam môžu byť klienti v nevýhode v tom, že je tento pocit v rozpore s klasickým rodovým scenárom typickým pre mužov - „nebyť ako ženy, byť silným, byť úspešným“, takže sa môžu tento pocit snažiť na prvých sedeniach zakryť. Alebo samotná situácia môže tento pocit u nich prehľbiť, najmä ak terapeut/-tka nahliada na klienta cez prizmu mužských stereotypov, aj ich verbalizuje (bližšie k ženským a mužským rodovým scenárom v prílohách tohto textu).

Z ďalších charakteristík stereotypne asociovaných so ženami, ktoré zaznamenali v našom výskume významný nárast, možno spomenúť, že *muži/klienti v terapii sú vnímaní ako závislí, slabí, submisívni, sťažujúci sa a emocionálni, čo absolútne nekorešponduje s obrazom muža v spoločnosti a jeho socializáciou.*

Aké sú možné interpretácie, ktoré nám z týchto výsledkov vyplývajú?

- buď do terapie vstupujú muži, ktorí nespĺňajú stereotypný obraz muža, sú s ním v konflikte, čo môže byť jedným zo zdrojov ich problémov,
- alebo je samotný obraz klienta/klientky takto charakterizovaný zo strany psychológov/čiek, čiže ide o situáciu, v ktorej sú takéto charakteristiky bežne prítomné,
- prípadne možno uvažovať aj o tom, že vo vnímaní klientov a klientok ako závislých a submisívnych sa odráža pocit moci psychológa/čky, ktorí seba v pracovnej situácii dávajú do polohy odborníka/odborníčky a klientov/klientky štylizujú do polohy pacienta/pacientky.

(prevzaté z Kuruc, Smitková, 2011c)

2 Násilie na ženách

Na prebale knihy Nabudúce bude mŕtva (Jones, 2003) sa hovorí: „ženy hovoria o znásilňovaní, bití, zlomených kostiach, potratoch, bodných a strelných ranách. Muži hovoria o „manželských problémoch“. Ženy chodia s modrinami, zraneniami mozgu, ochrnutými končatinami, rozdrvenými genitáliami, projektilmi v hlave. Muži prehodia čosi o domácich hádkach“. Len zopár ľudí sa spýta: „Čo je tomu chlapovi? Prečo si myslí, že si to môže dovoliť? Zbláznil sa? Zadržala ho polícia? Kedy ho postavia pred súd? Dali ho súdne vystaňovať z domu? Nepotrebuje tá žena ešte nejakú inú pomoc? Lekársku alebo právnu? Nové bývanie? Dočasnú finančnú podporu? Podporu na dieťa?

Nie, ako prvá a často jediná otázka sa ľuďom vynorí v mysli otázka: Prečo neodíde? Táto otázka v skutočnosti nie je otázkou. Nevola po odpovedi – vynáša súd. Mystifikuje. Mení obrovský spoločenský problém na osobnú záležitosť, a zároveň zvažuje zodpovednosť na obeť.“

V príručke Predchádzanie a znižovanie násilia na ženách (2016, str.9) nachádzame definíciu rodovo podmieneného násilia: „Násilie spôsobené a umožnené rodovou nerovnosťou, čiže nadradenosťou mužov a podriadenosťou žien. Používajú sa aj iné pojmy: pojem násilie v párových, resp. intímnych vzťahoch označuje tie prípady násilia, keď je obeťou násilia žena a útočníkom jej manžel alebo bývalý manžel, resp. partner; tieto prípady tvoria viac ako 90 % prípadov domáceho násilia. *Domáce násilie* (aj *násilie v rodine*) je násilie páchané v domácnosti alebo v rámci rodiny; predpokladá blízky vzťah medzi násilníkom a obeťou (zahŕňa aj násilie medzi súrodencami, násilie rodičov voči deťom, násilie voči seniorom a pod.) Niektoré vymedzenia nepomenovávajú len skupiny, ktoré sa spravidla stávajú obeťami násilia, ale aj jeho najčastejších páchatelov, napr. *násilie mužov voči ženám a deťom* atď. Rozdiely v jednotlivých pomenovaniach a definíciách násilia páchaného na ženách spočívajú najmä v šírke záberu a v účele, na ktorý sa definícia využíva, ale aj v tom, či sa zameriava na popis foriem násilia, jeho príčin či dôsledkov, alebo na páchatela. Všetky majú spoločné to, že chápu násilie na ženách ako porušenie ľudských práv žien.“

Autorky a autor v Predchádzanie a znižovanie násilia na ženách (2016, str.12) pridávajú aj ľudsko-právne aspekty definícií:⁴

⁴ Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu; čl.3.

„a) pojmom „násilie na ženách“ chápaným ako porušenie ľudských práv a forma diskriminácie žien sa rozumejú všetky činy rodovo podmieneného násilia, ktoré majú alebo môžu mať za následok telesnú, sexuálnu, duševnú, ale aj ekonomickú ujmu alebo utrpenie žien vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo svojvoľného zbavenia slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote;

b) pojmom „domáce násilie“ sa rozumejú všetky činy telesného, sexuálneho, duševného a ekonomického násilia, ktoré sa vyskytujú v rámci rodiny alebo domácej jednotky alebo medzi bývalými alebo súčasnými manželmi alebo partnermi, či už páchateľ má, alebo v minulosti mal s obeťou spoločný pobyt;

d) pojmom „rodovo podmienené násilie na ženách“ sa rozumie násilie, ktoré je nasmerované proti žene, pretože je žena alebo ktoré postihuje ženy disproportionalne.

Definícia násilia páchaného na ženách podľa Deklarácie OSN o odstránení násilia páchaného na ženách (OSN, 1993)

Pod pojmom násilie páchané na ženách chápeme „akýkoľvek čin násilia založený na rodovej nerovnosti, ktorého dôsledkom je alebo ktorý smeruje k tomu, aby jeho dôsledkom bolo fyzické, sexuálne alebo psychické poškodenie trpiacej ženy, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek potlačenia slobody, či už vo verejnom, alebo v súkromnom živote“ (čl.1) .

Násilie páchané na ženách je považované za prejav nerovnosti medzi mužmi a ženami. OSN vo svojom vyhlásení v Deklarácii na odstránenie násilia páchaného na ženách oficiálne uznala, že „násilie páchané na ženách je demonštráciou historicky asymetricky rozdelenej moci medzi mužmi a ženami, ktorá viedla k nadvláde mužov nad ženami a diskriminácii žien a ktorá bránila ženám naplno rozvíjať svoje schopnosti, uznávajúc tiež, že násilie na ženách je jedným z rozhodujúcich spoločenských mechanizmov, pomocou ktorého sú ženy násilím zatlačané do podriadenej pozície oproti mužom“.

2.1 Druhy násilia s ohľadom na vek:

Prenatálne obdobie

- selektívne potraty (zacielené na ženské pl
- násilie voči tehotným

Dojčenský vek

- zabíjanie detí s ohľadom na rod (dievčatiek; chlapci sú rodičmi/spoločnosťou preferovaní – nepotrebujú veno, ktoré sa ešte v niektorých krajinách od dievčat očakáva; sú viac oceňovaní pre fyzickú silu a teda sa predpokladá, že budú užitočnejší pri fyzicky náročnejších domácich prácach; očakáva sa, že budú viac zarábať a iné dôvody)
- *diskriminácia dievčat v prístupe k starostlivosti, vzdelaniu, výžive a zdravotníckej starostlivosti* (v niektorých krajinách nechávajú dievčatká pri nízkych zdrojoch bez zabezpečenia starostlivosti, zomrieť hladom a pod.;

Detstvo

- detské svadby
-

- *rituálne mrzačenie genitálií* (tzv. ženská obriezka - tradičný zvyk v niektorých krajinách)
- sexuálne zneužívanie
- prostitúcia
- diskriminácia dievčat v prístupe k starostlivosti, vzdelaniu, výžive a zdravotníckej starostlivosti (napr. majú limitovaný prístup k vzdelaniu oproti chlapcom a i.)

Adolescencia

- obťažovanie na verejnosti, nevhodné návrhy, poznámky
- znásilnenie
- incest
- sexuálne obťažovanie na pracovisku
- nútená prostitúcia
- obchodovanie s ľuďmi
- násilie počas tehotenstva, nútenie k potratu
- diskriminácia dievčat/žien v prístupe k starostlivosti, vzdelaniu, výžive a zdravotníckej starostlivosti
- únos

Dospelosť

- domáce násilie
- znásilnenie manželom/partnerom
- nútené tehotenstvo
- sexuálne obťažovanie na pracovisku
- obťažovanie, nevhodné návrhy, poznámky, znásilnenie
- diskriminácia žien v prístupe k starostlivosti, vzdelaniu, výžive a zdravotníckej starostlivosti
- násilie alebo vražda súvisiaca so spochybnením vena (v ázijských krajinách)

Vyšší vek

- zneužívanie starších žien, vdov
- hrozby sexuálneho násillia
- zlý prístup k starostlivosti, vzdelaniu, výžive a zdravotníckej starostlivosti

Násilie vo vojnách

- bez ohľadu na vek
- znásilnenia či nútené tehotenstvá ako dôsledok znásilnenia nepriateľom, sexuálne otrokyne

2.2 Formy násillia, identifikácia násillia

Cieľom násillia na ženách v partnerských vzťahoch a to predovšetkým dlhodobého a opakujúceho sa jednej osoby (cca 95% násilníkov sú muži) voči druhej (žene) je:

- fyzicky ublížiť inej osobe (žene) a násillie, alebo aj jeho hrozba, je súčasne používané na zastrašovanie a kontrolu
- narušiť vnímanie sebahodnoty a sebaúcty
- poníženie, oslabenie sebaúcty, strata kontroly nad svojim životom
- robiť ju závislejšou na partnerovi/bývalom partnerovi (vzťahovo, ekonomicky, sociálne),
- izolácia od blízkych či akýchkoľvek sociálnych kontaktov

Fyzické násillie

údery, kopanie, ťahanie za vlasy, trhanie vlasov, rezanie, hádzanie predmetov, pálenie, škrtenie, usmrtenie

Psychické násilie

kritizovanie, vyhrážanie, urážanie, ponižovanie, podnecovanie iných k urážkam, vyhrážanie sa ublížením deťom

Sexuálne násilie

znásilnenie, sexuálne napadnutie, obťažovanie, nevhodné narážky, návrhy, dohodnuté manželstvá (manželstvá detí, mladistvých dohodnuté rodičmi)

Sociálne násilie

násilník sa snaží sa ženu izolovať od rodiny, priateľov/liek či iných sociálnych kontaktov

Ekonomické násilie

žena nemá prístup k rodinným peniazom, k rodinnému/svojmu účtu, partner/manžel rozhoduje o použití financií (napr. o nákupoch), berie detské prídavky, spraví dlhy, ktoré nevyplatí

Kontrolujúce správanie a prenasledovanie

- muž neumožní žene pracovať mimo domov – vystavuje ju tým ekonomickej závislosti na sebe a väčšiemu riziku chudoby,
- žena nemá informácie ani dosah na rodinné financie,
- sleduje jej fyzický pohyb, komunikáciu cez médiá (internet, mobil a i.), inštaluje doma odpočúvanie, nahrávanie

Využívanie detí na kontrolu dospelého (matky) – dieťa ako rukojemník, fyzické a sexuálne násilie voči deťom, nútenie detí, aby sa zapojili do psychického týrania matky, boj o starostlivosť o dieťa, využívanie návštev dieťaťa na kontrolu matky

2.3 Dôsledky násilia

Fyzické - zranenia, modriny, zlomeniny, tržné rany, popáleniny, chronické bolesti, bolesti hlavy

Psychické a emocionálne problémy - úzkosť, permanentný strach, pocity viny, depresie, zvýšené riziko vzniku závislostí, znížené sebavedomie a sebaúcta, poruchy príjmu potravy, poruchy spánku,

Sexuálne, gynekologické problémy - potraty, nechcené tehotenstvá, zranenia na vnútorných orgánoch malej panvy, pohlavne prenosné choroby, HIV

Invalidita

Samovražda, vražda

Iné

- nízky príjem, zvýšené riziko nedostatku financií a chudoby;
- opakované sťahovanie a s tým spojená strata sociálnych kontaktov
- potreba vyhľadať pomoc – právnu, sociálnu, zdravotnícku starostlivosť (potenciálna byrokracia a jej časová náročnosť a i.)

Sociálne, ekonomické

Okrem týchto osobných, rodinných dopadov, ktoré násilie na ženách má, odhady Svetovej banky (Heise, Pitanguy, Germain, 1998, str. 8) „svedčia o tom, že v rozvinutých ekonomikách vedie viktimizácia k tomu, že ženy v reprodukčnom veku sú choré každý piaty deň...Násilie na ženách je aj skrytou prekážkou ekonomického a sociálneho rozvoja. Rodovo podmienené násilie tým, že potláča

energiu žien, podryva ich sebadôveru a ohrozuje ich zdravie, znemožňuje im plne sa zúčastňovať na živote spoločnosti.“

Appelt, Kaselitz, Logar (2008) uvádzajú, že v súčasnosti je v EU približne 42-56 miliónov žien a dievčat vystavených násiliu zo strany mužov, ktoré okrem už menovaných následkov, spôsobujú vážne sociálne a ekonomické škody. Holandská štúdia vyčíslila celkové náklady spôsobené násilím na ženách na viac ako 200 miliónov EUR ročne. Vo Švajčiarsku sa odhaduje, že násilie páchané na ženy stojí federálne, kantonálne a obecné úrady približne 400 miliónov švajčiarskych frankov ročne (Korf, 1997, Godenzi, Yodanis, 1998).

2.4 Mýty a fakty o príčinách násilia páchaného na ženách - násilie páchané na ženách ako rodovo podmienené násilie⁵

Hoci predovšetkým feministické organizácie, občianske združenia venujúce sa ľudským právam či právam žien otvorili a stále sa angažujú v témach týkajúcich sa rodovo podmieneného násilia, ešte vždy v spoločnosti (a to i odbornej – psychologickej, sociálnej práci a pod.) pretrvávajú mýty týkajúce sa žien, ktoré násilie zažívajú, či násilných partnerov, okolností, za ktorých sa násilie deje a pod. Ešte stále sa hovorí – On si len vypil, ináč by to isto nespravil; Nemala sa po noci túlať, nič by sa jej nestalo; Nemala mať taký výstrik (krátku sukňu), neznásilnili by ju; On za to nemôže, aj jeho otec bol taký; Domáce veci sa majú riešiť doma; Vždy je to chyba oboch; Deti potrebujú oboch rodičov, nech už sú hocijakí a i.

Mýtus o duševných poruchách mužov páchajúcich násilie

Jednou z prvých populárnych teórií o príčinách násilia páchaného na ženách bolo vyslovenie tézy o duševných poruchách mužov páchajúcich násilie. Jej potvrdenie by ospravedlňovalo násilie mužov pre ich duševnú poruchu, kedy „nemôžu za svoje správanie“. Táto teória sa neskôr ukázala ako nesprávna, pretože počet vzťahov, v ktorých sa násilie vyskytlo, bol oveľa vyšší, ako sa pôvodne predpokladalo. K vyvráteniu tohto prístupu prispeli feministické teoretičky a teoretici, ktorí na základe psychologických testov mnohých zneužívateľov dokázali, že iba minimum mužov páchajúcich násilie bolo duševne chorých (pozri napr. Minnesota Advocates for Human Rights, 2003). Podľa Maiuro (1988, str. 24), „štúdie o násilníckych mužoch v USA indikujú, že len niekoľkoí vykazujú diagnostikovateľnú duševnú poruchu“, pričom Bograd dodáva, že „nejde o jeden druh porúch“ (1998, str.24). Podľa autoriek štúdie vypracovanej pre Svetovú banku, „násilie páchané na ženách skutočne potvrdzuje, že muži, ktorí týrajú ženy a dievčatá, nie sú duševne chorí. Mnohí násilníci robia len to, čo považujú za svoje prirodzené právo na dosiahnutie dominancie nad ženami“ (Heise, Pitanguy, Germain, 1998, str.24). Rovnako autori/ky dokázali, že správanie násilných mužov sa nezhodovalo s psychologickými profilmi duševne narušených jednotlivcov - napríklad: zneužívatelia útočili len na svoje intímne partnerky, kým ľudia trpiaci duševnými ochoreniami neobmedzovali svoje násilie selektívne len na intímne partnerky či partnerov (Minnesota Advocates for Human Rights, 2003).

Mýtus o provokácii žien

⁵ Mesochoritsová, A: Problém násilia páchaného na ženách: teoretické východiská. Kiczková, Z., Szapuová M. (eds.): Rodové štúdiá: Súčasné diskusie, problémy a perspektívy, Univerzita Komenského, Bratislava, 2011, str. 429.- 449.

Mesochoritsová, A.: Násilie páchané na ženách v intímnych vzťahoch. Kiczková, Z., Szapuová M. (eds.): Rodové štúdiá: Súčasné diskusie, problémy a perspektívy, Univerzita Komenského, Bratislava, 2011, str. 449.- 471.

K častým a doteraz používaným argumentom, ktorý implicitne ospravedlňuje násilie voči ženám je ten, že „si to zaslúžili“, „koledovala si o to“, „môže si za to sama“. Tento argument v zásade potvrdzuje oprávnenosť použitia násilia mužov voči žene, robí ju spoluzodpovednou či plne zodpovednou za to, čo sa jej stalo. Navyše určuje muža ako toho, kto má právo násilie použiť či rozhodnúť, kedy prekročíla pravidlá a má byť za to sankcionovaná. Namiesto toho, aby sa pozornosť obrátila na páchatela a dožadovali sa prevzatia zodpovednosti za násilné činy, do popredia sa dostáva vina tým žien, ktoré týrali. Výpovede žien, ktoré zažívali násilie (i mnohé výskumy aj zo Slovenska), hovoria o tom, čo považoval a určoval ich partner za provokáciu – ak nebolo podľa neho upratané; žena bola vonku s kamarátkou; išla do práce, hovorila s niekým a iné (podrobnejšie pozri napr. Herman 2001, Jones 2003, Rochford 2001).

Mýtus o sociálnom strese

Viacerí sociológovia/čky a sa pokúsili o ďalšie vysvetlenie a do popredia „kládli sociálny stres ako príčinný faktor násilia a ako spoločný faktor takýchto vzťahov uvádzali nezamestnanosť, nevyhovujúce bývanie a nízky príjem“ (Breines, Gordon 1983). Tieto analýzy však boli úzko zamerané na rodiny s nižším sociálnym statusom a prítomnosť násilia v rodinách patriacich k stredným vrstvám nebola v tom čase predmetom výskumného záujmu. Výskumníci/čky a „verili, že muži zo stredných vrstiev sú schopní lepšie sa ovládať a nemusia sa preto uchýľovať k násiliu“ (Hague, Malos 1993, str. 5). Ukázalo sa, že násilie páchané na ženách sa vyskytuje vo všetkých spoločenských, vo všetkých sociálno-ekonomických prostrediach a typoch rodinných jednotiek, teda aj v rodinách, ktoré patria k stredným a vyšším vrstvám (bližšie Heise, Pitangui, Germain 1998, Bodnárová, Filadelfiová, 2003).

Mýtus o alkohole ako príčine násilia

Ďalší „populárny“ a veľmi rozšírený názor o príčinách násilia páchaného na ženách v intímnych vzťahoch dáva do súvisu alkoholizmus a násilie. Alkohol síce má potencujúci účinok a môže byť spúšťačom násilného správania, ale rozhodne ho nemôžeme považovať za príčinu ani ospravedlnenie násilia. Výskumy z Rakúska a Nemecka napríklad dokázali, že neexistuje žiadna priama súvislosť, že by sa vyličený alkoholik prestal dopúšťať násilia (Egger, 1999). V USA, kde sa zameriavali na skúmanie vplyvu alkoholu pri násilnom správaní sa mužov voči svojim partnerkám, sa ukázalo, že „... násilníci s ťažkými problémami s alkoholom týrajú svoje partnerky vtedy, keď sú opití, aj keď sú triezvi. Títo muži sa častejšie správajú násilnícky a partnerkám spôsobujú ťažšie zranenia než násilníci bez problémov s alkoholom“ (Frieze, Browne, 1989 in Heise, Pitanguy, 2001, str. 25). Z uvedeného vyplýva, že aj keď alkohol môže mať spúšťajúci efekt a zjavne spôsobuje, že pod jeho vplyvom dochádza k ťažším ublíženiam, riešenie problematiky násilia páchaného na ženách prostredníctvom liečenia alkoholovej závislosti mužov násilie neodstráni – môže iba zredukovať výskyt a krutosť ubližovania. Napriek týmto faktom, alkoholizmus sa ešte stále používa na ospravedlnenie správania, ktoré nie je v žiadnom prípade tolerovateľné. Aj z týchto dôvodov OSN vo svojich Odporúčaniach a modelových stratégiách na odstránenie násilia v oblasti prevencie kriminality a trestnej justície (1997) vyzýva členské štáty OSN, aby „zabezpečili nemožnosť uniknúť trestnej zodpovednosti za skutky násilia voči ženám s odôvodnením, že páchatel bol dobrovoľne pod vplyvom alkoholu alebo drog v čase spáchania trestného činu“ a aby „dobrovoľná intoxikácia nebola dôvodom pre obhajobu vedúcu k zbavovaniu obžalovaného viny z násilia“ (Mesochoritsová 2001, str. 35).

Ďalšie mýty a fakty:

„Žena, ktorá žije v násilnom vzťahu, nemá mnoho legitímnych dôvodov na to, aby v ňom ostala.“

Fakty: Je mnoho sociálnych, ekonomických a kultúrnych dôvodov, pre ktoré sa žena môže rozhodnúť zotrvať v násilnom vzťahu a sú racionálne. Žena veľmi často nemá kam odísť, nemá dostatok prostriedkov na to, aby uživila seba a svoje deti a pod. Navyše, odchod často predstavuje veľké riziko – výskumy či aj slovenská realita ukazujú, že pri pokuse odísť sa riziko zabitia ženy zvyšuje. Zneužívateľ sa často žene vyhráža (zabitím jej, detí; tým, že spácha samovraždu, ak ona odíde; že ublíži jej blízkym a známym a pod.), takže žena sa odôvodnene obáva, že násilník môže uskutočniť tieto hrozby, a preto radšej ostáva. Len ženy, ktoré žijú v násilnom vzťahu, môžu posúdiť, či je pre ne

bezpečné odísť, alebo nie. Navyše, u niektorých žien môžu zohrávať úlohu aj svetonázorové/náboženské dôvody, ktoré im „prikazujú“ zotrvať v manželstve („v dobrom i zlom“).

Mýtus: „Ženy ‚provokujú‘ násilie alebo si ho nejakým spôsobom ‚zaslúžia‘.“

Fakty: Ženy neprovokujú násilie, ani si ho samozrejme nezaslúžia. Zneužívatelia používajú tento argument, aby zakryli realitu a to, ako sme už spomínali vyššie, že v tomto názore je skryté presvedčenie, že muž je tým, kto určuje povahu vzťahu, a keď sa prekročia limity ním stanovené, má právo použiť násilie. Zneužívatelia považujú za provokáciu čokoľvek, čo žena urobí: príbor nie je na svojom mieste, večera im nechutila, žena prišla neskôr z práce, mala svoj vlastný názor. Je založený na presvedčení, že muž je hlavou rodiny a zákon a morálka sú na jeho strane, takže môže trestať „svoju“ partnerku. Každé poukazovanie na „provokáciu“ znamená, že obviňujeme ženu a zbavujeme muža zodpovednosti.

Mýtus: „Za násilie sú zodpovední obaja. V každom vzťahu sú predsa dvaja, a každý z nich má svoj podiel viny.“

Fakty: Žiadna žena si nezaslúži, aby na nej bolo páchané násilie, neexistuje žiadne ospravedlnenie násilia, za násilie je vždy zodpovedný ten, kto ho pácha. Majme na pamäti, že nemáme do činenia s hádkou alebo konfliktom, ale s trestným činom. Viete si predstaviť, že by ste obvinili niekoho, koho by na ulici prepadli, za to, že ho prepadli? Princíp je ten istý. Aj tento mýtus patrí k spôsobom, ako preniesť zodpovednosť za násilie z muža na ženu. V každom partnerskom vzťahu sa vyskytujú náročné situácie, ale násilie nie je spôsobom, ako ich vyriešiť.

Mýtus: „Rodiny (vzťahy), v ktorých sa vyskytuje násilie, sú sociálne ‚slabšie‘, sú v nich ľudia s nízkym vzdelaním, žijú väčšinou na dedinách.“

Fakty: Násilie sa vyskytuje vo vzťahoch nezávisle od príslušnosti k sociálnej vrstve, kultúre, vzdelaniu, náboženstvu a nezávisle od veku. Dojem, že násilie sa týka len „problémových“ rodín, vzniká preto, že v niektorých skupinách spoločnosti sa násilie utajuje väčšmi ako v iných. Pre ženy z tých skupín, kde je rozprávanie o zážitkoch s násilím veľmi tabuizované, je preto ešte ťažšie hľadať a získať pomoc. Pre mnohé ženy má zverejnenie násilia závažné dôsledky - muž môže stratiť zamestnanie, u cudziniek môže byť ohrozené povolenie na pobyt a i.. Staršie ženy majú menej šanci na začatie lepšieho života, zdravotne postihnuté ženy si uvedomujú, že nemajú takmer žiadnu inú možnosť, ako znášať násilníckeho partnera. Neexistuje žiaden dôkaz toho, že nevzdelaní alebo chudobnejší muži páchajú násilie častejšie ako vzdelaní a bohatí, navyše tento predpoklad akoby v sebe skrýval tvrdenie, že „chudobnejší sú horší ako tí bohatší, úspešnejší“.

Mýtus: „Násilie páchané na ženách v rodine alebo partnerstve nie je trestný čin.“

Fakty: Násilie páchané na ženách je trestný čin ako akýkoľvek iný čin násilia. Rázne a efektívne trestné stíhanie je zdrojom dôležitej informácie pre násilníka, ale aj pre verejnosť o tom, že spoločnosť také konanie odsudzuje. Žiaľ, doteraz veľké množstvo jurisdikcií často zaobchádzalo s násilnými činmi voči ženám ako s privátnou záležitosťou; táto prax sa podstatne líši od zaobchádzania s inými trestnými činmi a je reakciou na tradičné vnímanie práv mužských členov rodiny a na koncept majetkového vzťahu k ženám. Aj z týchto dôvodov OSN, RE a EÚ naliehavo vyzývajú členské štáty, aby násilie páchané na ženách chápali ako akýkoľvek iný trestný čin a nezľahčovali ho.

Mýtus: „Ženy sú samy zodpovedné za takýto vzťah. Nemali si takéhoto partnera vybrať.“

Fakty: Žiadna žena nechce, aby ju niekto bil, znásilňoval alebo zavraždil. Na začiatku vzťahu, keď by ešte bolo ľahké odísť, zneužívatelia obvykle nesiahajú po násilných prostriedkoch. Násilné správanie sa zväčša začína po určitom čase spolužitia (výskumy aj výpovede žien ukazujú, že veľmi často je to po uzavretí manželstva alebo po narodení dieťaťa, keď si je muž istý, že žena už zo vzťahu neunikne). Pri násilí v súkromí sa žena dostáva do tejto situácie len postupne, a to najmä prostredníctvom dvorenia. Skryté formy násilia sa často spájajú s pozitívne chápanými tradičnými hodnotami („muž je hlava rodiny“, „žiarlivosť je dôkazom lásky“), takže je ťažké uviesť si, kedy sa začína zneužívanie

moci, kontroly a útlaku. „Rytiersky ochranca“ sa nepozorovane stáva kontrolujúcim mužom, šialená zalúbenosť sa mení na šialenú žiarlivosť, ubezpečovanie typu „Som do teba zbláznený“ sa zmení na tvrdenie „Mám právo na teba, na tvoje telo, tvoje myšlienky“.

Mýtus: „Ak muž ubližuje aj deťom, je to vina žien. Sú predsa matky a mali by deti ochrániť.“

Fakty: Za násilie je zodpovedný ten, kto ho pácha. V žiadnom prípade z neho nemožno obviňovať ženy, ktoré samotné sú vystavené mužovmu násiliu. Deti poškodzuje násilie, buď priame – namierené voči nim alebo ak sú prítomné násiliu otcov/partnerov na ich matkách. Násilní muži často využívajú deti na manipuláciu so svojimi partnerkami - môžu sa vyhŕažat, že ublížia deťom, podkopávajú sebavedomie ženy kritizovaním rodičovských schopností, snažia sa obrátiť deti proti svojim matkám alebo si prestávajú plniť vyživovaciu povinnosť. Faktom je, že väčšina žien chráni v prvom rade svoje deti, nie seba. Mnoho z týchto žien však nie je schopných zastaviť násilie (ani nemôžu byť, pretože zastavenie násillia si vyžaduje intervenciu „zvonka“), ktorému sú vystavené deti, ale neohlásia ho úradom zo strachu, že im budú deti odobraté zo starostlivosti alebo im nikto neuverí. A tento strach je často oprávnený. Dôraz na základnú stereotypnú ženskú rolu - opatrovatelky detí vedie pomáhajúce profesie k tomu, že vyžadujú práve od žien vysvetlenie situácie, namiesto toho, aby brali na zodpovednosť zneužívateľa. A to aj napriek tomu, že je to on, kto pácha násilie. Namiesto toho sa vyšetrovanie zameria na ženy, ktoré sú obviňované z toho, že nedostatočne chránia svoje deti. Ženy považujú za zodpovedné nielen za svoje vlastné činy, ale aj za správanie svojich manželov (alebo partnerov). Je dôležité, aby sa intervencia sústredila na pomoc a podporu žene. Ak pomôžete žene, pomôžete aj deťom, práve posilnením žien (keďže väčšina z nich neubližuje svojim deťom a sú ich hlavnými opatrovatelkami) by sa im umožnilo lepšie reagovať na potreby detí a poskytovať im bezpečnejšie prostredie.

Mýtus: „Muži páchajú násilie preto, lebo ho sami zažívali v detstve.“

Fakty: Na základe viacerých výskumov sa postupne relativizovala všeobecne rozšírená predstava, že predpokladom násilníckeho správania je zažívanie násillia v detstve. Uvádza sa to preto, lebo existuje množstvo starších štúdií, ktoré vytvárali kauzálnu vzťah medzi násilím zažitým v detstve a neskorším páchaním násillia. Tieto výskumy však nedokázali vysvetliť, prečo týraní chlapci neskôr páchajú násilie na ženách, kým týrané dievčatá neubližujú svojim mužom, a tiež, prečo nie sú všetci chlapci, ktorí zažili násilie v rodine, neskôr násilní. Tým nechceme povedať, že skúsenosti s násilím v detstve nezohrávajú žiadnu úlohu. Ale na to, aby existovala latentná možnosť páchania násillia, nemusíme mať vlastnú skúsenosť s násilím.

Mýtus : „Násilie v rodine je súkromná záležitosť, štát alebo niekto iný by sa do toho nemal miešať.“

Fakty: Násilie nie je súkromná záležitosť rodiny. Násilné činy sú trestné bez ohľadu na to, či sú páchané v rodine alebo mimo nej. Jednou zo základných úloh štátu je ochraňovať svoje občianky a občanov. Násilie páchané na ženách je najmarkantnejším porušením ľudských práv žien, ktoré majú všetky ženy zaručené ústavou.

Mýtus : „Psychické násilie nemá také závažné následky ako iné formy násillia.“

Fakty: Všetky formy násillia majú závažné dôsledky a nie je žiadne opodstatnenie zľahčovať niektoré jeho formy. OSN, RE a EÚ zahŕňajú pod pojem násillie páchané na ženách aj násilie psychické. Väčšina jurisdikcií ho chápe ako trestný čin, a z tohto pohľadu k nemu pristupuje. Psychické násilie zanecháva ťažké následky na zdraví žien a bráni im v prežívaní plnohodnotného života. Mnohé ženy pociťujú psychické násilie ako jednu z najťažších foriem násillia.

Mýtus „Môže byť dobrým otcom, aj keď pácha násilie na matke.“

Fakty: Deti žien, ktoré týra partner, sú oveľa častejšie prítomné tomuto násiliu, než to predpokladáme. Bývajú jednak jeho priamymi svedkami a teda aj účastníkmi násilných konfliktov, alebo ich vnímajú, počujú a samozrejme znášajú jeho dôsledky, pričom už v nízkom veku si presne uvedomujú, čo sa deje. Vo výskume Smitková, Očenášová (2016) aj najmladšie deti, ktoré sa ho

zúčastnili (5 ročné), mali tendenciu napr. chrániť matku (samozrejme matka primárne chránila ich). Deti bývajú často rovnako vystavené násiliu spolu s matkou, či sexuálne zneužívané. Nie je možné oddeliť partnerské správanie otca od jeho rodičovskej roly, keďže obe role naplňa v tom istom priestore - v rodine.

Mýtus: „Násilie páchané na ženách nie je až také vážne – každý pár sa predsa háda.“

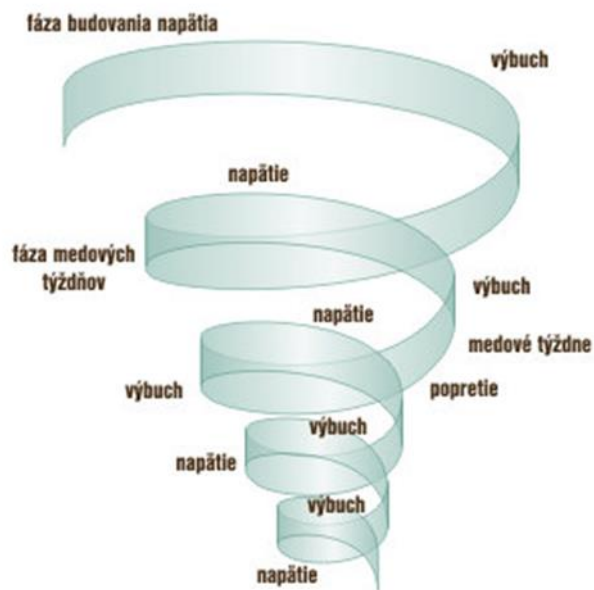
Fakty: Násilie nie je hádka alebo konflikt či nezhoda – sú to úplne odlišné problémy. V každom vzťahu je normálne mať odlišné názory. Násilie je však použitie fyzického, sexuálneho, psychického násilia a hrozieb na ovládanie a kontrolu myslenia, názorov, predstáv a emócií žien. Pri násilí nejde o rovnocennú výmenu rôznych názorov. Pri hádke stoja oproti sebe dvaja rovnocenní ľudia, ktorí majú rovnakú moc, obaja majú rovnakú silu, môžu argumentovať, nesúhlasiť a pod. Pri násilí už nejde o to, aby sa dvaja hádali, diskutovali. Jeden z nich totiž má strach čokoľvek urobiť, odporovať, vyjadrovať sa, oponovať. Pretože vie, že cenou za to bude iba viac násilia. Násilie je zneužitie moci silnejšej strany (osoba je fyzicky silnejšia, ozbrojená, disponuje financiami, je považovaná za „hlavu rodiny“, a preto má pocit, že môže „rozkazovať“; má vyšší spoločenský status a pod.) voči strane, ktoré je v nevýhodnejšej pozícii (nemá podporu v sociálnom okolí, aby mohla odísť, nemá vlastné peniaze, bojí sa o deti a pod.).

3 Cyklus násilia, špirála násilia

Cyklus násilia podľa Walkerovej (1984) popisuje priebeh správania násilníka, v ktorom prejde násilník od stupňovania napätia k násiliu, a potom k láskavému správaniu.

Pojem cyklus je pritom skôr populárnym termínom, ktorý vytvára zjednodušujúcu predstavu niečoho ľahko predvídateľného. Ako hovorí Dutton (2009) viaceré výskumy tieto štádiá nepotvrdzujú, v realite je to častejšie tak, že správanie násilníkov je v zásade nepredvídateľné. Vo výpovediach respondentiek kvalitatívneho výskumu v rozhovoroch so ženami, ktoré odišli od násilníkov (Smitková, Očenášová, 2016) sa napr. fáza zmierenia či kludu vôbec neobjavovala (hoci to môže byť ovplyvnené dĺžkou trvania vzťahu a násilia).

Cyklus násilia popisuje ako dramaticky sa môže správanie násilníka meniť a pomáha pochopiť, prečo v niektorých prípadoch ostávajú obeť násilia opakovane čeliť násilnému správaniu. Ako sme už spomínali, je to len schéma a mnohé ženy, ktoré majú skúsenosti s rodovo podmieneným násilím či násilím domácim, popisujú priebeh v ich vzťahoch odlišne.

1. fáza - vytváranie napätia - vzrastá tenzia, viazne komunikácia, žena sa snaží násilného partnera upokojiť, pretože tuší, čo prichádza, narastá u nej strach a obavy

2. fáza - incident, výbuch – verbálne, fyzické, emocionálne, sexuálne násilie, hnev, obviňovanie, hrozby, ponižovanie, hádky.

3. fáza - zmierenie – násilník sa upokojuje, ospravedlňuje, prosí o odpustenie, za incident viní ženu, ktorú týral, zľahčuje situáciu, popiera, že by sa vôbec niečo stalo.

4. fáza - pokoj – v tomto čase je incident „zabudnutý“, je to čas bez násilia - „medové týždne“ ale je to aj „ticho pred búrkou“^{6 4}

Veľmi často ženy opisujú vzťah, spolužitie s partnerom ako naplnené neustálym napätím, či strachom. Incidenty sa vyskytujú permanentne, keď sú v jeho blízkosti, násilníci často svoje súčasné alebo bývalé partnerky sledujú, využívajú na to mimo iné kamery v domácnosti, kontrolujú emaily, mobilný telefón – t.j. k zmiereniu či obdobiu pokoja skoro vôbec nedochádza.

Teória cyklu násilia (Cycle of Violence Theory alebo Intergenerational Transmission of Violence Theory) hovorí, že „násilie plodí násilie“ a deti, ktoré boli dlhodobo prítomné násilným situáciám alebo boli sami obeťami násilia, samé sa stanú násilníkmi (niekedy dokonca voči svojim matkám; partnerom/partnerkám, rovesníkom a pod). Pre výskumné potvrdenie tejto hypotézy o následkoch detskej viktimizácie spravili výskumníci/čky za posledných 30 rokov už množstvo výskumov. Poznatky z nich skutočne ukazujú, že u ľudí, ktorých zneužívali alebo zanedbávali v detskom veku, sa zvyšuje riziko kriminálneho správania a násilnej trestnej činnosti vo veku mladistvých a dospelých (výskumy, ktoré ju potvrdzovali, ale boli podrobené odbornej kritike). Avšak väčšina zneužívaných detí, detí prítomných násiliu v rodine sa nestane delikventami, kriminálnikmi alebo násilníkmi (napr. Widom, 1989, Izaguirre, Calvete, 2015 a i.). Viacerí autori/ky hovoria, že nie všetky empirické výskumy presvedčivo preukazujú významné vzťahy medzi fyzickým týraním dieťaťa a jeho následným násilným správaním, navyše niektoré deti sa zdajú byť odolnejšie voči negatívnym účinkom zneužívania. Izaguirre, Calvete (2015) vo svojej prehľadovej štúdii uvádzajú rôzne percentá detí, ktoré nemali žiadne následky po tom, čo boli prítomné násiliu v rodičovskom vzťahu, resp. nevykazovali v krátkodobej časovej perspektíve tento druh reprodukovania násilného správania a ukazovali vysokú mieru *reziliencie*.

Výskumníci ďalej upozorňujú, že sú len málo preskúmané faktory, ktoré môžu zmierniť či utlmiť vzťah medzi zneužívaním a následným násilím a to predovšetkým *kontextuálne okolnosti* (Wright, Fagan, 2013). Ku kontextuálnym faktorom uvádzajú, že zneužívanie detí nefunguje vo vzduchoprázdne a na deti s týmito skúsenosťami môže pôsobiť mnoho ďalších faktorov, ktoré *zvyšujú potenciál* výskytu neskoršej delikvencie a násilia u týchto detí, vrátane nízkeho socioekonomického statusu, trestne

6 Zdroj: therapistaid.com

stíhaní rodičia, zlé rodičovské výchovné praktiky, blízkosť delikventných rovesníkov a rôzne individuálne rizikové faktory ako impulzivita alebo nízke

sebaovládanie (Wright, Fagan, 2013). Overlien (2010) v prehľade výskumov uvádza, že negatívne následky sú ovplyvňované aj vekom, rodom, inými druhmi nedostatočnej/zle starostlivosti - napr. dlhodobejšie vystavovanie dieťaťa násiliu v rodine; menšie deti častejšie nevedia spracovať a rozumieť svojim zážitkom oproti starším, alebo deti, ktoré zasahovali do situácií, majú menej problémov v správaní a pod. Iné výsledky naznačujú, že ďalšie aspekty života môžu *zmierniť dopady* na deti, aby v ďalšom živote nesmerovali k neskoršiemu násilnému správaniu – sú to napr. kultúrne normy (vrátane od členov rodiny), ktoré môžu zoslabovať účinok násilného správania na deti pokiaľ vysielajú signály odsudzujúce takéto správanie.

K najvýznamnejším faktorom, ktorý **chráni** dieťa pred negatívnymi následkami, je **vzťah matky a dieťaťa** (napr. Katz, 2015), čo je významný poznatok vzhľadom na tendenciu obviňovať matku, ktorá bola/je v vo vzťahu s násilným partnerom, že je neschopná starať sa o deti (je to model, kedy opäť sa presúva zodpovednosť na matku a nie na násilného partnera). Obdobne napomáha prítomnosť ďalších dospelých, ktorí deťom poskytujú podporu, starajú sa a sú vnímaví na ich potreby.

Rovnako sa v predchádzajúcich obdobiach dieťa vnímalo ako len pasívny „svedok“, pozorovateľ či obeť, ktorý možno ani „nevie“, „nepočuje“, čo sa doma deje. Ako sa však ukazuje z kvalitatívnych štúdií, dieťa mnohokrát do násilných situácií zasahuje (chráni súrodencov či matku, snaží sa presunúť agresiu násilníka na iný objekt, či tému a pod.), ale je i *aktívnym činiteľom so svojimi vlastnými zvládacími stratégiami*.

3.1 Takzvaný „Syndróm týranej ženy“ (Battered woman syndrome, BWS)

BWS je termín, ktorý v 70. rokoch priniesla L. Walker (Dutton, 2009) a v tom období napomáhal zachytiť a popísať spoločné prvky správania a prežívania žien, ktoré ich partneri týrali. Po rokoch výskumov sa tento termín ukazuje ako **nie vhodný** z viacerých hľadísk mimo iné aj z psychologického.

Pôvodne sa tento termín dával do súvislosti predovšetkým s 3 základnými komponentami a to *naučenou bezmocnosťou, cyklom násilia a PTSP (posttraumatická stresová porucha)*.

Naučená bezmocnosť je termín prevzatý z pozorovania zvieracieho správania, keď zvieraťá neodíšli z trestajúceho prostredia, hoci mohli. Walkerová (1977) ho aplikovala na správanie tých žien, ktoré podľa nej prejavovali málo snahy opustiť tyrana alebo sa málo prejavovali úsilím týraniu zabrániť. To, čo vieme je, že ženy sa síce môžu navonok javiť ako pasívne (t.j. napr. fyzicky sa nebránia násilníkovi, neodídu a pod.), ale toto správanie môže byť zmysluplné, pretože ženu a/alebo deti chráni ešte od väčšieho rizika násilia, či usmrtenia. Ďalej to, že žena bezprostredne fyzicky nebojuje, či spĺňa príkazy tyrana, rovnako neznamena, že v tom istom čase nezvažuje, čo môže spraviť, nehľadá stratégie či rôzne dostupné riešenia.

Z mnohých výskumov (aj slovenských) je zjavné, že je dôležité, či ženy a deti v týchto situáciách majú oporu a podporu predovšetkým v užšom sociálnom (rodinnom, priateľskom) prostredí i v spoločnosti (podstatný je postoj spoločnosti a inštitúcií, ktoré majú byť pomáhajúce – súdy, prokuratúra, polícia, bezpečné domovy a i.). Aj na základe podpory osobnej či inštitucionálnej robia svoje rozhodnutia, ktoré môžu byť zvonku posúdené ako „málo“ alebo „dost“ „aktívne“.

PTSP je diagnostickou kategóriou, ktorá predovšetkým všeobecne definuje, že vzniká ako dôsledok toho, že jednotlivec⁷

- je svedkom traumatickej udalosti;
- toho, že traumatická udalosť sa týka blízkych členov rodiny alebo priateľov/liek alebo
- prežije opakované alebo extrémne vystavenie krutým detailom traumatickej udalosti (nie však v médiách a pod.)

Prejavy PTSP, tak ako sú popísané aj v DSM 5. (klastre zahŕňajúce znovuprežívanie, vyhýbanie, negatívne myšlienky a nálady, zvýšenú dráždivosť) nevystihujú dostatočne špecificky čo ženy prežívajú – tieto uvádzajú pocity hanby, viny, žiadne sebavedomie, disociatívne vnímanie, pocit neustáleho strachu a ohrozenia atď.). Navyše pojem „syndróm“ či „symptómy“ zameriavajú pozornosť na psychologické dôsledky násilia, no vynechávajú jeho kontext a spoločenské, ekonomické, interpersonálne súvislosti a dôsledky (podobne Ferraro, 2009).

Používanie termínov syndróm či symptóm okrem toho majú v sebe riziko patologizácie žien a vytváranie unifikovanej kategórie – t.j. akoby prežívanie, správanie všetkých žien bolo rovnaké. Sústredení sa výlučne na BWS tak, ako je popísaný, vynechávame silné stránky žien – ich odolnosť, schopnosť aktívne konať, robiť rozhodnutia, zodpovednosť (chodia do práce, na súdy, starajú sa o deti a i.).

Domáce násilie je naučené správanie – učíme sa ho pozorovaním ľudí, ktorí využívajú svoju moc a rôzne stratégie na to, aby kontrolovali iných. S týmto druhom správania sa nerodíme, ale vnímame a zisťujeme ako donucovanie a násilie dokážu fungovať. Príliš často však násilníci nenesú zodpovednosť za svoje správanie, a tak v tom pokračujú, čo spätne toto násilné správanie môže posilňovať. Učíme sa ho vplyvom rodiny, spoločnosti, rovesníkov, komunity, v ktorej sa pohybujeme – môžeme ho zažiť či vidieť v rodine, TV, reklamách a pod.. Podporujú či posilňujú ho nevhodné reakcie rôznych inštitúcií – polícia, ktorá nekoná, hoci jej násilie bolo ohlásené (alebo konajú nedostatočne); nepružný právny systém; médiá – kampaň, využívajúca na reklamu tváre zbitej ženy; cirkev/členovia a členky rodiny/známi, ak tvrdia žene, že má predovšetkým zachovať kompletnú rodinu; psychológ/čka, ktorá hovorí, že deti potrebujú otca (hoci tento týra partnerku) a i.

Rodovo podmienené násilie nie je zapríčinené⁸

- *genetikou* – neexistuje gén, ktorý spôsobuje, že sa ľudia správajú k partnerkám násilne;
- *chorobou* – niektoré ochorenia môžu spôsobovať násilné správanie (napr. niektoré psychózy), ale pri týchto nie je tá istá, konštantná obeť a systematické týranie;
- *alkoholom, drogami* – tieto nie sú príčinou zneužívania, či násilného správania, hoci u niektorých sa môže násilné správanie objavovať súčasne s požitím alkoholu, drog – je dôležité ich identifikovať ako nezávislé problémy a v starostlivosti/liečení ich riešiť oboje;
- *stres/hnev* – pokiaľ využívame zjednodušujúce vysvetlenie, že stres a hnev spôsobili násilné (opakujúce sa) správanie, prehliadame či ignorujeme fakt, že mnoho ľudí, ktorí sú v strese či nahnevaní, netýra svoje partnerky;
- *„stratou kontroly“* – násilní partneri (pozrite si koleso kontroly a moci – známy Duluth model - <http://www.theduluthmodel.org/training/wheels.html>) mávajú prepracovanú taktiku ako ovládať, kontrolovať svoju partnerku, využívajú svoju ekonomickú moc, prenasledujú ju a pod. –

7 <https://www.psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm/dsm-5>

8 <https://www.futureswithoutviolence.org/userfiles/file/...Health/HealthTrainerManual.pdf>

tieto činy sa neudiali vďaka „strate kontroly“ násilného partnera, ale jeho cielene orientovanými činmi;

- *správaním ženy alebo problémami vo vzťahu* – pokiaľ sa partnerovi niečo na správaní ženy nepáči, či vníma partnerské problémy, tieto násilie rozhodne nevyrieši - sú na to vhodnejšie spôsoby (rozhovor, spätná väzba, návšteva psychologickéj poradne a i.); navyše zmena správania týranej ženy neprináša zmenu správania násilného partnera.

4 Dôvody prečo ženy zostávajú s násilným partnerom

Prečo ženy zostávajú s násilným partnerom.

„Prečo od neho neodíde, keď ju bije? Mne by sa to nemohlo stať, ja by som ho okamžite opustila.“

„Ku mne by si to nemohol dovoliť...spravil by to iba raz.“ - toto sú časté komentáre ľudí, ktorí násilie nezažili a poznajú ho iba z dialky.

Ľudia často predpokladajú, že oni/ony by v podobnej situácii odišli pri prvých náznakoch či prejavoch násilia. Násilie či zneužívanie má však množstvo podôb, ktoré sa do vzťahu môžu dostávať pomaly a postupne bez toho, aby sme si to v danej chvíli alebo čase uvedomovali.

Rovnako postupne sa obvykle deje opúšťanie násilného partnera. To, čo môže vyzeráť ako pasívne zotrúvanie v zlej situácii, nečinnosť, odovzdanosť, môže byť cielene vybranou stratégiou, ktorá pomáha žene (a deťom) prežiť. Často, ak sa ženy stavajú na aktívny (napr. fyzický) odpor, ich situácia či situácia ich detí sa môže len zhoršiť. Rovnako v čase, kedy žena zvonka môže pôsobiť, že nič nerobí, môže hľadať spôsoby, ako zo vzťahu odísť – t. j. overuje si, či má niekoho, kto jej pomôže (rodina, priatelia, polícia), hľadá si prácu, aby nebola finančne závislá na partnerovi, hľadá možnosti iného ubytovania, zisťuje si alternatívy finančnej pomoci, vyhľadáva právnu pomoc a i.

Navyše otázka „Prečo od neho neodíde?“ robí svojim spôsobom zodpovednú ženu (obet) za pretrvávajúcu situáciu a nie násilníka, ktorý ju spôsobuje (v kap. Mýty o násilí)

4.1 Emocionálne dôvody, pre ktoré zostáva žena s násilným partnerom

- viera, že sa zneužívajúci/násilný partner zmení, keďže ľutoval, čo spravil a slúbil, že už to nikdy viac neurobí
- strach z násilníka, ktorý hrozí, že zabije ženu alebo deti, ak násilie hlásila, alebo o tom komukoľvek povedala
- nedostatok emocionálnej podpory
- pocity viny, že vo vzťahu zlyhala
- emocionálne puto k partnerovi
- strach robiť veľké životné zmeny
- cíti sa zodpovedná za násilie
- bezmocnosť, beznádej a pocit, že je v pasci
- presvedčenie, že ona je jediná, kto môže pomôcť násilníkovi s jeho problémami

4.2 Situačné dôvody, pre ktoré zostáva žena s násilným partnerom⁹

- ekonomická závislosť na násilníkovi
- strach, že násilník fyzicky ublíži jej alebo deťom
- obavy, že deti emocionálne poškodí, ak prídu o jedného z rodičov a to aj v prípade, že rodič je násilník
- strach zo straty detí a možnosti ich vychovávať, pretože násilník hrozí, že si deti vezme, ak sa ho obeť pokúsi opustiť
- nedostatok pracovných spôsobilostí a pocit, že žena nič nevie, nič sama nedokáže
- sociálna izolácia a nedostatok podpory, pretože násilník je často jediný podporný systém obeť (hoci nevhodný a škodlivý)
- nedostatok informácií týkajúcich sa rodovo podmieneného násillia
- presvedčenie, že právne prostriedky zlyhajú alebo ju nebudú brať vážne
- nedostatok možností alternatívneho bývania (bezpečné ženské domovy, utajené bývanie, útulky a i.)
- vplyv kultúrnych alebo náboženských obmedzení či nátlaku

5 Varovné signály pre odborníkov/čky v pomáhajúcich profesiách

Rodovo podmienené/domáce násillie sa neobmedzuje na "určité skupiny" v spoločnosti. Je ťažké predpovedať, kto môže byť násilník a kto môže byť tým, koho týrajú. Neexistujú žiadne typické charakteristiky alebo profily zneužívajúcich (násilníkov) alebo obetí. *Násilníci* sa môžu zdať byť na jednej strane šarmantní, očarujúci ale i agresívni alebo výbušní jedinci; môžu pôsobiť veľmi sofistikovane, byť vzdelaní či z nižších socioekonomických vrstiev (pozrite *Mýty*).

Ženy, ktoré násilný partner týra, sa môžu zdať byť pasívne, extrémne vystrašené alebo veľmi nahnevané kvôli tomu, čo sa im deje, nemusia byť ochotné hovoriť o svojich problémoch alebo naopak ochotné o tom hovoriť komukoľvek. Tieto emočné stavy by mali odborníci/čky preto opatrne interpretovať, aby ich nedávali do nesprávnych súvislostí (môžu vyhodnotiť, že nahnevaná žena je agresívna; vystrašená akoby mala duševnú poruchu a neberú ju vážne; pasivitu môžu posúdiť ako mentálnu insuficienciu a pod.). Aj ony môžu byť vzdelané, finančne zabezpečené či z nižších sociálnych vrstiev a s minimálnym vzdelaním.

- Najviditeľnejšími známkami rodovo podmieneného/domáceho násillia budú dôkazy o opakujúcom sa alebo život ohrozujúcom násillí (zlomeniny, modriny, hrozby so zbraňami, atď.)
- Násillie môže byť tiež emocionálne alebo psychické týranie, kde partner neustále ponizuje, kritizuje, alebo znevažuje druhých alebo ich obviňuje, tvrdí, že sú hlúpi, neatraktívni, neverní, zlý rodič, atď. (môže sa to týkať aj partnerky aj detí, rodičov partnerky a i.).
- Mnoho násilníkov využíva súčasný právny systém, aby potrestalo svoje partnerky/bývalé partnerky, ak podnikajú kroky, aby sa vymanili zo zneužívania (nepripievajú na deti, naťahujú súdne konania, robia ďalšie dlžoby a i.).

⁹ Zdroj: <http://www.domesticviolenceroundtable.org/abuse-victims-stay.html>

- Násilníci môžu využívať situácie súvisiace so starostlivosťou o deti (napr. stretávanie s nimi), aby sa pokúsili obnoviť kontrolu nad svojimi partnerkami (zistujú, či je doma, čo robí, s kým sa stretáva a i.).
- Násilníci sa často prejavujú extrémne žiarlivo.
- Násilníci často odrádzajú svoje obete od toho, aby vyhľadali pomoc. Ženy, ktoré majú problémy dohodnúť si s odborníkmi/čkami schôdzku či s tým, aby vôbec prišli, sa možno snažia vyhnúť tomu, aby sa násilníci dozvedeli, že hľadajú pomoc.
- Násilníci často trvajú na tom, že budú svoje obete na schôdzky sprevádzať, aj keď sa ich tá schôdzka/situácia netýka. Násilník môže odmietaať nechať ženu samú a môže sa pokúšať za ňu hovoriť, aby získal/mal kontrolu nad informáciami, ku ktorým má žena prístup alebo o ktoré sa zaujíma.
- Násilníci obťažujú, prenasledujú (stalking) a chcú mať prehľad o žene, ktorú týrajú. Ak niekto neustále sleduje hovory, smsky a to či doma alebo v práci, aby vedel o ich pobyte/pohybe, mohlo by to byť známku domáceho násillia.
- Násilníci sa snažia izolovať svoje obete od emocionálnych podporných systémov (rodina, priatelia a pod.) alebo zdrojov pomoci.

6 Komunikácia so ženami zažívajúcimi násillie v partnerskom vzťahu¹⁰

(partner môže byť aj manžel, bývalý partner/manžel a pod.)

Základné odporúčania:

1. Hovorte s klientkami s rešpektom, súcitom, zaobchádzajte s nimi so zachovaním ich dôstojnosti, citlivo s ohľadom na vek, etnický pôvod, sexuálnu orientáciu a i.
2. Je potrebné si uvedomovať a dať najavo, že rodovo podmienené/domáce násillie je neprijateľné v hocijakom vzťahu. 2. myslite na to, že odchod z násillného vzťahu je často dlhý a postupný proces.
3. Pokúšajte sa klientky zapojiť do dlhodobejšie starostlivosti v rámci systému fungovania vašej organizácie. Dlhodobejšie starostlivosť má napomôcť, aby dosiahli väčšiu bezpečnosť a kontrolu vo svojom živote.
4. Prioritou je brať ohľad na bezpečnosti obetí a ich detí.

6.1 Pravidlá komunikácie pri identifikácii násillia na žene

1. Robte to v bezpečnom prostredí. Oddelte všetky sprevádzajúce osoby od ženy, keď overujete situáciu ženy (skrining). Hovorte o tom na tichom, kludnom mieste, kde zaručíte súkromie a pocit bezpečia. Pokiaľ to nie je možné spraviť hneď, odložte toto overovanie na nasledujúcu návštevu.
2. Pri novej klientke, s ktorou ešte nemáte vytvorený vzťah, použite radšej nepriame otázky ako „Je u vás doma všetko v poriadku?“ „Aký máte partnerský vzťah?“, „Ako sa v ňom cítite?“
3. Použite svoj vlastné slová spôsobom, ktorým dávate najavo pochopenie, aby to nebolo pre ženu ohrozujúce, rovnako, že ju neodsudzujete za to, čo prežila. Povedzte napr. "Domáce násillie je dosť bežné, tak sa na domáce násillie a zneužívanie pýtam všetkých ženských klientok."

¹⁰ Zdroj: Clinicalassessment.pdf

4. Ak odhadujete, že by vám klientka bola ochotná povedať viac, pýtajte sa pomocou otázok, ktoré sú priame, konkrétne a ľahko pochopiteľné:
 - Cítite sa vo svojom súčasnom vzťahu v bezpečí?
Už sa vám alebo vašim deťom niekedy váš partnera vyhrážal alebo ich týral/zneužil (fyzicky, sexuálne alebo emocionálne)?
 - Máte partnera z predchádzajúceho vzťahu, kvôli ktorému sa necítite bezpečne?
 - Je váš partner prehnane žiarlivý?
 - Máte z neho niekedy strach?
5. Ubezpečte klientky o dôvernosti týchto otázok a informujte o povinnom hlásení zneužívania detí či páchania násilia na nich.
6. Nezabudnite, že klientka môže poprieť násilie v prípade, že nie je pripravená riešiť situáciu, alebo ju popiera. Aj keď ste si istí/é násilnou situáciou, netlačte na ňu. Rozhodnutie opustiť alebo podniknúť kroky, musí byť jej.

6.2 Ako nekomunikovať s klientkou

Nenúťte klientky, aby hovorili o niečom, o čom nechcú. Súčasne, ak by vaše podozrenie pretrvávalo, citlivo sa časom k téme vráťte (napr. keď už sa budete poznať dlhšie).

Fenestra – nezisková organizácia poskytujúca pomoc a podporu ženám zažívajúcim násilie v partnerskom vzťahu odporúča, aby ste nekládli tieto otázky, pretože presúvajú zodpovednosť za situáciu na ženu.¹¹

„Prečo od neho neodídete?“

„Pohádali ste sa pred tým, ako vám ublížil?“

„Ako s ním môžete po tom všetkom zostať?“

„Viete prečo vám ubližuje?“

„Neprovokovali ste ho?“

„Prečo ste nevyhľadali pomoc skôr?“

„Prečo sa k nemu vždy vrátite?“

„Ja na vašom mieste by som už dávno odišla,
niečo urobila.“

„Mali by ste odísť aspoň kvôli deťom“

„Prečo nevoláte políciu?“ a **odporúčajú:**

Hovoriť o skúsenosti s násilím nie je ľahké.

Najdôležitejšou úlohou je zaistiť žene a deťom bezpečie.

Pristupujte k žene s rešpektom a úctou.

Počúvajte čo hovorí, nevynášajte súdy a hodnotenia, preukážte jej empatiu a dôveru.

Dôverujte žene a dajte jej najavo, že jej chcete pomôcť.

Berte vážne, čo žena hovorí a tiež násilie, o ktorom hovorí.

¹¹ Zdroj: <http://www.fenestra.sk/fenestra/otazky/pre-odbornu-verejnost>

Usilujte sa posilniť ženu tým, že jej poskytnete dostatok priestoru a informácií na to, aby sa mohla rozhodnúť o krokoch, ktoré chce urobiť.

Nikdy nerobte rozhodnutia za ženu, alebo rozhodnutia, ktoré s ňou neprediskutujete, alebo o ktorých nebude vedieť (a to ani v prípade, keď si myslíte, že robíte to najlepšie rozhodnutie, ktorým jej pomôžete).

Premyslite spolu so ženou také možnosti konania, ktoré jej pomôžu znova získať kontrolu nad vlastným životom.

Rešpektujte dôverné informácie, ktoré vám žena povedala a snažte sa rozpoznať hroziace nebezpečenstvo pre ženu a deti, ak tieto informácie posuniete ďalej, alebo prezradíte iným.

Vyjadrite svoj postoj k násiliu páchanému na ženách – v prípadoch násilia nie je na mieste zostať nezaujatí/e a neutrálni/e, ide predsa o páchanie trestného činu, za ktorý musí niešť zodpovednosť ten, kto ho pácha.

Poskytnite žene informácie o jej právach, sociálnej a finančnej pomoci, ubytovacích možnostiach a podpore.

Ak žene navrhujete možné kroky, dôsledne jej vysvetlite, čo to znamená, aký bude ďalší postup a čo z toho môže vyplývať.

Pri akomkoľvek návrhu na riešenie, ktorý ponúkate, hovorte so ženou o možných rizikách a pýtajte sa jej na možné vystupňovanie násilia, keď sa jej násilný manžel/partner o týchto krokoch dozvie.

Berte vážne to, keď vám žena hovorí, že sa cíti v ohrození života alebo zdravia a nepodceňujte a nezľahčujte tieto obavy.

Je dôležité, aby ste vedeli o špecializovaných miestach pomoci pre ženy a deti, ktoré zažívajú násilie a spolupracovali s organizáciami, ktoré ženám a deťom zažívajúcim násilie pomáhajú.

Postarajte sa aj o svoju bezpečnosť a bezpečnosť vašich kolegov a kolegyň.

7 Odhad rizika (nebezpečenstva) násilia

Podľa materiálu WAVE (2012, str.13) „Nebezpečenstvo sa týka akéhokoľvek ohrozenia obetí v kontexte domáceho násilia páchaného na ženách a ich deťoch,“ a jeho odhad môžeme definovať ako: „Pojem odhad nebezpečenstva sa vzťahuje na proces identifikácie a posudzovania nebezpečenstva v konkrétnej situácii, pričom sa využíva systematické vyhodnocovanie sledu rizikových faktorov a ako pomôcku možno použiť nástroje na odhad nebezpečenstva.“

Tento odhad by sa mal odborníkmi a odborníčkami so ženou, ktorá násilie zažíva, pravidelne prehodnocovať a byť prepojený s manažmentom bezpečia, ktorý sa vzťahuje k „na obeť orientovaným prístupom a opatrení proti násiliu, ktoré sa usilujú znížiť stupeň nebezpečenstva.“ (WAVE, 2012, str.13).

„V súvislosti s manažmentom bezpečia je potrebné, aby pracovníci a pracovníčky organizácií, ktoré prichádzajú do kontaktu so ženami zažívajúcimi násilie a ich deťmi poznali svoje kompetencie v oblasti násilia páchaného na ženách a ich deťoch a vedeli, akým spôsobom môžu poskytnúť obetiam násilia podporu a ochranu (Andre Z., Odhad nebezpečenstva násilia na ženách).“ „...pričom násilie je dynamická vec a môže kolísať a meniť sa v čase. Cieľom je, aby intervencie a služby relevantných inštitúcií a organizácií boli koordinované a reagovali čo najvhodnejšie na potreby žien a ich detí a stupeň ohrozenia, ktorému sú vystavené (WAVE, 2012, str.13).“

7.1 Podmienky odhadu nebezpečenstva

Odhad nebezpečenstva násilia by mal byť založený na odbornom stanovisku, za také považujeme „proces posudzovania, v ktorom odborníci a odborníčky využívajú svoje vedomosti, skúsenosti a expertízu na to, aby zväžili existujúce nebezpečenstvo. Stanovisko sa dá opísať ako „odborné“ iba vtedy, keď sa zakladá na znalosti čo najprecíznejších a najvýpovednejších rizikových faktorov, keď je výsledkom kvalitného vedenia rozhovoru a kvalitných techník na získavanie informácií a podložené vzdelávaním a tréningom. Stanoviská a rozhodnutia, ktoré sú výsledkom predsudkov, mylných presvedčení, nedostatočných vedomostí a neaktuálnych informácií, nepovažujeme za odborné.“ (WAVE, 2012, str. 13)

Pre obhájiteľné rozhodnutia treba urobiť nasledovných 10 krokov (Andre Z., Odhad nebezpečenstva násilia na ženách).

- Zabezpečiť, aby sa rozhodnutia zakladali na dôkazoch.
- Použiť spoľahlivé nástroje na odhad nebezpečenstva.
- Zhromaždiť, overovať a hĺbkovo vyhodnotiť informácie.
- Zaznamenať a dokumentovať svoje rozhodnutia.
- Komunikovať s inými osobami relevantnými pre daný prípad a získať informácie, ktoré nemáme k dispozícii.
- Držať sa stratégií a postupov inštitúcie.
- Urobiť všetky primerané a nevyhnutné kroky.
- Zladiť intervencie realizované na základe odhadu nebezpečenstva a rizikovými faktormi.
- Poskytnúť služby primerané nebezpečenstvu ujmy.
- Reagovať na stupňujúce nebezpečenstvo.“

Ako zdôrazňujú autorky materiálu WAVE (2012), je v procese odhadu nebezpečenstva dôležité mať špecializovaný personál, ďalej rozvíjať ich vedomosti, skúsenosti, pričom je vhodné využívať už získané a overené poznatky z praxe či akademickej oblasti, ktoré sa v posledných desaťročiach rozširujú. Nápomocné môžu byť príklady dobrej praxe spolupracujúcich či skúsenejších organizácií či naopak sa rozpoznanie rizika môže udiť na základe prípadov, kedy ženu vážne zranil či usmrtil jej partner.

Dôraz na vzdelávanie odborníkov/čok, ktoré „by mohlo byť zamerané mimo iné na získanie hĺbkových informácií a odborných poznatkov súvisiacich s témou domáceho násilia a násilia páchaného na ženách, scitlivovanie v téme, porozumenie základným princípom uplatňovaným v kontakte s obetami násilia, porozumenie rizikovým faktorom a preskúmanie nástroja na odhad nebezpečenstva násilia, získanie zručností používať tento nástroj, získanie komunikačných zručností potrebných pre vedenie citlivého rozhovoru a získavanie informácií, oboznámenie sa s možnosťami manažovania bezpečia, a pod. Okrem nutnosti dôslednej prípravy je tiež nutné vo fáze získavania skúseností s vyhodnocovaním nebezpečenstva násilia realizovať tento proces pod supervíziou skúsenej odborníčky/odborníka.

Všeobecne sa tiež odporúča, aby odhad nebezpečenstva, pokiaľ je to možné, robila žena. Zdôveriť sa so skúsenosťou násilia je citlivá záležitosť. Žena so skúsenosťou s násilím zo strany muža môže

pocitovať väčšie prekážky a zábrany zdieľať svoju skúsenosť s iným mužom a môže byť pre ňu jednoduchšie, najmä v prípade sexuálneho násillia, viesť rozhovor so ženou. Toto pravidlo prispieva tiež k posilňovaniu solidarity medzi ženami.“

7.2 Rizikové faktory¹²

Pri odhadovaní nebezpečenstva násillia väčšinou zvažujeme rôzne rizikové faktory. Je zásadné vedieť, ktoré faktory predstavujú pre ženy a ich deti ohrozenie, aby mohli byť systematicky zhromažďované informácie, ktoré sú dôležité pre vyhodnocovanie nebezpečenstva.

Následne je kľúčové, aby tieto informácie o rizikových faktoroch boli správne posúdené. Za posledných približne pätnásť rokov došlo vďaka práci odborníčov a odborníkov z praxe i z výskumnej sféry k hlbšiemu preskúmaniu rizikových faktorov.

Základné rizikové faktory, ktoré je užitočné zahrnúť do vyhodnocovania rizika násillia môžeme kategorizovať do piatich oblastí.

Na hroziace nebezpečenstvo môžeme nazerať prostredníctvom

(1) ženy samotnej a jej vnímania nebezpečenstva

cez (2) históriu násillia,

(3) prítomnosť závažných okolností,

(4) formy a vzorce násillia

cez (5) rizikové faktory súvisiace s postojmi a správaním páchatela.

Okrem zistenia, či je daný faktor v konkrétnom vzťahu či situácii prítomný, je kvôli odhadu hroziaceho nebezpečenstva potrebné zistiť podrobnejšie informácie súvisiace s rizikovými faktormi, ktoré pomôžu odborníkom a odborníčkam čo najpresnejšie vyhodnotiť situáciu klientky a jej detí a budú nápomocné aj pri zaisťovaní ich bezpečia. Spolu s opisom rizikových faktorov preto ponúkame i okruhy otázok, prostredníctvom ktorých sa na daný faktor môžeme bližšie pýtať.

Pri kladení otázok je potrebné zohľadniť situáciu konkrétnej ženy a pýtať sa na to, čo by v danom prípade mohlo byť relevantné. Nie v každom prípade je nutné zisťovať odpovede na všetky uvedené otázky. Dôležité je tiež klientku nevysťrašiť, komunikovať ohľaduplne a jednoznačne, a to najmä ohľadne obzvlášť citlivých záležitostí, ako je sexuálne násillie či formy násillia ohrozujúce život klientky a jej blízkych. To platí v prípade, že je takéto ohrozenie relevantné a zdieľanie informácií môže byť pre klientku veľmi náročné, ako aj v prípade, že k tak vážnemu činu nedošlo a javí sa, že stupeň ohrozenia nie je tak vysoký, aby sme ženu nevysťrašili zbytočne.

Ako vníma nebezpečenstvo žena

Pre odhad nebezpečenstva i plánovanie bezpečia je kľúčové vnímanie klientky samotnej. Toto základné nastavenie súvisí i s vyššie uvádzaným princípom, ktorý je orientovaný na ženu. Je dôležité pozorne počúvať, ako vníma nebezpečenstvo žena zažívajúca násillie a dôverovať jej skúsenosti. Je to

¹² Obsah tejto kapitoly je spracovaný z WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia, Viedeň 2012. Dostupné na: <https://www.wave-network.org/?q=content/violence-against-women>

práve ona, ktorá zvyčajne najlepšie pozná správanie násilníka a jeho schopnosť ublížiť – jej rola je v tomto bode kľúčová.

Výskum potvrdzuje silnú súvisť medzi tým, ako hroziace nebezpečenstvo odhadne žena a násilím následne použitým voči nej. Súčasne je vhodné upozorniť, že niektoré ženy majú tendenciu podceňovať či minimalizovať násilie, ktoré zažívajú. Ide o známu stratégiu zvládania, ktorá ženám zažívajúcim násilie často pomáha prežiť. V takom prípade je dôležité, aby odborníci a odborníčky pracujúci so ženou túto stratégiu rozpoznali a dokázali ju podporiť v tom, aby si uvedomila vážnosť násilia, ktoré zažíva. Ako uvádzajú Campbell a kol. v štúdiu o femicídach,¹³ približne 50% obetí nevnímalo taký vysoký stupeň ohrozenia svojho života.

Otázky, ktoré overujú klientkine vnímanie nebezpečenstva, majú za cieľ zistiť, z čoho má žena strach v súvislosti s násilníkom a čo by jej násilník mohol urobiť. Pri otázkach o tom, čo by násilník mohol urobiť a čoho je schopný, je dôležité komunikovať citlivo a klientku nevystrašiť.

História násilia

V súvislosti s históriou násilia je dôležité preskúmať, či násilné správanie bolo u násilníka prítomné už aj v minulosti a ako sa prejavovalo (dôležité je overiť aj prítomnosť vyhrožok zabitím, či vážnymi zraneniami). Mohlo ísť o násilie na ženách, prípadne na deťoch či iných členoch/členkách domácnosti, všeobecné násilné správanie alebo porušovanie súdnych nariadení. Pri rozhovore s klientkou je dôležité zistiť všetky tieto informácie a zohľadniť ich pri vytváraní odhadu nebezpečenstva násilia.

Výskyt domáceho násilia *páchaného na ženách v minulosti* patrí k najbežnejším rizikovým faktorom. Pokiaľ sa násilník dopustil už v minulosti trestných činov súvisiacich s domácim násilím, dopustí sa ich pravdepodobne znova. Výskyt násilia voči deťom či iným členom/členkám domácnosti je tiež potrebné brať vážne, podobne nedodržiavanie súdnych príkazov a nariadení (vydaných zvyčajne políciou či súdmi) či porušovanie úpravy/zákazu styku s deťmi na strane páchatela násilia predstavuje ďalší faktor, ktorý môže ovplyvňovať nárast rizika násilia v budúcnosti. Taktiež všeobecné násilné správanie patrí k rizikovým faktorom. Páchatelia domáceho násilia majú často všeobecné protispoločenské postoje a správanie a používajú násilie aj mimo domácej sféry.

Páchatelia s kriminálnou históriou násilia predstavujú pre obeť zvýšené riziko, a to aj v prípade, že v minulosti neboli násilní voči svojim intímnym partnerkám/partnerom, ex-partnerkám/ex-partnerom či členkám/členom rodiny. Súčasne ale platí, že netreba podľahnúť mýtu o tom, že páchatelmi domáceho či partnerského násilia sú zvyčajne násilní i mimo súkromnej sféry.

Prítomnosť závažných okolností

Odchod ženy z násilného vzťahu je významný rizikový faktor, ktorý mnohokrát vedie k závažnej ohrozeniu, zraneniam, femicíde či usmrteniu detí. Osobitným rizikovým faktorom, ktorý môže súvisieť s odchodom ženy z násilného vzťahu, je *kontakt s dieťaťom/deťmi*. Konflikt ohľadne styku s deťmi predstavuje riziko opakovaného násilia pre ženu i deti. Násilník môže využívať deti na to, aby

¹³Femicída znamená zabitie ženy mužom, konkrétne jej partnerom alebo bývalým partnerom. Campbell, J. C., Webster, D. W., Glass, N. (2009). The Danger Assessment, Validation of a Lethality Risk Assessment for Intimate Partner Femicide. Journal for Interpersonal Violence, Vol. 24, No. 4, Sage Publications, p. 653 – 674. podľa WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň 2012. Dostupné na: http://www.wavenetwork.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_o.pdf

získal prístup k obeti, násilné činy sa môžu odohrávať práve v čase povoleného styku s dieťaťom a v rámci striedavej (zdieľanej) starostlivosti.

Prítomnosť detí zvyšuje riziko násilia pre ženu. Dokonca platí, že čím vyšší počet detí v domácnosti, tým vyššie je i riziko násilia. Situácia, keď v domácnosti žije/ú spoločne nevlastné dieťa/deti páchatela, predstavuje ďalší rizikový faktor pre femicidy spáchané intímny partnerom.

Poslednou špecifickou situáciou, ktorá je považovaná za rizikový faktor je *tehotenstvo*. Približne 30% prípadov domáceho násilia začína v období tehotenstva žien. V porovnaní so ženami, ktoré nie sú tehotné, sú tehotné ženy väčšmi ohrozené, že zažijú menej aj viac závažné formy násilia.

K závažným okolnostiam, ktoré významne zvyšujú riziko násilia, patrí snaha ženy zažívajúcej násilie odísť od násilníka. Pokusy ukončiť vzťah, ako to dokazujú aj slovenské prípady, bývajú spojené nielen s rizikom smrti ale i reálnym uskutočnením týchto hrozieb zo strany intímneho partnera. Ide o nebezpečné obdobie separácie, obzvlášť v prípade, ak je žena po odchode od násilníka prenasledovaná.

Okrem rizika, ktorému čelí žena samotná, sú zvlášť zraniteľnou skupinou v kontexte domáceho násilia deti do veku 18 mesiacov. Už v prípade jediného násilného činu voči matke dieťaťa mladšieho 18 mesiacov sa za účelom ochrany detí odporúča kontaktovať relevantné úrady a organizácie.

Odchod ženy z násilného vzťahu

Je dôležité zistiť, či sa obeť pokúsila opustiť násilníka, resp. ho opustila, a/alebo či bola vystavená vyhrážkam, čo sa stane, ak uskutoční pokus odísť. V prípade, že žena plánuje odísť, je potrebné, pokiaľ je to možné, naplánovať tieto kroky čo najbezpečnejšie. Najväčšie riziko hrozí ženám v období dvoch mesiacov po odchode z násilného vzťahu, a preto je o podpore (odbornej, inštitucionálnej a pod.) nutné uvažovať minimálne v takomto časovom horizonte.

V rozhovore so ženou ohľadne odchodu z násilného vzťahu je zvlášť dôležité dbať na to, aby nedošlo k obviňovaniu ženy za to, že neodišla (pokiaľ je to tak), resp. že neodišla skôr a pod. Môže byť užitočné explicitne zdôrazniť, že žena nenesie v tomto smere žiadnu vinu a prejať rešpekt voči tomu, čo žena urobila, bez ohľadu na to, či odišla/neodišla, uvažuje/neuvažuje o odchode. Tento postup je v súlade s prístupom orientovaným na ženu, kedy „má žena zohrávať aktívnu rolu v prijímaní rozhodnutí a realizácii krokov vedúcich z zaisteniu jej bezpečia“ a jeho cieľom súčasne je „dosiahnuť spoločnú stratégiu manažmentu bezpečia, ktorú žena akceptuje a v ktorej sú jasne identifikované a dohodnuté zodpovednosti, jednotlivé kroky a záväzky“. (WAVE, 2012, str. 37)

Kontakt s dieťaťom/deťmi

Styk s dieťaťom je spôsob, ktorým násilník odôvodňuje svoj kontakt so ženou i deťmi po separácii, čím môže dochádzať k ďalšiemu násiliu, kontrole bývalej partnerky, prenasledovaniu a je preto potrebné zistiť bližšie informácie priebehu týchto kontaktov či stretnutí.

Otázky súvisiace s deťmi a ich ohrozením, prípadne ich odobratím žene, môžu byť veľmi citlivé. Treba dobre zvážiť, na čo sa pýtame a ako, aby sme ženu nevyľakali, resp. aby sa nestiahla do seba bez ochoty ďalej komunikovať. Takýto rozhovor môže byť tiež využitý pri plánovaní bezpečia a pre budúce súdne rozhodnutia a nariadenia.

Tehotenstvo a deti

Keďže fyzické násilie voči žene sa môže objaviť po prvý raz, resp. sa zhoršiť, práve v období tehotenstva, prípadne počas prvých mesiacov života dieťaťa, je nutné mať to na zreteli a bližšie preskúmať konkrétne okolnosti. Rizika pre ženu, deti ale i nenarodené dieťa by si mali byť vedomí/é profesionáli/profesionalčky z rôznych inštitúcií, ktorí/é môžu v období tehotenstva a tesne po ňom prichádzať s klientkou do častejšieho kontaktu (napr. lekárske, pôrodné asistentky, pediatri...).

Formy a vzorce násilia

Ďalšou prizmou, cez ktorú môžeme nazerať na hroziace nebezpečenstvo, sú formy a vzorce páchaného násilia. V súvislosti s formami násilia zvažujeme pri odhade nebezpečenstva všetky vyššie spomínané formy násilia páchaného na ženách a domáceho násilia – fyzické násilie, psychické násilie, sexuálne násilie, ekonomické násilie a sociálne násilie. Tieto formy môžu byť prítomné jednotlivo, alebo aj v rôznych kombináciách. Pod vzorcami násilia preskúmavame najmä to, či sa násilie stupňuje, čo do závažnosti a frekvencie násilia, ako vyzerajú násilné incidenty, a pod.

Vzostup závažnosti a frekvencie násilia patria k najvýznamnejším rizikovým faktorom pre závažné a potenciálne smrteľné útoky. Podobne *použitie zbrane alebo vyhrážanie sa jej použitím* je rizikovým faktorom pre významné až smrteľné nebezpečenstvo. Je dôležité vedieť, či násilník vlastní strelnú zbraň. Zároveň je ale potrebné zvážiť aj iné potenciálne zbrane - nože, nebezpečné predmety rôzneho druhu, ktoré násilník má či môže mať a potenciálne môže použiť. Je potrebné zistiť, či násilníkove zamestnanie či hobby neposkytuje prístup k zbraniam.

Ďalším rizikovým faktorom sú *kontrolujúce správanie a izolácia* ženy. Kontrolujúce správanie sa považuje za významný faktor opakovaného, závažného a potenciálne smrteľného ohrozenia. Izolácia je jedným zo spôsobov takéhoto správania, kedy násilník kontroluje ženu tým, že sa snaží obmedziť alebo úplne limitovať jej sociálne kontakty s inými. K izolácii patrí snaha násilníka brániť obeť v stretávaní sa s rodinou, priateľmi, alebo pri vytváraní si akýchkoľvek podporných sietí, a to aj fyzickým zamykaním ženy a iným obmedzovaním jej slobody.

Rizikový faktor *prenasledovanie* je spojený so smrteľným a závažným ohrozením žien a ich detí. Súvisí s fyzickým násilím, pokusmi o zabitie a so zabitím.

Výskum femicíd ukazuje, že až polovica žien zažila v poslednom roku svojho života zo strany násilníka pokus o uškrtenie.

Ďalším rizikovým faktorom je *sexualizované násilie*, ktoré je často vyskytujúcou sa formou domáceho násilia. U žien, ktoré zažívajú sexuálne útoky, je pravdepodobnejšie, že sú v dôsledku domáceho násilia vystavené vážnejším zraneniam a opakovanému týraniu. Závažnému násiliu často predchádza vyhrážanie sa. Vyhrážanie sa zabitím, vyhrážanie sa ublížením či nátlak patria tiež k významným rizikovým faktorom. Nátlak môže mať rôzne formy, vrátane vynútených manželstiev.

Vzostup závažnosti a frekvencie násilia

Cieľom otázok je získať informácie o tom, či sa situácia zhoršuje. Je potrebné zmapovať, aký je rozsah násilia, ku ktorému dochádza, čo sa deje, ako často, a ako sa tieto vzorce menia v čase. Predchádzajúci násilný útok je veľmi efektívnym indikátorom toho, že dôjde k ďalšiemu. V 35% domácností sa tak stane do piatich týždňov od prvého násilného činu. (WAVE, 2012) Násilný čin, ktorý sa stal posledný, nemusí byť tým najhorším.

Použitie zbrane

Cieľom je zistiť, či je súčasťou fyzického násilia aj použitie zbraní, prípadne vyhrážanie sa ich použitím. Pokiaľ je násilník držiteľom strelnéj zbrane, je na mieste byť veľmi obozretná. Pod zbraňou sú myslené nielen nože či strelné zbrane, ale aj akékoľvek predmety v domácnosti, ktoré môžu byť použité ako zbrane (popolníky, detské hračky, kuchynské potreby, držiaky, atď.) Tieto informácie sú užitočné nielen vzhľadom na odhad nebezpečenstva hroziaceho žene zažívajúcej násilie a jej deťom, ale aj vzhľadom na riziko vyvstávajúce pre profesionálov a profesionálky, ktorí/é môžu vstupovať do domácnosti či prichádzať do kontaktu s násilníkom.

Kontrolujúce správanie

Kontrolujúce správanie sa môže prejavovať rôznym spôsobom, vrátane izolácie obete. Je vhodné otázkami objasniť, o aké kontrolujúce správanie zo strany násilníka ide (kontrola mobilov, sledovanie cez GPS, kamery v domácnosti, príkazy, ktoré musí ženy spĺňať v istom slede, čase a pod.). Okrem

užitočnosti pre proces vyhodnocovania nebezpečenstva, pomôže poznanie kontrolujúcich vzorcov správania profesionálkam realizujúcim odhad nebezpečenstva násilia aj v tom, aby vedeli plánovať ďalšie stretnutia a rozhovory s klientkou a tiež v tom, aby boli obozretné voči spôsobom kontroly, ktoré môže násilník uplatňovať i voči nimi.

Izolácia

Ako bolo spomenuté vyššie, násilník sa často pokúša izolovať ženu zažívajúcu násilie od podpornej siete rodiny a priateľov. Pri vytváraní odhadu nebezpečenstva a tiež plánovaní bezpečnostných opatrení je potrebné zistiť, aký je rozsah tejto izolácie, aké má formy a či existujú nejaké bezpečné spôsoby kontaktovania klientky. Prípadne môže byť veľmi užitočné dohodnúť si nejaké kontaktné osoby (napr. susedov a pod.).

Prenasledovanie

Je potrebné bližšie objasniť správanie násilníka, prípadne násilníkov. Ak sa žena cíti byť prenasledovaná, povzbudte ju k tomu, aby sa pokúsila čo najpresnejšie opísať, čo sa deje. Pokiaľ je to pre ženu bezpečné, napomáha, aby si o násilných útokoch viedla nejaký záznam, ktorý by mohol byť použitý i neskôr ako dôkaz na súde.

Dusenie a škrtenie

K presnejšiemu vyhodnoteniu nebezpečenstva môže byť nápomocné zistiť podrobnejšie informácie vzťahujúce sa k týmto druhom násilia. Keďže ide o veľmi závažné formy, je treba komunikovať veľmi citlivo a tiež zvážiť podľa konkrétnej situácie, čo je vhodné a potrebné zisťovať, overovať ich hneď pri prvom kontakte. Niektoré detaily nemusia byť vôbec nápomocné a mohli by ženu len opätovne retraumatizovať.

Sexuálne násilie

V rozhovore so ženou je vhodné overiť, či dochádza aj k sexuálnemu násiliu. Treba mať na pamäti, že znásilnenie, sexuálne zneužívanie a zastráňovanie nemusí klientka takto rozpoznávať (vnímať). Je preto dôležité, aby odborníčka hovorila so ženou zažívajúcou násilie otvorene o rôznych formách sexuálneho zneužívania, ktoré by mohla zažívať. Súčasne musí mať na pamäti, že táto téma býva jednou z najosobnejších.

Vyhrážanie sa zabitím, vyhrážanie sa ublížením či nátlak

Je dôležité nepodceňovať vyhrážky a pokúsiť sa bližšie preskúmať vážnosť situácie. Žena samotná môže vyhrážanie sa zabitím zľahčovať, alebo môže mať z takýchto vyhrážok veľký strach.

Rizikové faktory súvisiace s postojmi a správaním páchatela

Úvahy o tom, že dôvodom násilia páchaného na ženách a domáceho násilia sú drogy a alkohol, finančné problémy násilníka, či duševné problémy ako sme už spomínali, patria k častým mýtom v súvislosti s domácim násilím. Ani jeden z týchto vplyvov psychologickej či sociálnej povahy nepredstavuje rizikový faktor samostatne, ale sa ním stáva v kombinácii s násilným správaním páchatela. Rovnako zahrnutie týchto rizikových faktorov nemá za cieľ ponúkať stereotypný obraz páchatela násilia, ktorý by reprezentoval násilníka napr. ako človeka so sociálne slabších vrstiev, alebo ako človeka závislého na alkohole či drogách, a pod. Ženy zažívajúce násilie, ako aj páchatelia násilia, pochádzajú zo všetkých spoločenských vrstiev, vekových kategórií i životných štýlov.

Problémy súvisiace s drogami alebo alkoholom nepredstavujú príčinu, ani ospravedlnenie násilných činov páchaných na ženách a ich deťoch. Sú však rizikovým faktorom, pretože požívanie drog a alkoholu sa spája so zvýšeným rizikom femicídy a závažného násilia.

Psychické problémy páchatela násilia, vrátane depresie, súvisia so zvýšeným ohrozením opakovaným násilím a závažnými formami násilia. Vyhrážanie sa spáchaním samovraždy a zlé psychické zdravie násilníka predstavujú rizikové faktory pre situácie, v ktorých dochádza najprv k femicíde, a potom k samovražde. V 32% prípadov nasledovala po femicíde samovražda násilníka alebo pokus o ňu.

Majetnícke prežívanie vzťahu a správanie k žene a *extrémna žiarlivosť* sú rizikovými faktormi pre páchanie závažného násilia. Nebezpečenstvo v takom prípade ešte zvyšujú iné poškodzujúce patriarchálne postoje násilníka, ako napríklad pocit, že žena je jeho majetkom, alebo rigidné chápanie mužskej či rodinnej cti, a pod.

Osobitným rizikovým faktorom je *ekonomický tlak* na strane násilníka spôsobený napr. finančnými problémami, stratou zamestnania, zmenou finančného statusu, a pod. Ide o faktory, ktoré súvisia so stereotypnými predstavami o mužskosti a rodových rolách a sú spájané so zvýšeným ohrozením femicídou v dôsledku domáceho násilia.

Pre objasnenie tohto správania a postojov na strane násilníka a presnejší odhad nebezpečenstva, je potrebné zistiť ďalšie informácie ohľadne vyššie uvedených rizikových faktorov.

Problémy súvisiace s drogami alebo alkoholom

Klientka si môže byť vedomá toho, ako alkohol a drogy ovplyvňujú násilníka a môže násilníkovu závislosť vnímať ako príčinu násilia. Žena zažívajúca násilie môže mať tiež strach odhaliť násilie pred rodinou, priateľmi/priateľkami alebo aj políciou či úradmi, aby nevyšli najavo partnerova či ex-partnerova závislosť na drogách či alkohole. Zároveň existuje možnosť, že aj klientka samotná má problém s alkoholom či drogami, dokonca môže požívať rovnaké alebo podobné látky a využívať rovnakých dodávateľov ako násilník. V oboch prípadoch sa môže obávať odsúdenia či nepochopenia zo strany druhých, ako aj potenciálnych dôsledkov, či už zo strany násilníka alebo úradov - napr. možnosti, že by prišla o deti. Týmto spôsobom sa môže prehlbovať miera izolácie klientky.

Psychické problémy a vyhrážanie sa spáchaním samovraždy

Podobne ako v prípade alkoholu či drog, je dôležité zistiť, či násilník netrpí psychickými problémami, ktoré by mu znemožňovali viesť bežný život. Pretrvávajúcim mýtom je, že násilník je psychický chorý a táto choroba je príčinou jeho násilného správania. Na druhej strane, ako sme už spomenuli, platí, že psychické problémy v spojení s násilím, sú rizikovým faktorom.

Pokiaľ násilník trpí depresiami či má samovražedné sklony, čiže pokúsil sa v minulosti o samovraždu, má samovražedné myšlienky, vyhráža sa samovraždou alebo má sebapoškodzujúce správanie, je potrebné zistiť viac. Tento druh psychických problémov môže viesť aj k zabitiu iného človeka, a preto predstavuje zvýšené riziko pre prípady vraždy a následnej samovraždy. Častým ukazovateľom potenciálneho rizika je v takýchto prípadoch potreba násilníka kontrolovať vzťah, ktorá sa prejavuje opakujúcimi sa vyhláseniami typu: „Ak Ťa/ju nemôžem mať ja, potom nikto.“ Samotná klientka môže tiež vyjadriť, že sa obáva toho, že násilník spácha samovraždu, či zabije ju alebo jej deti. Pokiaľ má klientka takéto obavy, je namieste poskytnúť žene adekvátne informácie o možnostiach podpory a ochrany, prípadne zvážiť spolu s ňou kontaktovanie polície.

Ekonomický tlak

Cieľom je jednak zistiť, ako je to s finančnými záležitosťami - či má násilník nejaké finančné problémy, či má pravidelnú prácu, alebo o prácu nedávno prišiel, alebo je dlhodobo nezamestnaný, spravil dlhy atď., ale tiež to, nakoľko je klientka na násilníkovi finančne závislá a on má nad ňou finančnú kontrolu. V prípade, že klientka nemá prístup k žiadnym verejným zdrojom, môže byť plne finančne závislá na svojom partnerovi a bude potrebné sa venovať zisťovaniu možností a nárokov na finančné dávky či podporu..

Zohľadňovanie rizikových faktorov sa stalo základom pre realizáciu odhadu nebezpečenstva. Napriek prínosom, ktoré ponúka a spomíname v iných častiach tohto dokumentu, je užitočné poznať i limity tohto prístupu. Všeobecne hovoriť o nebezpečenstve je problematické, pretože tento pojem nie je jednoznačný. Nie je tiež zrejmé, aké dôsledky majú v konkrétnom prípade jednotlivé rizikové faktory. Hoci panuje zhoda ohľadne hlavných rizikových faktorov, ktoré je vhodné preskúmať, nevieme vždy určiť, ktoré rizikové faktory sú najzávažnejšie. Rovnako nie je jasné, akým spôsobom a s akými dôsledkami sa rizikové faktory navzájom ovplyvňujú. Niektoré rizikové faktory boli odvodené zo skúmania násilných činov zabitia/femicíd. Ich všeobecné používanie môže byť preto taktiež otázne. Uvedené limity môžu byť podnetom na ďalšie skúmanie. Opäť však potvrdzujú fakt, že mechanické vyhodnocovanie rizikových faktorov je nežiadúce.

7.3 Inštitucionálne rámce pre odhad nebezpečenstva a manažment bezpečia

Kľúčové prvky dobrej praxe inštitúcií v oblasti manažmentu bezpečia žien zažívajúcich násilie:

1. Jasné stratégie a smernice inštitúcií pre riešenie prípadov násilia páchaného na ženách a domáceho násilia. Účinná implementácia a pravidelné vyhodnocovanie týchto smerníc (vrátane spätnej väzby od žien, ktoré zažili násilie).
2. Špecializované útvary, alebo špecializovaný personál inštitúcie, rozvíjanie odbornosti a skúseností zamestnancov a zamestnankyň pri práci s touto problematikou.
3. Pracovné postupy pri identifikácii opakovaného a závažného násilia, ktoré sa systematicky používajú na adekvátne riešenie všetkých prípadov násilia na ženách.
4. Odhad nebezpečenstva a plánovanie bezpečia, do ktorého sa vždy aktívne zapájajú ženy zažívajúce násilie a ktorý je štandardným postupom inštitúcie.
5. Existencia opatrení, ktoré zaručujú, že keď sa ženy zažívajúce násilie a ich deti obrátia na danú inštitúciu, zamestnankyne a zamestnanci im vždy zaistia bezpečie.
6. Bezpečnostné opatrenia slúžia tiež na to, aby aj zamestnanci a zamestnankyne mohli vykonávať svoju prácu v bezpečnom prostredí (bezpečnostný plán pre inštitúciu).
7. Inštitúcia bežne vykonáva revíziu prípadov extrémneho násilia femicíd a pokusov o ne, aby identifikovala nedostatky v praxi a tie oblasti, v ktorých treba prácu zlepšiť. Na základe revízie prípadov inštitúcia prijíma náležité stratégie a postupy.
8. Inštitúcie sú súčasťou multiinštitucionálnych partnerstiev, aby mohli riešiť situáciu žien a manažment bezpečia.

Príklad

Napríklad v Španielsku a Veľkej Británii existujú špecializované policajné jednotky, v Nemecku a Rakúsku, špecializované súdy pre domáce násilie a trestnoprávna prokuratúra. Pri prípadoch rodovo podmieneného násilia má napr. španielska polícia komplexný monitorovací systém, ktorý slúži na systematický odhad nebezpečenstva a výkon náležitých intervencií v prípadoch s menej závažným stupňom nebezpečenstva a na ochranu žien a ich detí. Počiatočný odhad nebezpečenstva sa realizuje pri prvom hlásení násilia na políciu a na základe stupňa nebezpečenstva sa opakuje v špecifickom časovom rámci, v priebehu 72 hodín v prípadoch extrémneho ohrozenia, do 7 dní v prípadoch vysokého stupňa nebezpečenstva, do 30 dní pri stredne vysokom stupni nebezpečenstva a do 60 dní v prípadoch nízkeho stupňa nebezpečenstva. Medzi ochranné opatrenia patria: intenzívny monitoring a sledovanie situácie zo strany polície, ochranné opatrenia, ktoré s okamžitou platnosťou vydávajú špecializované súdy, elektronické systémy ochrany a elektronické monitorovanie páchatel'ov.

7.4 Dotazníky odhadu rizika

Na základe identifikovaných rizikových faktorov vzniklo viacero nástrojov na odhad nebezpečenstva násilia. Tieto nástroje majú väčšinou formu dotazníka, v ktorom sú do konkrétnych otázok premietnuté spomínané rizikové faktory a ktorý slúži ako podklad štruktúrovaného rozhovoru s klientkou/klientom. Existuje viacero typov dotazníkov, ktoré sa môžu líšiť vzhľadom na konkrétnu situáciu ich použitia. Podľa dokumentu WAVE (2012) je vhodné preferovať tie, ktoré sú orientované na klientku a zahŕňajú i jej vnímanie nebezpečenstva násilia. Pre opis a porovnanie viacerých nástrojov pre odhad nebezpečenstva podrobnejšie v prehľadovej štúdiu siete WAVE (2012).

Je dôležité podotknúť, že tieto dotazníky sú len pomôckou pre vyhodnocovanie nebezpečenstva násilia. Je potrebné vyhnúť sa mechanickému používaniu dotazníkov, ktoré môže viesť k prehliadnutiu či ignorovaniu ďalších relevantných skutočností existujúcich na strane ženy zažívajúcej násilie. Rovnako je potrebné vyhnúť sa preberaniu v zahraničí používaných nástrojov bez ich testovania v slovenskom kontexte a následného prispôsobovania a neustáleho prehodnocovania vzhľadom na plnenie ich základného účelu.

Čo treba urobiť pred vyplnením dotazníka

Pred použitím nástroja na odhad nebezpečenstva, čiže predtým, než začnete s klientkou vyplňať dotazník zameraný na rizikové faktory, je nutné, aby ste s ním boli dobre oboznámená. Je kľúčové, aby ste rozumeli všetkým otázkam uvedeným v dotazníku a vedeli, prečo sú relevantné, čo majú za cieľ zistiť, aké ďalšie informácie okrem prítomnosti či neprítomnosti rizikového faktora je potrebné zistiť a prečo, aké sú prednosti a limity daného nástroja, atď. Hĺbkové poznanie nástroja na odhad nebezpečenstva, ktorý plánujete použiť je podmienkou jeho správneho využitia. Toho je možné docieľiť napríklad prostredníctvom absolvovania špeciálneho školenia.

Dotazník zameraný na rizikové faktory sa pokúste vyplniť vždy pri prvom kontakte s klientkou. Než začnete s vyplňaním, uistite sa, či je pre klientku daný čas vhodný a ďalší kontakt s vami bezpečný, teda či nepredstavuje riziko (napríklad, že klientku bude hľadať násilník práve v danom čase, resp. jej dlhšia neprítomnosť doma môže vyvolať podozrenie a vystupňovať násilie, atď.). Dohodnite si, koľko času na rozhovor s vami má. Zistite si tiež, ako a kedy možno ženu kontaktovať, jej kontaktné údaje, a to zvlášť pokiaľ nevypĺňate dotazník v priamom osobnom kontakte, ale napríklad telefonicky (autorky navrhujú zväziť nahrávanie hovorov). Urobte tak pre prípad, že by bol telefonát prerušený alebo by žena náhle akútne čelila násiliu. Overte si tiež, akým jazykom žena hovorí a či nie je potrebná prítomnosť tlmočníčky.

Než začnete pracovať na vyhodnocovaní nebezpečenstva násilia určite sa tiež uistite, že ste si vedomá toho, ako naložiť s výsledkami tohto procesu, že poznáte kompetencie vašej organizácie v oblasti pomoci ženám zažívajúcim násilie a ich deťom a sú vám známe kompetencie ostatných inštitúcií, miestnych i celonárodných, na ktoré môžete klientku odkázať. Pokiaľ je to možné, pokúste sa tiež zabrániť tomu, aby bola klientka odkazovaná z jednej inštitúcie do druhej a opätovne musela prejsť procesom odhadu nebezpečenstva násilia s inou osobou. Pre ženy zažívajúce násilie môže byť veľmi náročné hovoriť o svojej skúsenosti s násilím, a preto je potrebné nevystavovať ich opakovaným otázkam a postupom vždy s inou osobou.

Klientke vopred vysvetlite, že dôvodom pýtania sa otázok v dotazníku je zaistenie jej ochrany a bezpečia. Predstavte jej stručne koncept odhadu nebezpečenstva. Oboznámte klientku s internými predpismi vašej organizácie, ktoré sa týkajú mlčanlivosti, dôvernosti informácií a v neposlednom rade zdieľania informácií, pre ktoré je potrebné získať jej informovaný súhlas. Upovedomte ju tiež o tom, kedy môže byť dôvernosť poskytnutých informácií obmedzená. Takto bude pre klientku zrozumiteľné a transparentné, kedy a ako môžu byť informácie, ktoré poskytne v rozhovore a pri vyplňaní dotazníka použité. Pokiaľ je to možné, klientka by mala podpísať prehlásenie potvrdzujúce, že rozumie a súhlasí s týmito postupmi.

Počas vyplňania dotazníka treba dbať na nasledovné

Počas vyhodnocovania nebezpečenstva násilia a vedenia rozhovoru s klientkou je nutné dbať na to, aby v žiadnom prípade nedochádzalo k opätovnej viktimizácii či retraumatizácii klientky a zároveň ste zistili potrebné informácie. Počas vyplňania dotazníka a rozhovoru je potrebné prejavovať žene a jej skúsenosti s násilím uznanie, prejavovať klientke rešpekt, dôveru v jej slová a podporu. K základným pravidlám patrí tiež ženu nijak neobviňovať, neposudzovať za to, čo urobila či naopak neurobila, nespochybňovať jej slová, ani skutky, nebrať ju na zodpovednosť za násilie, ktoré zažila, vyhnúť sa akémukoľvek naznačovaniu, že si násilie zaslúžila sama svojím správaním, nezosmiešňovať, ani nebagatelizovať ju samotnú, ako ani jej skúsenosť s násilím a jej potreby, uplatňovať slušný a profesionálny prístup a správanie sa voči nej a jej deťom, atď. Je tiež potrebné vedieť, ako si získať dôveru ženy, ako sa citlivo pýtať na informácie, ktoré sú pre odhad nebezpečenstva dôležité, ako vyjadrovať podporu a posilňovať ženu zažívajúcu násilie, a pod. K nadobudnutiu uvedených zručností je nápomocný tréning ako aj prax pod supervíziou skúsenej kolegyne.

Namiesto označovania ženy pojmom „obeta“ je v styku s ňou vhodné používať označenie „klientka“ alebo „zažívajúca násilie“, alebo v prípade priameho adresovania ženy, osloviť ju menom. O osobe páchajúcej násilie voči klientke možno hovoriť ako o „páchateľovi“ násilia, „násilníkovi“, prípadne k nemu referovať menom. Je možné priamou otázkou na ženu zistiť, ako si želá byť oslovaná a ako si želá, aby bol pomenovaný páchateľ. V kontakte s klientkou používajte rodovo vyvážený slovník (napr. ex-partner/ex-partnerka, partner/partnerka, člen/členka rodiny, atď.) tak, aby sa aj LGBT obeť cítili bezpečne a mali možnosť odhaliť domáce násilie i svoju sexuálnu orientáciu či rodovú identitu.

V úvode rozhovoru sa pokúste rýchle zorientovať. Identifikujte koho a čoho sa klientka obáva. Overte si so ženou základné informácie o tom, kto je páchateľom násilia, kde sa práve nachádza, kedy/či prichádza domov, a pod. Ak je to relevantné, zistite, kde sú deti. Majte tiež na pamäti, že riziko je dynamická vec a je vhodné ho opäť otestovať v prípade nového incidentu. Klientkam môžete tiež ponúknuť, aby, pokiaľ je to bezpečné, zvážili možnosť zaznamenávať si násilné činy.

Pri vyplňaní dotazníka na odhad nebezpečenstva je veľmi dôležité spýtať sa na všetky otázky v ňom uvedené. Okrem odpovedí „áno“, „nie“ zahŕňa dotazník zvyčajne i možnosť „neviem“, pre prípad, keby klientka nepoznala odpoveď na otázku a zaškrtnutie odpovede „nie“ by bolo zavádzajúce a mohlo viesť k tomu, že skutočné riziko nebude identifikované. Odpovede „neviem“ môžu byť tiež užitočné v tom, že napovedia odborníckam a ich organizáciám, aké ďalšie informácie je potrebné v konkrétnom prípade ďalej zozbierať. Na konci dotazníka je vhodné využiť priestor na komentár, ak je potrebné akúkoľvek z odpovedí bližšie rozviesť alebo pomenovať iné relevantné skutočnosti, ktoré v dotazníku nie sú, ale pri formulovaní odborného stanoviska sa javia ako významné (napríklad špecifické potreby klientky vyplývajúce z viacnásobného znevýhodnenia).

Popri vyplňaní dotazníka je dôležité pýtať sa okrem hlavnej otázky uvedenej v dotazníku aj na ďalšie doplňujúce otázky súvisiace s jednotlivými rizikovými faktormi. Okruhy takýchto doplňujúcich otázok, prostredníctvom ktorých zisťujeme konkrétnejšie informácie užitočné pre presnejšie vyhodnotenie nebezpečenstva násilia, uvádzame nižšie v tomto dokumente. Keďže tieto otázky sa väčšinou pýtajú na veľmi konkrétne, osobné a citlivé záležitosti, je kľúčové byť empatická a citlivá, ponorená do rozhovoru, porozumieť tomu, čo žena vraví o svojej situácii, odhadovať, ktoré z navrhovaných otázok je dôležité pýtať sa a ktoré radšej vynechať, pretože by ženu mohli zbytočne zmiasť či vystrašiť, prípadne vyvolať neochotu ďalej pokračovať v dialógu. Napríklad otázka, či páchateľ vie, kam chodia do školy jej deti, by mohla vyvolať neopodstatnený strach o deti. Vyvolanie pocitu, že by žena mohla o deti prísť, by taktiež mohli viesť k neochote komunikovať.

Pri akýchkoľvek výsledkoch dotazníka je potrebné pri vyhodnocovaní nebezpečenstva násilia vziať do úvahy celkový profesionálny úsudok. Ako sme už spomínali, výsledky dotazníka nepredstavujú definitívne vyhodnotenie nebezpečenstva, ale majú skôr slúžiť ako pomôcka pre ďalšie analyzovanie situácie a rozhodovanie sa o nasledujúcom postupe. Okrem vysokého nebezpečenstva násilia, ktoré je zjavné z výsledného skóre dotazníka, môže napríklad nastať situácia, že profesionálka pracujúca

s klientkou má vážne obavy o jej situáciu, hoci žena neposkytla informácie, ktoré by jasne preukazovali vysoké riziko násilia. Môže tak usudzovať na základe toho, ako vníma riziko násilia samotná obeť a/alebo na základe svojich znalostí a predchádzajúcich skúseností. Príkladom sú extrémny strach na strane obeti, kultúrne bariéry prehovoriť, jazykové bariéry či imigračné problémy a i. Podobne prípady, kedy je zrejmé, že násilie eskaluje (napr. vzhľadom na počet policajných výjazdov za posledných 12 mesiacov), môžu byť posúdené ako vykazujúce vysoký stupeň nebezpečenstva násilia, hoci výsledné skóre „áno“ odpovedí z dotazníka neprekročilo „hraničné skóre“.

Po vyplnení dotazníka nasleduje

Po vyplnení dotazníka, ukončení procesu zisťovania dôležitých informácií a formulovaní odborného stanoviska je potrebné komunikovať klientke zistené závery týkajúce sa hodnotenia nebezpečenstva násilia. Komunikácia týchto záverov je veľmi citlivá záležitosť, ktorá môže byť spojená s mnohými emóciami na strane klientky. Pokiaľ výsledky poukazujú na vysoké riziko násilia a klientke treba oznámiť, že jej hrozí vážne ublíženie na zdraví či dokonca ohrozenie na živote, je potrebné pripraviť sa na to, že takéto správy môžu ženu vystrašiť, zmiast' či inak emocionálne zahliť. Obavy na strane profesionálky treba preto komunikovať vnímavo, najlepšie prostredníctvom zosumarizovania odpovedí z dotazníka, ktoré boli získané od klientky samotnej, a tiež profesionálneho posúdenia a vyhodnotenia situácie.

Následne je potrebné ponúknuť klientke podporu a ochranu v rámci kompetencií vlastnej organizácie, alebo ju odporučiť na organizácie poskytujúce špecializované služby na zaistenie podpory, ochrany a bezpečia pre ženy zažívajúce násilie a ich deti alebo zabezpečiť koordinovanú reakciu viacerých zainteresovaných inštitúcií na báze multiinštitucionálnej spolupráce (pokiaľ je proces multiinštitucionálnej spolupráce nastavený a funkčný). Je kľúčové vysvetliť žene, aké existujú možnosti podpory a ochrany a sprostredkovať jej všetky relevantné informácie (napr. kontakty na linky bezpečia, na MVO poskytujúce špecializované služby, bezpečné ženské domy v jej okolí a pod...) Rovnako je však dôležité zachovať citlivý postoj, ktorý súčasne ženu posilní a prejavuje sa s rešpektom k nej a nechať na ňu samotnú, aké kroky sa rozhodne podniknúť, netlačiť na ňu spôsobom „ja viem, čo je pre Teba najlepšie.“ Platí, že vytváranie plánov bezpečia sa robí spolu s klientkou a všetky kroky realizované v rámci manažmentu bezpečia sú s ňou odborníčky prediskutujú a odsúhlasia.

Takisto pokiaľ identifikujeme, že riziko násilia nie je momentálne vysoké, je potrebné oznámiť túto správu klientke opatrne a citlivo, aby nenadobudla presvedčenie, že jej situácia je zľahčovaná alebo aby sa necítila zahanbene za to, že vôbec žiadala o pomoc. Vysvetlite klientke, ktoré faktory sú spojené s vážnym ublížením na zdraví a ohrozením života a že pokiaľ by niektoré z nich v budúcnosti zažila, je potrebné opätovne prísť alebo v prípade akútneho násilného činu volať číslo linky pomoci. Riziko je dynamická vec a je vhodné ho opäť otestovať v prípade nového násilného činu. Klientkam môžete tiež ponúknuť, aby – pokiaľ je to bezpečné -- zvážili možnosť zaznamenávať si v budúcnosti násilné činy. Takýto záznam by mohol poslúžiť neskôr ako dôkazový materiál. Zároveň je však nutné dbať na to, aby nedošlo k ohrozeniu klientky v prípade, že by násilník takýto záznam našiel.

Aj v prípade, že nebezpečenstvo, ktoré žene hrozí nie je vyhodnotené ako vysoké, či život ohrozujúce v danom momente, môže byť pre ženu užitočné kontaktovať relevantné MVO napríklad pre poskytnutie právneho poradenstva či iných užitočných informácií a podpory, prípadne môže klientka hľadať pomoc pre podanie trestného oznámenia, a pod. Opätovne zdôrazňujeme, že odhad nebezpečenstva násilia nerealizujeme iba v záujme zachytiť prípady, kedy je riziko nebezpečenstva násilia vysoké. Každá žena zažívajúca akúkoľvek formu a stupeň násilia má právo na podporu, ochranu a zaistenie bezpečia.

7.5 Príklady dotazníkov

Príklady nástrojov na odhad nebezpečenstva, ktoré sa orientujú na ženu zažívajúcu násilie			
Metóda	Opis	Spôsob aplikácie	Primárne použitie
Danger Assessment (DA) Odhad nebezpečenstva	20 otázok o rizikových faktoroch s odpoveďami áno/nie, Tie sa posudzujú a vyhodnocujú na štyroch úrovniach nebezpečenstva Prehľad posledného roka s kalendárom dokumentujúcim závažnosť a frekvenciu násilia	Rozhovor so ženou, ktorý s ňou zvyčajne robí jej poradenská pracovníčka. Aj kalendár žena vyplňa s pomocou poradenskej pracovníčky.	Odhad extrémneho nebezpečenstva násilia a následkom smrti pre ženu, zvýšenie povedomia ženy o hroziacom nebezpečenstve a zvýšenie bezpečia ženy, príprava bezpečnostných plánov a poskytovanie pomoci a podpory žene.
Stručný odhad nebezpečenstva pre pohotovostné oddelenia nemocníc	Skrátená verzia DA pozostáva z 5 otázok. Kladná odpoveď na tri otázky znamená 83% - tnú pravdepodobnosť vysokého stupňa ohrozenia závažným fyzickým útokom.	Rozhovor so ženou realizovaný zdravotníckym personálom pohotovostných oddelení.	Nástroj vyvinutý pre pohotovostné oddelenia na identifikáciu žien, ktorým hrozí vysoký stupeň ohrozenia vážnymi zraneniami alebo potenciálne smrteľným fyzickým útokom.
Dotazník CAADA – DASH CAADA - Coordinated Action Against Domestic Abuse – Koordinovaný postup proti domácemu násiliu,	24 otázok o rizikových faktoroch, 10 kladných odpovedí sa považuje za indikátor vysokého stupňa nebezpečenstva a 14 a viac kladných odpovedí napĺňa kritériá na odporúčanie do systému MARAC (Multi Agency Risk Assessment)	Rozhovor so ženou, ktorý vedie odborníčka či odborník z akejkoľvek inštitúcie, ktorá identifikovala, že žena zažíva domáce násilie.	Ako pomôcka pre zamestnancov a zamestnankyne prvého kontaktu na rozpoznanie prípadov domáceho násilia, prenasledovania a tzv. zločinov v mene cti s odhadom vysokého stupňa nebezpečenstva.

DASH – Domestic Abuse Stalking and Harassment and Honour Based Violence – Domáce násilie, prenasledovanie a obťažovanie a násilie páchané v mene cti	Conference – multiinštitucionálne porady o odhade nebezpečenstva). Nástroj poskytuje priestor na odborné stanovisko osoby, ktorá odhad nebezpečenstva realizuje.		Na rozhodovanie o tom, ktoré prípady by mali byť odporúčené do systému MARAC a o tom, akú ďalšiu podporu žena potrebuje. Umožniť inštitúciám robiť obhájiteľné rozhodnutia založené na dôkazoch získaných dôkladným preskúmaním jednotlivých prípadov.
--	---	--	---

Dotazník CAADA-DASH (CAADA – Coordinated action against domestic abuse t.z. Koordinovaný postup proti domácejmu násiliu,

DASH – Domestic abuse stalking and harassment and honour based violence t.z. Domáce násilie, prenasledovanie a obťažovanie a násilie v mene cti) pozostáva z 24 otázok o rizikových faktoroch, 10 kladných odpovedí sa považuje za indikátor vysokého stupňa nebezpečenstva a 14 a viac kladných odpovedí naplňa kritériá na odporúčanie do systému MARAC. Nástroj poskytuje priestor na odborné stanovisko osoby, ktorá odhad realizuje. Možno ho použiť na rozhovor so ženou, ktorý vedie odborníčka, alebo odborník s akejkoľvek inštitúcie, ktorá identifikovala, že žena zažíva násilie. Používa sa ako pomôcka pre zamestnancov a zamestnankyne prvého kontaktu na rozpoznanie prípadov domáceho násillia, prenasledovania a násillia v mene cti s odhadom vysokého stupňa nebezpečenstva. Slúži na rozhodovanie o tom, ktoré prípady by mali ísť na multiinštitucionálne konferencie odhadu rizika a o tom, akú ďalšiu podporu žena potrebuje. Umožňuje inštitúciám robiť obhájiteľné rozhodnutia založené na dôkazoch získaných dôkladným preskúmaním jednotlivých prípadov.

Hranice rizika používané v Devone vo Veľkej Británii (september 2010) - odporúčanie:

Štandardné riziko: počet začiatkntí v dotazníku - ak bolo označených 0 – 5 odpovedí áno, prípad je v súčasnosti spojený s kritériami štandardného rizika. Zatiaľ čo sa niektoré rizikové faktory môžu vyskytovať, nepovažujú sa za obrovské, alebo vážne. Vysvetlite žene, že nikto nemusí zažívať násilie a zneužívanie a že existuje podpora a pomoc zvonku. Je dôležité mať na pamäti, že riziko je dynamické a malo by byť priebežne monitorované. Je tiež dôležité zdôrazniť, že polícia môže byť a mala by byť kontaktovaná v prípade ďalšieho nebezpečenstva. K dispozícii sa odporúča dať informačné materiály, kontakty pre daný región a požiadať ženu, ak je to možné a ak s tým súhlasí, aby vás priebežne informovala o svojej bezpečnosti.

Stredné riziko: počet začiatkntí v dotazníku - ak bolo označených 6 – 10 odpovedí áno, prípad je v súčasnosti spojený s kritériami stredného rizika. Sú identifikovateľné znaky rizika, alebo vážneho ohrozenia. Tento stupeň rizika má byť oznámený nezávislej ženskej organizácii, alebo non stop linke, ktorá sa im priebežne ozve (iba na základe informovaného súhlasu). Vysvetlite, že nikto nepotrebuje zažívať násilie a zneužívanie a že existuje podpora a pomoc zvonku. Je dôležité mať na pamäti, že riziko je dynamické a malo by byť monitorované. Je tiež dôležité zdôrazniť, že polícia môže byť a mala by byť kontaktovaná v prípade nebezpečenstva. K dispozícii sa odporúča dať informačné materiály, kontakty pre daný región a požiadať ženu, ak je to možné a ak s tým súhlasí, aby vás priebežne informovala o svojej bezpečnosti, a to hlavne v prípade, keď nedá súhlas na posunutie dotazníka.

Vysoké riziko: počet začiarknutí v dotazníku - ak bolo označených 14 a viac odpovedí áno, prípad je v súčasnosti spojený s kritériami na postúpenie prípadu na vykázanie násilníka z obydla a začatia trestného stíhania resp. vyslanie hliadky a postúpenie prípadu na multiinštitucionálnu konferenciu pre jednotlivé prípady. Ide o obrovské riziko a vážne ohrozenie. Potencionálna ohrozujúca udalosť je viac ako pravdepodobná a následky by mohli byť vážne. Môže byť nutná okamžitá intervencia. K dispozícii dať informačné materiály, kontakty. K dispozícii sa odporúča dať informačné materiály, kontakty pre daný región a požiadať ženu, ak je to možné a ak s tým súhlasí, aby vás priebežne informovala o svojej bezpečnosti.

Danger assesment (DA – Odhad nebezpečenstva)¹⁴

20 otázok o rizikových faktoroch s odpoveďami áno/nie, ktoré sa posudzujú a vyhodnocujú na štyroch úrovniach nebezpečenstva. Prehľad posledného roka s kalendárom dokumentujúcim závažnosť a frekvenciu násilia. Používa sa pri rozhovore so ženou, ktorý s ňou zvyčajne robí poradenská pracovníčka. Aj kalendár žena vyplňa s jej pomocou. Primárne sa využíva na odhad extrémneho nebezpečenstva a násilia s následkom smrti pre ženu, zvýšenie povedomia ženy o hroziacom nebezpečenstve a zvýšenie bezpečia ženy, príprava bezpečnostných plánov a poskytovanie pomoci a podpory žene.

Stručný odhad nebezpečenstva pre pohotovostné oddelenia nemocníc¹⁵

Skrátená verzia DA pozostáva z piatich otázok. Kladná odpoveď na tri otázky znamená 83% pravdepodobnosť vysokého stupňa ohrozenia závažným fyzickým útokom. Realizuje sa zdravotníckym personálom na identifikáciu žien, ktorým hrozí vysoký stupeň ohrozenia vážnymi zraneniami alebo potencionálne smrteľným fyzickým útokom.

¹⁴ Podľa <https://www.dangerassessment.org/DATools.aspx>

¹⁵ Podľa <https://www.dangerassessment.org/>

Prílohy

A. Rodové scenáre typické pre ženy¹⁶

Môžeme povedať, že v prípade žien rodovo rolový tlak vyplýva z tradičných feminínnych ideológií resp. rodových scenárov, ktoré sprevádzajú ženy od narodenia až po smrť (Renzetti, Curran, 2003, Philpot, 1997, Gilbert, Scher, 1999)

Uvádzame najmä tieto:

1. „zameriavať sa na vzťahy“

Ženy a dievčatá sú povzbudzované (spoločnosťou – užšie napr. rodinou, kultúrou...) formovať svoju identitu cez vzťahy s inými. Tento pohľad pretrváva u mnohých ľudí, ktorí veria, že žena nachádza svoju identitu cez svojho manžela a deti (prípadne cez starostlivosť o druhých). Napriek tomu, že by mali byť ženy šťastné, že získali takých skvelých partnerov a majú také pekné deti, ako počúvajú od svojho okolia, plné odovzdanie a zaviazanie sa rodine skrýva v sebe pascu straty voľby a pociťovanie prázdnoty. Ak by prišli o takto koncipovanú identitu, mohli by sa cítiť stratené. Pre ženy je veľmi dôležité vybudovať si pocit sebaistoty a nezávislosti predovšetkým vo vzťahu k sebe, pričom toto neznamená vzdanie sa rodiny, alebo lásky partnera/manžela.

2. „byť emocionálne“

Ženy sú socializované v tom smere, aby emócie vyjadrovali a cítili sa zodpovedné za napĺňanie emocionálnych potrieb iných, čím môžu ľahko slúžiť ako emocionálny „kanál“ vo vzťahoch. Emocionalita je zrejme najviac zdôrazňovaným aspektom ženskosti a ženy na nej často zakladajú svoju hodnotu a snažia sa tým odlíšiť od mužov, ktorí sú považovaní za neemocionálnych. Výsledkom tohto rodového odkazu je, že mnoho žien sa cíti byť zaplavenými zodpovednosťou za empatické porozumenie, milotu, súcit, vlúdnosť, nežnosť, čo sa môže objaviť aj v poradenstve/terapii.

3. „byť tie slabšie“

Je prekvapivé ako relatívne nižšia fyzická sila žien vedie k presvedčeniu o ich slabosti a to nielen pri fyzickej námahe, ale aj pri zvládaní náročných situácií, úloh a vedie akoby samozrejme aj k názoru o ich intelektovej, ale aj psychickej slabosti. Od ranných rokov sú ženy v rodine, škole presvedčované, že potrebujú ochranu mužov, lebo by v tomto svete neprežili. Imidž mužov - ochrancov pomáha udržiavať tento status quo. Tento stereotyp môže viesť k zníženému sebavedomiu, ambíciám, sebaúcte žien a k zvýšeniu ich úzkosti. Keď im okolie dáva najavo, že ich miesto je v podriadených pozíciách, samé týmto odkazom podľahnú.

4. „byť peknými“

V spoločnosti sa nadhodnocuje dôraz na ženskú krásu; fyzickému vzhľadu – tvári, telu, vlasom, šatom sa pripisuje veľký význam. Mýtus krásy je využívaný proti ženám. Napriek faktu, že od dnešnej ženy sa očakáva, že získa vzdelanie, bude sa simultánne venovať kariére a rodine, stále je primárne posudzovaná podľa vzhľadu. Tento štandard vedie k narušenému vnímaniu tela, chronickej osobnej nespokojnosti, poruchám jedenia a nedostatku sebaúcty (Freedman, 1986; podľa Philpot, 1997). Ženy sa stávajú nepriateľmi svojich tiel v boji sformovať ich podľa sociálnych predstáv. Naomi Wolf (2000) volá toto zameranie na dosiahnutie atraktivity treťou smenou pre ženy, prichádzajúcou po práci a domácnosti.

¹⁶ Smitková, Kuruc, 2011

5. „byť sexuálnymi objektmi“

Sex je oblasť mužov a ženy sú zodpovedné za mužskú sexualitu, za vyvolanie túžby, podľahnutie, odovzdanie sa. Žena - heterosexuálny objekt, sa obracia na mužov tým, ako vyzerá a prezentuje seba. Ale tá, ktorá ukazuje sexuálnu túžbu a má rada sex je často označená negatívne a vnímaná ako neukojiteľná alebo promiskuitná. Vo väčšine kultúr je sexualita vnímaná ako centrálna v moci mužov. Takýto postoj k ženám môže často vyústiť do domáceho násillia.

6. „nebyť karieristkami“

Aj v súčasnosti niektorí vnímajú ženy, ktoré túžia po úspechu v práci a rodine ako sebecké. Iní ich vnímajú ako tie, ktoré narúšajú nukleárnu rodinu a majú snahu nahradiť mužov v práci. Výskum naznačuje, že v porovnaní s chlapčenskými rovesníkmi sa dievčatá vyvíjajú s menšou istotou vo svoje schopnosti, hlavne v matematike a vede (Sadker, Sadker, 1994; podľa: Renzetti, Curran, 2003), súčasne potvrdzujú rozdielny prístup učiteliek k žiakom/žiačkam. Ženy, ktoré sa snažia robiť všetko (a dobre), môžu mať vážne problémy s vyčerpaním, trpia preťaženosťou rolami, čo sa môže odraziť aj v ich psychike. Napriek tomu štúdie ukazujú, že pracujúce ženy majú vyššiu sebaúctu a sú menej depresívne ako ženy v domácnosti, ale v porovnaní s manželmi sú viac unavené a častejšie sú choré (Pugliesi, 1992, Renzetti, Curran, 2003).

B. Rodové scenáre typické pre mužov

Výsledky z jednotlivých výskumov poukazujú na viacero maskulínných scenárov, ktoré sú v súlade s tradičnými maskulínnymi ideológiami a zároveň sú prepojené na problémy, ktoré môžu mužom spôsobovať, ak sa ich pridŕžajú. Sú nimi nasledovné scenáre (Philpot et al., 1997, Mahalik, Cournoyer, DeFranc et al., 1998; Mahalik, 1999; Scher, Gilbert, 1999; Mahalik, Good, Englar-Carlson, 2003; Addis, Mahalik, 2003; Mansfield, Addis, Mahalik, 2003; McCarthy, Holliday, 2004):

1. scenár "silný, tichý a tvrdý chlapík"

Jeho centrálnymi bodmi sú byť vnímaný ako neemocionálny, neukazovať emócie a zraniteľnosť, nehovoriť o nich. Sila sa spája nielen s fyzickou anatómiou, ale aj s psychickou štruktúrou, vďaka ktorej by mali chlapci a muži podľa tohto scenára zvládnuť aj najväčšie záťažové situácie. Dôsledkami jeho striktného dodržiavania je skutočnosť, že muži venujú malú pozornosť svojmu emocionálnemu, vnútornému životu a cítia sa ohrozené, keď majú vyjadriť svoje pocity.

2. scenár "nebyť ako ženy"

Je prepojený s predchádzajúcimi scenárom ako aj so scenármi, ktoré sú uvedené ďalej. Obsahuje silný antifeminínny element. Cieľom je vyhnúť sa všetkému, čo by mohlo byť považované za feminínne. Medzi to, čo je feminínne, patrí emocionalita, zameranosť na vzťahy, zraniteľnosť, závislosť a role typické pre ženy, ako je starostlivosť o deti a domáce práce. Problémy spojené s týmto scenárom popri už vyššie spomenutých sa týkajú interpersonálnych vzťahov v rodine, neschopnosti vyjadriť starosť o druhých a emócie druhým.

3. scenár "ukáž im peklo" - obsahuje agresívny element - dôležité pre mužov je byť agresívni, riskovať, byť dobrodružní, použiť násillie, keď je to potrebné; mali by vyzeráť odvážne a statočne, aj keď sú rozrušení a nervózni, mali by byť pripravení neustále riskovať. Násillie vychádza zo socializácie mužov už v ranných rokoch života, kedy sú povzbudzovaní bojovať za účelom budovania charakteru, dokazovania si „mužnosti“ a zvládania šikany. Často sme svedkami presvedčenia aj dospelých, že "Chlapci si to vždy musia vyriešiť pästami, lebo ináč sú považovaní za zbabelcov." Muži a chlapci sa cítia ohrození, keď iní rozpoznajú, že majú strach, obavy, cítia sa slabí. Násillie a agresia tak môžu byť aj spôsobom, akým muži a chlapci kompenzujú nepríjemné pocity viny a zranenia.

4. "playboy" scenár v sebe sústreďuje sexuálny element. Rôznosť stereotypných odkazov pre mužov a z toho plynúcich traumatických skúseností pri ich nedodržaní, môže viesť k problémom pri ich sexuálnom vývine a neskoršom nadväzovaní vzťahov. Keď sa chlapci naučia potláčať v sebe potrebu starať sa a byť v kontakte s inými, môže ich to viesť aj k nevzťahovému sexu, čo je "tendencia prežívať sex primárne ako žiadostivosť, bez požiadaviek na nejakú vzťahovú intimitu alebo emocionálne priblíženie" (Brooks, 1997, s. 33; podľa: Gilbert, Scher, 1999). Mužova hodnota sa potom stáva závislá od toho, koľko sexuálnych partneriek a partnerov mali, pričom sami seba presvedčajú o tom, že "muži nie sú biologicky usporiadaní tak, aby boli monogamní".

5. "homofobický" scenár

Pre väčšinu ľudí, ktorí majú dualistické videnie sveta, je súčasťou tradičnej maskulinity potreba vyhnúť sa akýmkoľvek znakom asociovaným s feminitou alebo homosexualitou. Charakteristiky, ktoré sú potencionálne asociované s homosexualitou, ako je intímny kontakt s iným mužom, musia byť v sebe muži potlačiť a pohrdať nimi, čo môže viesť k homofóbii. Vyhýbajú sa preto vyjadreniu nežných, pozitívnych citov voči mužom, o ktorých sa starajú a správajú sa neosobne voči druhým mužom. Vyjadrenie takýchto citov je sprevádzané úzkosťou a iracionálnym strachom, že budú považovaní za gejov. Muži, konajúci v súlade s týmto scenárom, venujú málo pozornosti rozvíjaniu skutočných priateľstiev s inými mužmi a cítia sa neprijímne, keď iný muž iniciuje emocionálnu alebo fyzickú blízkosť, lebo "homosexualita je nákazlivá", čo môže byť problém v poradenstve/psychoterapii, ak sú terapeuti muži.

6. scenár "práca na prvom mieste" - jeho cieľom je dosiahnuť status, rešpekt a obdivovanie, a to najmä v práci a športe. Tento scenár je spojený s presvedčeniami ako "Musím byť úspešný, aby som bol šťastný a naplnený." a "Musím víťaziť nad druhými, aby som bol oceňovaný." Pre mužov, ktorí sa rigidne pridržiavajú tohto scenára, je aj dnes práca najdôležitejšia časť ich identity. Obetovanie rodiny pre prácu posilnené tradičným presvedčením, že muž má "finančne zabezpečiť rodinu", tak vyúsťuje do skutočnosti, že venuje málo času nielen sebe, ale aj rodine. Muži podliehajú tlaku byť predovšetkým dobrým žiteľom rodiny. Tí, ktorí si vyberú iné cesty a ktorí hľadajú blízke a milujúce vzťahy s rodinou a partnerkami, partnermi môžu byť vnímaní ako podozriví, označovaní ako neambiciózni muži v domácnosti, pod papučou, problematickí.

8. scenár "mocnejší vyhráva"

Tento scenár je prepojený, najmä s prvým scenárom a scenármi „ukáž im peklo“ a „práca na prvom mieste. Ale túžba po moci a kontrole nad inými sa tiahne ako červená niť všetkými spomenutými scenármi. Chlapci a muži sa učia byť mocní, a to nielen fyzicky, ale aj finančne, sexuálne, interpersonálne a intelektuálne. Cieľom je obyčajne kontrola nad inými, najmä ženami a nie prestíž. Cítia sa napadnutí, keď nemajú autoritu, nevytvárajú rovné prostredie, neradi sa delia o rozhodovanie. Spája sa s presvedčeniami ako "Preto, aby veci išli správne, musím tam byť ja.", "Keď nie som mocný, ľudia ma budú zneužívať."

C. Varovné prejavy, signály pre ženy, že sú v násilnom alebo zneužívajúcom vzťahu

Kontroluje, čo robíte, s kým sa stretávate a kam idete Nadáva vám, uráža, alebo vás ponižuje.

Spôsobuje, že sa cítite zahanbená, izolovaná, zlá, hlúpa, vystrašená, bezcenná alebo ako blázon Je žiarlivý, neprávom vás obviňuje z podvádžania, flirtovania, alebo že máte „bokovky“.

Ohrozuje vás a spôsobuje, že sa ho bojíte Trestá vás tým, že voči vám nedáva najavo náklonnosť Neustále vás a vaše deti kritizuje.

Obviňuje vás alebo dokazuje, že vy ste zodpovedná za problémy vo vzťahoch.

Neverbálne vás zastrašuje (gestá akože vám podreže krk, zabije vás a i.).

Izoluje vás od priateľov a/alebo rodiny.

Spôsobuje, že sa cítite previnilo ak trávite čas s niekým iným Hrozí, že vám vezme deti.

Monitoruje vaše telefónne hovory Priebežne sleduje vaše miesto pobytu mobilným telefónom, smskami alebo GPS systémom Spôsobuje vám problémy v práci alebo v škole.

Nepretržite vás obťažuje pri práci buď telefonicky, e-mailom, smskami.

Berie si peniaze, zadržiava ich, pýta si ich, alebo vás spovedá, kde a načo ste minuli peniaze.

Míňa veľké sumy peňazí a odmieta povedať, na čo peniaze použil Nedovoľuje vám v noci spať.

Používa proti vám váš status imigrantky alebo osobné informácie z minulosti.

Povie vám, že bez vás nemôže žiť a vyhrožďa sa samovraždou, ak ho necháte.

D. Varovné prejavy, signály pre ženy, že sú vo fyzicky násilnom vzťahu¹⁷

Ak váš partner:

Hádže alebo rozbíja predmety vo vašej domácnosti, udiera do steny, kope do dverí počas hádok.

Ničí vaše osobné veci alebo spomienkové predmety. S

trká, facká, hryzie, kope alebo škrtí vás.

Používa alebo vyhrožďa sa, že použije zbraň proti vám alebo vašim deťom.

Riskantne, nebezpečne šoféruje, keď je počas hádky v aute s vami s alebo vašimi deťmi.

Hrozí ublížiť alebo ubližuje domácim miláčikom.

Znásilní vás alebo núti, aby ste mali sex proti vašej vôli.

Bráni vám použiť antikoncepciu alebo mať bezpečný sex.

Núti vás robiť pri sexe veci, pri ktorých sa cítite neprijemne alebo ich robiť nechcete.

Uväzní vás vo vašej domácnosti alebo vám bráni v odchode.

Hovorí vám, že už nikdy nebudete patriť nikomu inému, alebo že vám nikdy nedovolí odísť zo vzťahu s ním Bráni vám zavolať políciu alebo vyhľadať lekársku pomoc.

Nedovolí vám vziať si vaše lieky, schová vám ich, skryje a pod.

E. Charakteristiky rovnocenného vzťahu¹⁸

Základná charakteristika je **nenásilie**

ďalšie

- **vyjednávanie a spravodlivosť** – hľadať riešenia konfliktov, ktoré sú uspokojivé pre obe strany; akceptovať zmenu; byť otvorený/á kompromisu
- **ekonomické partnerstvo** – spoločné rozhodovanie o peniazoch, overiť/uistiť sa, že obaja partneri rovnako získajú z finančnej dohody
- **zdieľaná zodpovednosť** – spoločná dohoda o spravodlivej delbe práce, rozhodnutia o rodine sa robia tiež spoločne

¹⁷ Zdroj: <http://www.domesticviolencroundtable.org/warning-signs-of-abuse.html>

¹⁸ Zdroj: <http://www.theduluthmodel.org/training/wheels.html>

- **zodpovedné rodičovstvo** – zdieľanie rodičovskej zodpovednosti, byť pozitívnym (nenásilným) modelom pre deti
- **neohrozujuce správanie** – hovoriť a správať sa tak, aby sa partnerka cítila bezpečne a mohla slobodne konať a vyjadrovať sa
- **rešpekt** – počúvať partnerku nehodnotiaco, chápať emócie a vážiť si jej názory
- **dôvera a podpora** – podporovať jej životné ciele, rešpektovať práva na vlastné emócie, priateľov, aktivity, názory
- **čestnosť a zodpovednosť** – akceptovať za seba zodpovednosť, pomenovať násilie z minulosti; priznať, že to bola chyba, komunikovať otvorene a pravdivo

F. Bezpečnostný plán¹⁹

Pokiaľ sa žene podarilo páchatela vystať alebo týraná žena žije teraz bez neho, preberte a vyhodnotte s ňou nasledujúce možnosti:

Výmena zámky na dverách, zabezpečenie okien (zámky na okná, ak napr. býva na prízemí).

Ak je to možné, nech nainštaluje lepší bezpečnostný systém - okenné mreže, nové dvere alebo zámky, lepšie osvetlenie, hasiaci prístroj atď..

Je potrebné, aby naučila deti zavolať v situácii ohrozenia políciu, rodinu alebo priateľov.

Nech bezpodmienečne informuje školu či iných poskytovateľov starostlivosti o deti o tom, kto má oprávnenie ich vyzdvihnúť (zo školy, škôlky a pod.).

Nájdite podporné služby pre ženy, ktoré rozumejú situáciám násilia v rodine, aby so ženou preskúmali, prešli témy opatrovníctva, úradných návštev (kontrol) a rozvodových ustanovení, ktoré chráni deti a obeť.

Dosiahnuť súdny príkaz.

V prípade, že klientka odchádza od páchatela, prejdite s ňou tieto otázky:

Ako a kedy ho môže opustiť najbezpečnejšie? Má odvoz, peniaze, miesto, kam ísť?

Akoby sa cítila, ak by bolo potrebné volať políciu, dokázala by to spraviť?

Komu povedať, alebo nie o pripravovanom odchode?

Čo môže ona a iní spraviť, aby zabránili jej partnerovi, aby ju našiel?

Komu vo svojej podpornej sieti verí, že by ju ochránil?

Vie ako, kadiaľ môže bezpečne cestovať do práce a z práce alebo do školy, keď pôjde vyzdvihnúť deti?

Aké komunitné/ právne zdroje jej pomôžu cítiť sa bezpečnejšie?

Zapíšte si ich adresy a telefónne čísla (aj na papier, ktorý bude nosiť so sebou – nielen do mobilu). Vie telefónne číslo nejakého bezpečného domu pre ženy?

Aké možnosti v opatrovníctve a úradných návštev (kontrol) by jej a deťom pomohli cítiť sa v bezpečí? Bol by pre ňu súdny príkaz schodnou možnosťou?

19 prepracované z: Schechter, S., Ganley, A. (1995). Domestic Violence – A National Curriculum for Family Preservation Practitioners, Handout V-11, produced by the Family Violence Prevention Fund, San Francisco, USA

Ak vaša klientka s páchatelom býva, preberte s ňou:

Čo by bolo pre ňu najlepšie v prípade núdze, aby sa cítila bezpečne?

Komu môže v krízovej situácii zavolať?

Zavolala by políciu v prípade, že násilie začne znovu? Je v dome telefón alebo si môže dať nejaký signál s deťmi alebo susedmi, aby zavolali políciu alebo privolali pomoc?

V prípade, že potrebuje utiecť, kam môže ísť? Pomôžte jej premyslieť, pripraviť niekoľko miest, kde môže ísť v kríze. Zapište adresy a telefónne čísla.

V prípade, že potrebuje z domu uniknúť, kde sú únikové cesty?

Ak sú v dome zbrane, premyslite, ako ich odstrániť.

Pripomeňte jej, že uprostred násilného útoku, je vždy pre ňu najlepšie, aby verila svojmu vlastnému úsudku, čo robiť - niekedy je najlepšie utiecť, niekedy upokojiť útočníka, hocičo, čo by fungovalo, aby sa chránila.

Poradte klientke mať nasledujúce veci k dispozícii v prípade, že potrebuje uniknúť:

Cestovný pas, rodný list (originál alebo kópiu) jej i detí

Sobášny list, vodičský preukaz a doklady od auta

Číslo bankového účtu, kreditné karty, vkladné knižky

Lieky a predpisy na lieky

Rozvodové papiere alebo iné súdne dokumenty

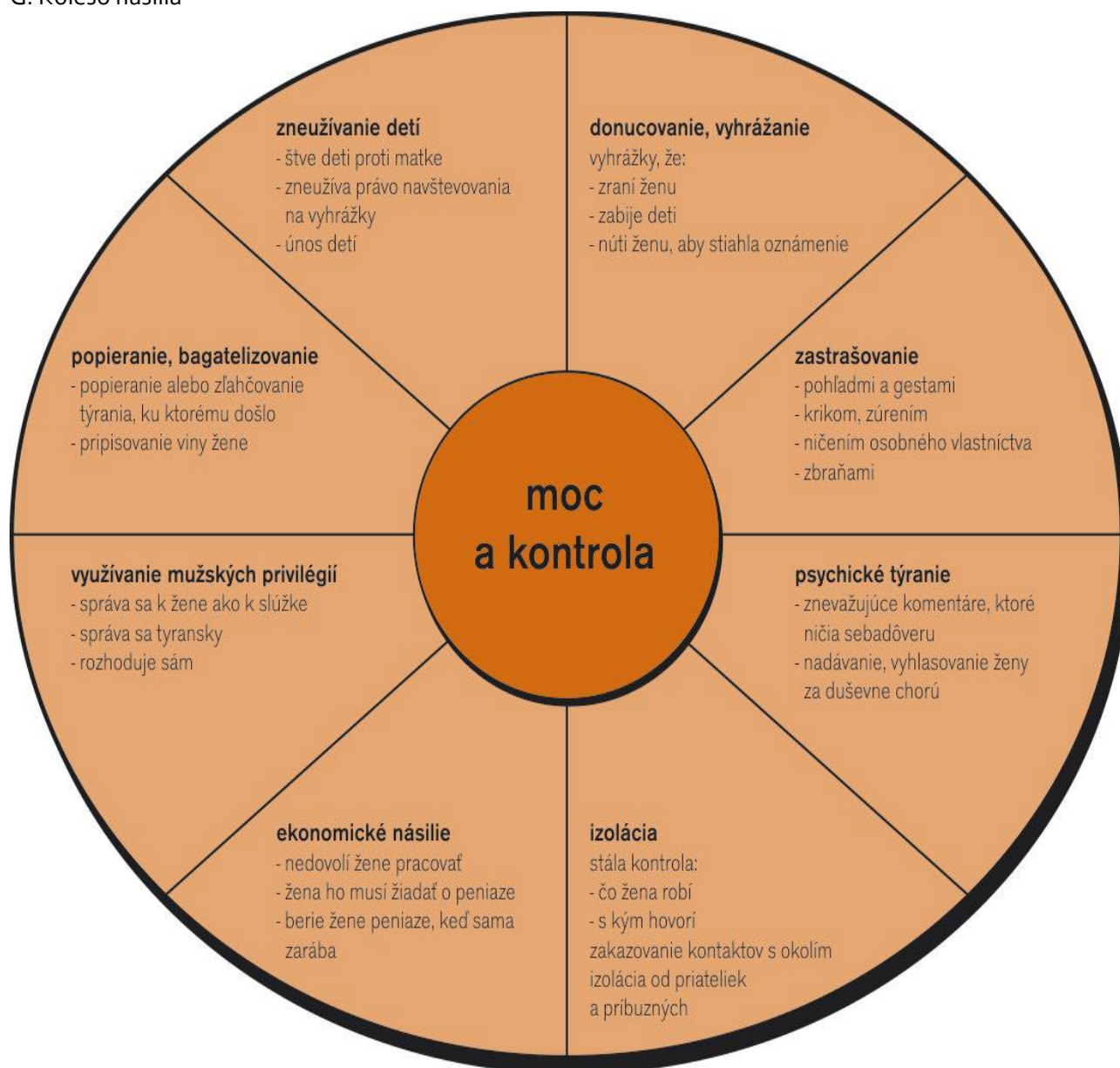
Telefónne čísla a adresy rodiny, priateľov a komunitných centier (bezpečného ženského domu)

Oblečenie a predmety, ktoré majú žena a deti radi.

Kľúče (aj náhradné) od bytu

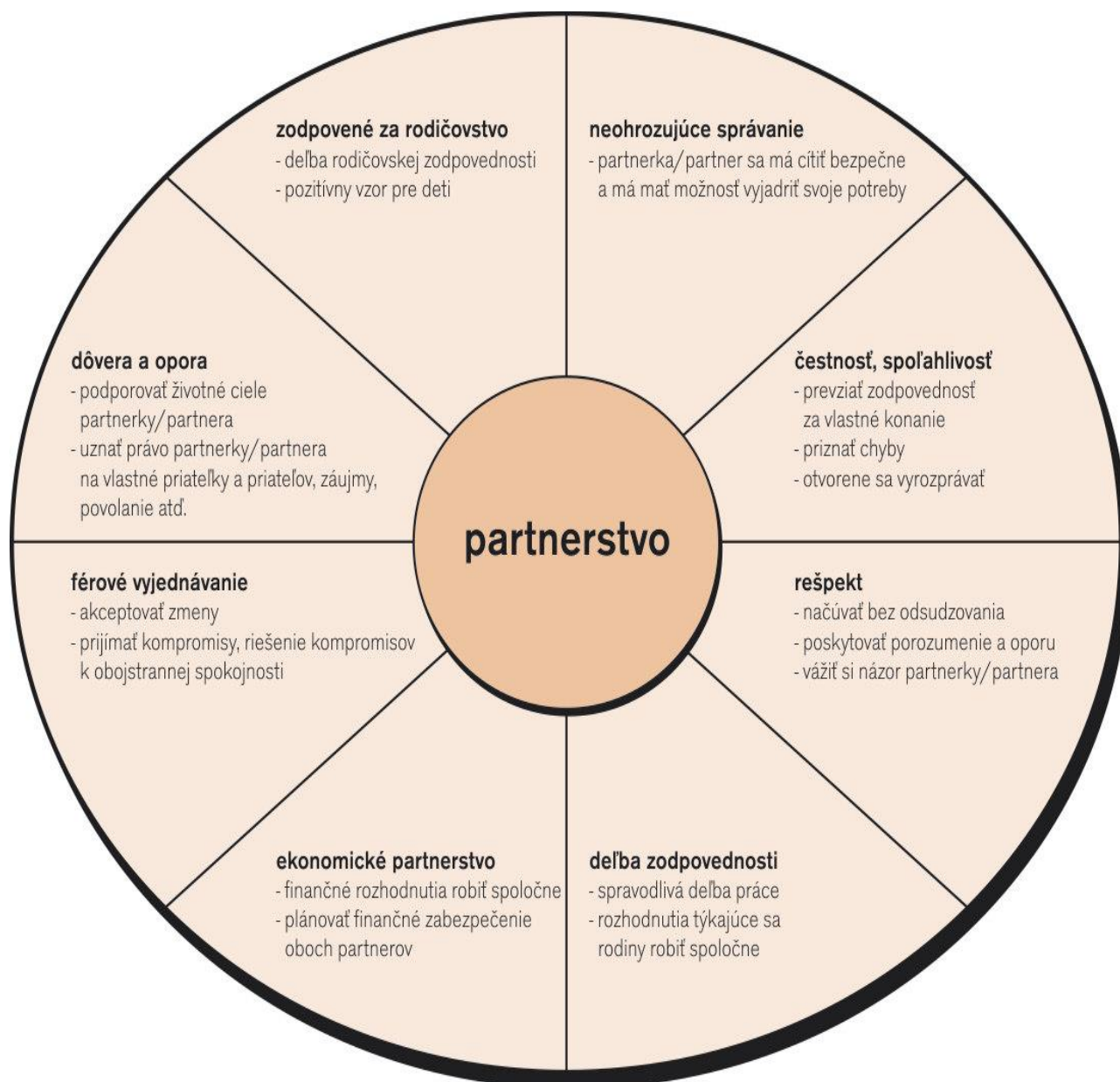
Imigračné dokumenty

G. Koleso násilia²⁰

²⁰ Zdroj: www.zenavtiesni.sk

H. Koleso partnerstva²¹

²¹ Zdroj: www.zenavtiesni.sk

I Informácie pre ženy

V prípade ak zažívate násilie zo strany blízkej osoby (manžela, alebo partnera) a ste v kontakte s políciou máte nasledovné práva

- V prípade ak máte tento leták pri sebe, myslite na to, aby sa k nemu nedostal, človek ktorý na vás pácha násilie a založte si ho na bezpečné miesto.
- Polícia má povinnosť pri prvom kontakte vám zrozumiteľne vysvetliť a poskytnúť v písomnej forme informácie o vašich právach v trestnom konaní a o organizáciách, ktorá vám môžu pomôcť v zložitej situácii, v ktorej sa nachádzate. Kontakt na políciu je 158.
- V prípade ak nerozumiete tomu, čo vám policajt, alebo policajтка hovorí, alebo papierom, ktoré vám predkladá na podpis máte právo na tlmočníka, alebo tlmočnicu do vášho materinského jazyka (tí nesmú byť z kruhu vašej rodiny, alebo blízkych)
- V prípade ak ste zranená, alebo sa necítite dobre, prípadne sú zranené vaše deti, máte právo na zabezpečenie lekárskej starostlivosti a privolanie lekárskej pomoci zo strany polície. Kontakt na rýchlu zdravotnú službu je 112.
- Tiež máte právo kontaktovať non-stop linku pre ženy, ktoré zažívajú násilie. Volanie je bezplatné. Na linke pracujú poradkyne, ktorým môžete dôverovať a ktoré vám pomôžu s tým, čo treba povedať polícii a budú pre vás oporou a pomôžu vám naplánovať bezpečné kroky, ako aj poskytnú kontakty na poradenské centrá a ďalšie inštitúcie. Kontakt na linku je 0800 212 212.
- Pri rozhovore s políciou môžete mať rôzne nepríjemné pocity, dôležité je vedieť, že máte právo na to, že si môžete k takémuto rozhovoru zavolať dôverníčku, ktorá vám môže poskytnúť potrebnú emocionálnu podporu. Môže to byť vaša blízka osoba z rodiny, alebo to môže byť pracovníčka z poradne, ktorá pomáha ženám vo vašej situácii.
- Máte právo dostať kontakty na organizácie, ktoré vám môžu pomôcť. V špecializovaných poradenských centrách, ale aj v bezpečných ženských domoch vám pomôžu upokojiť sa, môžete sa tam bezpečne porozprávať, vysvetlia vám ako treba postupovať na polícii, ďalších úradoch, ako si vybaviť príspevky, poskytnú vám psychologické poradenstvo, právne poradenstvo, postarajú sa o vaše deti. Kontakty na bezpečné ženské domy a poradenské centrá sú uvedené na druhej strane.
- Ak potrebujete kvôli násiliu odísť z domu a nemáte ubytovanie môžete kontaktovať Bezpečný ženský dom vo vašom regióne, ktorý vám v závislosti od naplnenia kapacít zabezpečí ubytovanie. Dopravu do bezpečného ženského domu vám môže zabezpečiť polícia. Náhradné ubytovanie vám môžu pomôcť zabezpečiť aj poradkyne na non stop linke pre ženy v prípade, že by bezpečné ženské domy v regióne nemali kapacitu. Kontakt na linku je 0800 212 212.
- Čo môže polícia urobiť, aby ste bola chránená pre násilím a čo môžete urobiť vy
- Dôležité je vedieť, že na základe posúdenia situácie policajt, alebo policajтка môže vykázať vášho partnera/manžela z obydľia na 10 dní, pričom sa k vám nebude môcť približovať na 10 metrov. Polícia, tiež môže vziať násilníka do väzby. Treba vedieť, že ak napriek zákazu osoba, ktorá na vás pácha násilie sa vráti, je potrebné oznámiť to na polícii.
- Ak chcete, aby sa vykázanie predĺžilo, je potrebné, aby ste počas tohto obdobia podali na súd návrh na nariadenie neodkladného opatrenia, čo znamená spísanie dokumentu, v ktorom žiadate súd, aby vykázanie trvalo dlhšie ako 10 dní. Vykázanie potom trvá, až do rozhodnutia súdu, ktorý ho buď potvrdí, alebo zruší na základe posúdenia situácie. So spísaním návrhu vám môžu pomôcť špecializované pracovníčky v poradenských centrách a bezpečných ženských domoch polícia....
- Máte právo tiež podať trestné oznámenia na blízku osobu (manžela, alebo partnera), ak na vás pácha násilie. Formulár trestného oznámenia a postup podania trestného oznámenia vám má vysvetliť polícia. Z jeho vyplnením vám môže pomôcť.... Podanie formálneho trestného oznámenia nie je nevyhnutnou podmienkou na začatie trestného stíhania. Treba tiež upozorniť, že ak podáte trestné oznámenie, už ho nemôžete stiahnuť...

- V prípade ak podáte trestné oznámenie máte právo sa kedykoľvek v priebehu trestného konania informovať o tom, či osoba, ktorá na vás pácha bude vo väzený, alebo na slobode. Orgány činné v trestnom konaní (polícia, prokuratúra), alebo súd sú vám povinné dať kontaktné údaje osoby, ktorá vám tieto informácie poskytne.
- Polícia je povinná vás poučiť o možnosti podať návrh na nariadenie neodkladného opatrenia podľa Civilného sporového poriadku, čo sú opatrenia, ktoré vás majú chrániť pred násilnou osobou. Podávajú sa vtedy, ak chcete napríklad:
 - aby osoba, ktorá pácha na vás násilie, alebo vás prenasleduje nevstupovala do domu, alebo bytu, na pracovisko, alebo iné miesto, v ktorom bývate, alebo ktoré často navštevujete
 - aby vás osoba, ktorá na vás pácha násilie, prenasleduje nemohla kontaktovať písomne, telefonicky, elektronickou komunikáciou, alebo inými prostriedkami
 - aby osoba, ktorá pácha na vás násilie, alebo vás prenasleduje sa na určitú vzdialenosť nepribližovala alebo iba obmedzene približovala k osobe, ktorej telesná, alebo duševná integrita môže byť jej konaním ohrozená

Súd o návrhu rozhodne do 7 dní od doručenia návrhu.

- S podaním trestného oznámenia a s dokumentmi na súd, ktoré sa týkajú toho, aby vás násilník nekontaktoval, neprenasledoval, nebýval s vami, vám môžu pomôcť špecializované pracovníčky v poradenských centrách a bezpečných ženských domoch, alebo vám pomôžu poradkyne na non stop linky pre ženy, ktoré vás môžu skontaktovať aj s Centrami právnej pomoci. Tie v prípade ak nemáte finančné prostriedky vám tiež môžu pomôcť s právnymi dokumentami.
- Máte právo na to, aby preklady informácií, ktoré sú zásadné na účely uplatnenia vašich práv v trestnom konaní boli urobené bezplatne, a to v jazyku, ktorému rozumiete, a v rozsahu, v akom sú tieto informácie pre obete dostupné.

J. Špecializované Bezpečné ženské domy a poradenské centrá

Bratislavský samosprávny kraj

Brána do života, Krízové centrum, o.z., Bratislava, Bezpečný ženský dom

Tel. 02/6241 0469

Tel. 0915 439 245

E-mail: bzd@branadozivota.sk

E-mail: pomoc@branadozivota.sk

www.branadozivota.sk

DOMOV – DÚHA, o.z., Bratislava, Bezpečný ženský dom

Tel. 0915 166 663,

Tel. 0918 824 247

E – mail: bzd@domovduha.sk

www.domovduha.sk

Aliancia žien Slovenska, Bratislava Trenčín, Trnava, Poradenské centrum

Tel. 0903 519550

E-mail: alianciazien@alianciazien.sk

www.alianciazien.wordpress.com

Pomoc ohrozeným deťom, o.z., Bratislava, Poradenské centrum

Tel. 0905 463 425

E-mail: office@centrumnadej.sk

www.centrumnadej.sk

Nitriansky samosprávny kraj

Centrum Slniečko, Nitra, Bezpečný ženský dom a poradenské centrum

Tel. 0905 511 512

E-mail: bzd@centrumslniecko.sk

www.centrumslniecko.sk

Košický samosprávny kraj

KOTVA, n.o. Trebišov, Bezpečný ženský dom

Tel. 056/6 723 114

E – mail: KOTVA.n.o@zoznam.sk

Fenestra o.z., Košice, Poradenské centrum

Tel. 0911 224 777

E-mail: fenestra@fenestra.sk

www.fenestra.sk

o.z. HANA, Spišská Nová Ves, Poradenské centrum

Tel. 0903 404 471

E-mail: ozhana.snv@gmail.com

www.ozhana.sk

Pomoc rodine, Michalovce

Tel. 056/688 4473

Tel. 0908 954 873, 0911 084 473

E-mail: poradkyne@pomocrodine.sk

www.pomocrodine.sk

Prešovský samosprávny kraj

MyMamy o.z., Prešov, Bezpečný ženský dom a poradenské centrum

Tel. 051/771 22 33

Tel. 0911 444 991

E-mail: poradkyne@mymamy.sk

www.mymamy.sk

o.z. PROGRESFEM, Poprad, Poradenské centrum

Tel. 0908 121 427

Tel. 0919 235 820

E-mail: krizovaporadna.pp@azet.sk

Žilinský samosprávny kraj

o.z. Žena v tiesni o.z. Martin, Poradenské centrum

Tel. 0907 346 374

Tel. 0911 346 374

E-mail: oz.zenavtiesni@tipnet.sk

www.zenavtiesni.sk

PTC Náruč, Čadca, Poradenské centrum

Tel. 0907 840 552

E-mail: poradnacadca@naruc.sk

<http://naruc.sk/poradenstvo/>

Ďalšie organizácie poskytujúce poradenstvo pomoc sú na stránke :

<http://www.zastavmenasilie.gov.sk/adresar/>

K. Dohovory a legislatíva v oblasti riešenia rodovo podmieneného a domáceho násillia

Na úrovni OSN

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW) 1979

- Vo Všeobecnom odporúčaní č. 12 prijatom Výborom CEDAW sa upresňuje, že štáty majú povinnosť poskytnúť ženám ochranu pred všetkými druhmi násillia, a to jednak v rámci rodiny, na pracovisku a tiež v akejkoľvek oblasti spoločenského života.

Deklarácia o odstránení násillia na ženách (Viedenská deklarácia, 1993)

- Násillie na ženách bolo klasifikované ako porušenie ľudských práv, bola vytvorená pozícia špeciálneho reportéra/ky pre násillie na ženách.
- Obsahuje definíciu násillia na ženách a odporúčania pre členské štáty.

Individuálne sťažnosti

- Rieši ich Výbor proti diskriminácii žien. Napríklad v prípade A. T. proti Maďarsku, navrhovateľka bola obeťou domáceho násillia zo strany svojho bývalého manžela. V rámci občianskoprávneho ani trestného konania sa jej nepodarilo dosiahnuť zákaz vstupu pre jej bývalého manžela do bytu.

Zdroj: http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/CEDAW_1979.pdf

Na úrovni EÚ

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950)

- v rámci práva na súkromný život, má každý právo na ochranu psychickej a fyzickej integrity – zdroj: <http://www.gender.gov.sk/zastavmenasilie/informacie/eu/>

Významné dokumenty

- Dohovor Rady Európy (RE) o predchádzaní násilliu na ženách a domácejmu násilliu a o boji proti nemu (Istanbulský dohovor, 2011)
- Odporúčanie č. R (85) 4 o násillí v rodine
- Odporúčanie R 1582 (2002) Domáce násillie voči ženám
- Odporúčanie R (2002) 5 o ochrane žien proti násilliu
- Odporúčanie č. R (85) 11 o pozícii obete v rámci systému orgánov činných v trestnom konaní
- Odporúčanie č. R (87) 21 o pomoci obetiam a prevencii pred viktimizáciou

Európsky súd pre ľudské práva – dáva možnosť podať žalobu proti Slovenskej republike. Najznámejší je prípad z roku 2007 - „Tušická tragédia“. Manžel, ktorý svoju ženu ťažko fyzicky aj psychicky týral, po niekoľkonásobných vyhrážkach zastrelil svoje dve maloleté deti a následne aj seba. Pani predtým márne žiadala políciu o ochranu pred manželom.

Istanbulský dohovor (2011)

- Slovenská republika podpísala, ale zatiaľ neratifikovala.

Dostupný na: <http://moznostvolby.sk/wp-content/uploads/2014/08/SVK.pdf>

- špecificky sa venuje ochrane a podpore žien, ktoré zažívajú násillie a stanovuje všeobecné záväzky, ktoré musia zmluvné štáty pri poskytovaní ochranných a podporných služieb rešpektovať ukladá zmluvným štátom, aby ním vykonávané legislatívne a iné opatrenia boli založené na (článok 18):
- rodovom chápaní násillia na ženách a domáceho násillia a zamerané na ľudské práva, a bezpečnosť ženy zažívajúcej násillie;
- integrovanom prístupe, ktorý berie do úvahy vzťah medzi ženami zažívajúcimi násillie, páchatelmi, deťmi a ich širším spoločenským prostredím;

- zamerané na predchádzanie sekundárnej viktimizácie;
- zamerané na emancipáciu a ekonomickú nezávislosť žien zažívajúcich násilie;
- v prípade potreby umožňovali na jednom mieste, najšš škálu služieb zameraných na ochranu a podporu;
- riešiť špecifické potreby a dostupnosť zraniteľným jedincom vrátane detí zažívajúcich násilie

Istanbulský dohovor - ciele:

- a) ochraňovať ženy pred všetkými formami násilia a predchádzať násiliu na ženách a domácejmu násiliu, trestne stíhať násilie na ženách a domáce násilie a odstrániť ho;
- b) prispieť k odstráneniu všetkých foriem diskriminácie žien a podporovať skutočnú rovnoprávnosť medzi ženami a mužmi vrátane emancipácie žien;
- c) navrhnuť komplexný rámec, politiku a opatrenia na ochranu všetkých obetí násilia na ženách a domáceho násilia a pomoc všetkým obetiam násilia na ženách a domáceho násilia;
- d) podporovať medzinárodnú spoluprácu s cieľom odstrániť násilie na ženách a domáce násilie;
- e) poskytnúť podporu a pomoc organizáciám a orgánom činným v trestnom konaní, aby mohli efektívne spolupracovať na vytvorení integrovaného prístupu na odstránenie násilia na ženách a domáceho násilia.

Európska únia

SMERNICA EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY 2012/29/EÚ z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov. Dostupné je na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>Cestovné mapy rodovej rovnosti

- účelom tejto smernice je zaistiť, aby sa obetiam trestných činov poskytli náležité informácie, podpora a ochrana a aby sa im umožnilo zúčastniť sa na trestnom konaní
- členské štáty zabezpečia, aby obe boli uznané a aby sa s nimi zaobchádzalo s rešpektom, citlivo individuálne, profesionálne a bez diskriminácie pri každom kontakte so službami na podporu obetí alebo službami restoratívnej spravodlivosti, alebo s príslušným orgánom činným v rámci trestného konania
- členské štáty zabezpečia, aby sa pri uplatňovaní tejto smernice v prípade, že je obeťou dieťa, bral hlavný zreteľ na najlepší záujem dieťaťa, ktorý sa posudzuje individuálne
- prevláda prístup zameraný na dieťa, pri ktorom sa prihliada na vek, vyspelosť, názory, potreby a obavy dieťaťa
- EP Výbor pre rovnosť žien a mužov
- Európsky inštitút pre rodovú rovnosť <http://eige.europa.eu/>

Slovensko - legislatíva

- Trestný zákon
- Trestný poriadok
- Zákon o policajnom zbore
- Zákon o priestupkoch
- Civilný sporový a mimosporový poriadok
- Zákon o sociálnych službách
- Usmernenia pre zdravotníkov
- Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia na ženách na roky 2014 – 2019

ZÁKON Č. 300/2005 Z. Z. TRESTNÝ ZÁKON

§ 208 Týranie blízkej osoby a zverenej osoby

(1) Kto blízkej osobe alebo osobe, ktorá je v jeho starostlivosti alebo výchove, spôsobí fyzické utrpenie alebo psychické utrpenie

a) bitím, kopaním, údermi, spôsobením rán a popálenín rôzneho druhu, ponižovaním, pohrdavým zaobchádzaním, neustálym sledovaním, vyhrážaním, vyvolávaním strachu alebo stresu, násilnou izoláciou, citovým vydieraním alebo iným správaním, ktoré ohrozuje jej fyzické alebo psychické zdravie alebo obmedzuje jej bezpečnosť,

b) bezdôvodným odopieraním stravy, oddychu alebo spánku alebo odopieraním nevyhnutnej osobnej starostlivosti, ošatenia, hygieny, zdravotnej starostlivosti, bývania, výchovy alebo vzdelávania,

c) nútením k žobrote alebo k opakovanému vykonávaniu činnosti vyžadujúcej jej neúmernú fyzickú záťaž alebo psychickú záťaž vzhľadom na jej vek alebo zdravotný stav alebo spôsobilej poškodiť jej zdravie,

d) vystavovaním vplyvu látok spôsobilých poškodiť jej zdravie, alebo

e) neodôvodneným obmedzovaním v prístupe k majetku, ktorý má právo užívať, potrestá sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov

(2) Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý za priestupok.

- proti životu a zdraviu – I. hlava osobitnej časti Trestného zákona - sú to trestné činy spadajúce pod tzv. fyzické násilie na ženách:
- Úkladná vražda (§ 144) – 20 – 25 rokov
- Vražda (§ 145) – 15 – 20 rokov
- Zabitie (§ 147 a § 148) – 7-10
- Usmrtenie (§ 149) - 3 roky
- Nedovolené prerušenie tehotenstva (§ 150 a § 152) – 3-8 rokov
- Účasť na samovražde (§ 154) – 6 mesiacov – 3 roky
- Ublíženie na zdraví (§ 155 až § 157) - 4-10 rokov
- Neoprávnené odoberanie orgánov, tkanív a buniek a nezákonná sterilizácia (§ 159) – 2 – 8 rokov
- Ohrozovanie vírusom ľudskej imunodeficiencie (§ 165) - 3 – 10 rokov
- Ohrozovanie pohlavnou chorobou (§ 167) - 3 roky
- proti slobode a ľudskej dôstojnosti – II. hlava osobitnej časti Trestného zákona - sú to trestné činy spadajúce pod psychické násilie na ženách, fyzické a sexuálne násilie na ženách:
- Obchodovanie s ľuďmi (§ 179) – 4 – 10 rokov,
- Pozbavenie osobnej slobody (§ 182) 4- 10 rokov
- Obmedzovanie osobnej slobody (§ 183) 6 m – 3 roky
- Porušovanie domovej slobody (§ 194) 6 m – 3 roky
- znásilnenie (§ 199) – 5 – 10 rokov
- Sexuálne násilie (§ 200) - 5 – 10 rokov
- Sexuálne zneužívanie (§ 201 a § 202) - 3 – 10 rokov
- proti rodine a mládeži – III. hlava osobitnej časti Trestného zákona - sú to trestné činy spadajúce pod tzv. ekonomické násilie na ženách, fyzické a psychické násilie na ženách:
- Zanedbanie povinnej výživy (§ 207) – 2 roky
- Týranie blízkej osoby a zverenej osoby (§ 208) – 3- 8 rokov, osobitný motív 7 – 15 rokov
- Únos (§ 209 a § 210) - 3 – 8 rokov
- iným právam a slobodám – IX. hlava osobitnej časti Trestného zákona:
- Nebezpečné vyhrážanie (§ 360) - 1 rok, 3 roky závažnejšie

- Nebezpečné prenasledovanie (§ 360a) - 1 rok,

ZÁKON Č. 301/2005 Z. Z. TRESTNÝ PORIADOK

- Právo poškodenej na preklad písomností
 - Právo poškodenej na informáciu o stave trestného konania
 - Právo poškodenej na sprievod dôverníka na úkony trestného konania
 - Právo poškodenej na vysvetlenie práv, s ohľadom na jeho osobné vlastnosti
 - Povinnosť poskytnúť poškodenej ďalšie informácie
 - Vydanie písomného potvrdenia o trestnom oznámení poškodenej
-
- Polícia má povinnosť pri prvom kontakte zrozumiteľne ústne vysvetliť a poskytnúť v písomnej forme informácie o vašich právach v prípade, keď dôjde k vykázaniu násilníka z obydľia a/alebo, keď podá trestné oznámenie.
 - V prípade ak nerozumie tomu, čo vám policajt/policajтка hovorí, alebo papierom, ktoré vám predkladá na podpis máte právo na tlmočníka, alebo tlmočníčku do vášho materinského jazyka (tí nesmú byť z kruhu vašej rodiny, alebo blízkych)
 - Tiež má právo pri styku s políciou kontaktovať bezplatnú non-stop linku pre ženy, ktoré zažívajú násilie 0800 212 212. Na linke pracujú poradkyne, ktorým môžu dôverovať a ktoré pomôžu s tým, čo treba povedať polícii, čo treba urobiť ak chcú, aby sa násilník nevrátil do obydľia a pomôžu napláňovať bezpečné kroky, ako aj poskytnú kontakty na poradenské centrá a ďalšie inštitúcie pre riešenie vašej situácie.
 - Pri rozhovore s políciou môžu mať ženy nepríjemné pocity, dôležité je vedieť, že majú právo na to, že si môžu k takémuto rozhovoru zavolať dôverníčku, ktorá vám môže poskytnúť potrebnú emocionálnu podporu. Môže to byť blízka osoba z rodiny, alebo to môže byť pracovníčka z poradne, ktorá pomáha ženám, prípadne môže zavolať na nonstop linku pre ženy.
 - Pri rozhovore s políciou môžete mať rôzne nepríjemné pocity, dôležité je vedieť, že máte právo na to, že si môžete k takémuto rozhovoru zavolať dôverníčku, ktorá vám môže poskytnúť potrebnú emocionálnu podporu. Môže to byť vaša blízka osoba z rodiny, alebo to môže byť pracovníčka z poradne, ktorá pomáha ženám vo vašej situácii, prípadne môžete zavolať na nonstop linku pre ženy.
 - Máte právo dostať kontakty na organizácie, ktoré vám môžu pomôcť upokojiť sa, môžete sa tam bezpečne porozprávať, vysvetlia vám ako treba postupovať na polícii, ďalších úradoch, ako si vybaviť príspevky, poskytnú vám psychologické poradenstvo, právne poradenstvo, bezpečné ubytovanie postarajú sa o vaše deti. Kontakty na bezpečné ženské domy a poradenské centrá sú uvedené na druhej strane.
 - Ak potrebujete kvôli násiliu odísť z domu a nemáte ubytovanie môžete kontaktovať Bezpečný ženský dom vo vašom regióne, ktorý vám v závislosti od naplnenia kapacít zabezpečí ubytovanie. Dopravu do bezpečného ženského domu vám môže zabezpečiť polícia.

ZÁKON Č. 301/2005 Z. Z. TRESTNÝ PORIADOK

Možnosť uložiť nové primerané obmedzenia alebo povinnosti obvinenému

h) zákaz styku s určitými osobami alebo zákaz úmyselne sa priblížiť k určitej osobe na vzdialenosť menšiu ako päť metrov,

j) zákaz alebo obmedzenie kontaktu s určenou osobou v akejkoľvek forme vrátane kontaktovania prostredníctvom elektronickej komunikačnej služby alebo inými obdobnými prostriedkami,

k) zákaz zdržiavať sa v blízkosti obydľia určenej osoby alebo v určenom mieste, kde sa takáto osoba zdržuje alebo ktoré navštevuje.

- Súčasne v zmysle ods. 5 bude možné obvinenému, ktorému boli uložené primerané obmedzenia alebo povinnosti podľa odseku 1, že je povinný podrobiť sa kontrole technickými prostriedkami podľa osobitného zákona.

ZÁKON Č. 372/1990 ZB. O PRIESTUPKOCH

- Nový priestupok na blízkej alebo zverenej osobe - podľa zákona o priestupkoch sa priestupku dopustí ten, kto úmyselne naruší občianske spolunažívanie vyhrážaním ujmu na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obvinením z priestupku, schválnosťami alebo iným hrubým správaním
- pokuta do 200 eur
- Ak 2 x do roka je pokutovaný za tento priestupok, je to už trestný čin - priestupková recidíva

ZÁKON Č. 171/1993 Z. Z. O POLICAJNOM ZBORE

- V § 27a možnosť vykázania násilníka na „10 dní“.
- „(2) Počas vykázania zo spoločného obydla je vykázaná osoba povinná nepribližovať sa k ohrozenej osobe na vzdialenosť menšiu ako 10 metrov.“
- Usmernenie postupu príslušníka Policajného zboru pri vykázaní osoby zo spoločného obydla, poučenie ohrozenej osoby
- Ak chcete, aby sa vykázanie predĺžilo na viac ako 10 dní, je potrebné, aby počas tohto obdobia podala na súd návrh na nariadenie neodkladného opatrenia ktoré ukladá aby násilná osoba nevstupovala dočasne do domu, alebo bytu v ktorom bývate. Súd o návrhu rozhodne do 24 hodín po doručení. So spísaním návrhu vám môžu pomôcť špecializované pracovníčky v poradenských centrách a bezpečných ženských domoch, alebo poradkyne na non stop linke.
- Ak sa rozhodne podať na príslušnom súde návrh na vydanie predbežného opatrenia, oznámite túto skutočnosť na útvere Policajného zboru, ktorý rozhodol o vykázaní osoby zo spoločného obydla, a tento vám poskytne súčinnosť pri doručovaní návrhu neodkladného opatrenia vykázananej osobe.

Civilný sporový poriadok

- Možnosť podať návrh na nariadenie ďalších neodkladných opatrení podľa Civilného sporového poriadku, čo sú opatrenia, ktoré vás majú chrániť pred násilnou osobu. Podávajú sa vtedy, ak chcete napríklad:
 - návrh na nariadenie neodkladného opatrenia ktoré ukladá aby násilná osoba nevstupovala dočasne do domu, alebo bytu v ktorom bývate
 - aby vás osoba, ktorá na vás pácha násilie, prenasleduje nemohla kontaktovať písomne, telefonicky, elektronickou komunikáciou, alebo inými prostriedkami
 - aby osoba, ktorá pácha na vás násilie, alebo vás prenasleduje sa na určitú vzdialenosť nepribližovala alebo iba obmedzene približovala k osobe, ktorej telesná, alebo duševná integrita môže byť jej konaním ohrozená
- Súd o návrhu rozhodne do 30 dní od jeho doručenia.

Civilný mimosporový poriadok

- Niektoré neodkladné a iné opatrenia súdu budú po novom rozčlenené na (1) neodkladné opatrenie vo veciach ochrany maloletého (§ 365),
- (2) neodkladné opatrenie vo veciach výživného (§ 366),
- (3) neodkladné opatrenie vo veciach osobnej starostlivosti o maloletého (§ 367) - do 7 dní
- (4) neodkladné opatrenie o povolení súdu na výkon oprávnenia vo veci starostlivosti o maloletých (§ 368)

a (5) opatrenie na zabezpečenie dôkazu (§ 369).

Zdravotníci a zdravotníčky

Vestník MZ SR č. 56/2008 - Odborné usmernenie o postupe pre zdravotníckych pracovníkov pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti žene ohrozenej násilím

- obsahuje definície, formy násilia na ženách, poskytnutie krízovej intervencie, postup pri hlásení.

Zákon o sociálnych službách č.448/2008

§ 29 Zariadenie núdzového bývania poskytuje

1. ubytovanie na určitý čas,
2. sociálne poradenstvo,
3. pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, utvárajú podmienky na
 1. prípravu stravy, výdaj stravy alebo výdaj potravín,
 2. vykonávanie nevyhnutnej základnej osobnej hygieny,
 3. pranie, žehlenie a údržbu bielizne a šatstva,
 4. záujmovú činnosť.

► Utajenie a anonymita

Národný akčný plán na elimináciu a prevenciu násilia na ženách na roky 2014 – 2019

Strategický dokument, ktorý rieši nasledovné oblasti:

1. Právny a strategický rámec
2. Poskytovanie pomoci a dostupné podporné služby
3. Metodiky a štandardy
4. Vzdelávanie pomáhajúcich profesií
5. Primárna prevencia
6. Monitoring a výskum
7. Násilie voči ženám na pracovisku

Dostupný na: http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/NAP_nasilie_print.pdf

Inštitucionálne zabezpečenie

- Výbor pre rodovú rovnosť
- Expertná skupina pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách pri Rade pre prevenciu a elimináciu kriminality
- Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí, MPSVR SR <http://www.gender.gov.sk/sample-page/>
- Koordinačno – metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie
- www.zastavmenasilie.sk

Koordinačno – metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie

Naším poslaním je v súlade s Národným akčným plánom na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2014 – 2019 vytvoriť, implementovať a koordinovať komplexnú celoštátnu politiku pre danú oblasť.

Predchádzanie a znižovanie násilia na ženách a domáceho násilia je jednou z hlavných priorít ochrany a podpory ľudských práv. Aktuálnym medzinárodným štandardom, ktorý demokratické a právne štáty vytvorili v záujme predchádzania násiliu na ženách a domácemu násiliu, je Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a o boji proti nemu. Na úrovni Európskej únie ich reflektuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov. Pre KMC sú tieto normy základným štandardom a aspiráciou pre dosiahnutie zníženia násilia a zvýšenia ochrany a podpory žien vystavených násiliu a obetí domáceho násilia.

Vízia KMC

Zabezpečiť kvalitu systémovej ochrany a podpory ženám zažívajúcim násilie a obetiam domáceho násilia.

Zvýšiť úroveň citlivosti a porozumenia hlavných aktérov, médií a verejnosti na tému rodovo podmieneného a domáceho násilia.

Znížiť výskyt násilia na ženách a domáceho násilia z dlhodobého hľadiska.

Ciele KMC

Vytvoriť a implementovať nástroje pre zabezpečenie efektívneho systému prevencie a eliminácie násilia na ženách a domáceho násilia, vrátane špecifickej legislatívy na elimináciu a prevenciu násilia na ženách a domáceho násilia.

Vytvoriť podmienky pre rýchlu a efektívnu ochranu a podporu všetkých žien a obetí domáceho násilia vystavených násiliu, alebo hrozbe násilia.

Predchádzať vzniku násilia a akejkoľvek situácii, ktorá prispieva k vzniku a tolerancii násilia.

Vytvoriť dostatočnú poznatkovú bázu o násilí na ženách a domácom násilí, aby bolo možné zvyšovať dostupnosť, kvalitu a účinnosť intervencie a prevencie v prípadoch násilia.

Rodovo podmienené násilie

„...je namierené voči určitej osobe z dôvodu jej pohlavia, rodovej identity alebo rodového vyjadrenia alebo ktoré neprimerane postihuje osoby určitého pohlavia a môže obeť spôsobiť telesnú, sexuálnu, psychickú ujmu alebo majetkovú škodu“²². Zahŕňa násilie páchané blízkou osobou, sexuálne delikty, obchodovanie s ľuďmi, otroctvo a rôzne formy škodlivých praktík, ako napríklad nútené manželstvá, mrzačenie ženských pohlavných orgánov a takzvané trestné činy spáchané v mene cti.

Domáce násilie

Zahŕňa „...rôzne skutky fyzického, psychického, sexuálneho a majetkového násilia, ktoré je charakteristické najmä tým, že násilie pácha osoba, ktorá s obeťou je, alebo bola, v manželskom alebo partnerskom zväzku, alebo je iným rodinným príslušníkom obete bez ohľadu na to, či páchatel s obeťou žije, alebo žil v spoločnej domácnosti.“²³

Kontakt:

Koordinačno-metodické centrum pre rodovo podmienené a domáce násilie

Kuzmányho 3/A, 811 06 Bratislava

Tel: 02 20 442 500

www.zastavmenasilie.sk

²² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ods. (17)

²³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ods. (18)